

၁၁

လိင်နှင့် ကျား-မ ရေးရာ(ဂျန်ဒါ)မတူကွဲပြားမှု

မိတ်ဆက်

ဘာသာရေးဆိုင်ရာ မူလဖော်ပြချက်များတွင် လိင်တူချစ်သူ၊ လိင်တူ လိင်ကွဲ နှစ်မျိုးစလုံး တပ်မက်သူနှင့် ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကွဲသို့ ပြုမူဝတ်စားနေထိုင်သူများအပေါ် မနှစ်လိုမှုများနှင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများ ဖော်ပြပါရှိသည်။

၁၁.၁ ခြုံငုံသုံးသပ်ခြင်း

လိင်တူတပ်မက်သူများကို ဆန့်ကျင်သည့် အစဉ်အလာဟောင်းမှာ ခရစ်ယာန်နှင့် အစ္စလာမ် ဘာသာတို့မှတစ်ဆင့် ဂျူးဝါဒအထိ ဆက်နွှယ်နေပါသည်။ အရှေ့တောင်အာရှရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာတို့၏ ယုံကြည်မှုအရမူ လိင်တူချစ်သူနှင့် ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ပြုမူဝတ်စားနေထိုင်သူများသည် အတိတ်ဘဝက အကုသိုလ်ကံ၏ အကျိုးဆက်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။ မျက်မှောက်ခေတ်တွင်မူ ထိုကဲ့သို့သော ဘာသာရေးယုံကြည်မှုများ၏ ခိုင်မာမှုက မသေချာလှပါ။ ခရစ်ယာန်ဘာသာသည် လိင်အင်္ဂါ အမြွှေးပါးဖြတ်တောက်ခြင်းနှင့် အစားအသောက်ဆိုင်ရာ ဥပဒေသများ အပါအဝင် စည်းမျဉ်း တော်တော်များများကို ကာသာရေလတို့၏ စည်းမျဉ်းများကို မှီးငြိမ်းယူငင်ထားသည်။ ယနေ့ခေတ်တွင် ပရိုတက်စတင့်တို့ကမူ တန်းတူညီမျှမှုနှင့် မခွဲခြားဘဲဆက်ဆံမှုကို ထောက်ခံ အားပေးလာပါသည်။ ပုပ်ရဟန်းမင်းကြီး ဖရန်စစ်က လိင်တူတပ်မက်သူများအပေါ် ဘေးဖယ်မှု မရှိခြင်းသည် လူအများကို အံ့အားသင့်စေသည်။ ပုပ်ရဟန်းမင်းကြီးက ထိုလိင်တူတပ်မက်သူများကို ‘စိတ်ကောင်းရှိပြီး ဘုရားသခင်ကို ယုံကြည်ရှာဖွေနေသူ’ဟု ဆိုသည့်အပြင် ဘုရားကျောင်းသည် လိင်တူချစ်ခင်သူတစ်ယောက်အပေါ် စိတ်မချမ်းမြေ့အောင်ပြုလုပ်မှုအတွက် ပြန်လည်တောင်းပန် သင့်သည်ဟု ပြောပါသည်။ အစ္စလာမ်ကိုးကွယ်ယုံကြည်သူများ၏ နှလုံးသည်ပွတ်နေရာဖြစ်သော အရှေ့အလယ်ပိုင်းဒေသ၏ ပြင်ပတွင်မူ ထင်ရှားကျော်ကြားသော မိန်းမလျာ မွတ်ဆလင်မော်လဝီ များနှင့် အမျိုးသမီးချင်းစိတ်ဝင်စားသူ၊ အမျိုးသားချင်းစိတ်ဝင်စားသူ၊ လိင်တူ လိင်ကွဲနှစ်မျိုးစလုံး တပ်မက်သူနှင့် နပုလ္လိုင် (LGBTI) ဝတ်ပြုကိုးကွယ်သည့်အဖွဲ့များ ရှိပါသည်။ ထို့ပြင် ဗုဒ္ဓဘာသာ ရဟန်းတော်အဖြစ် သာသနာ့ဘောင်သို့ ဝင်ရောက်လာသော မိန်းမလျာတချို့ကို ထိုင်းနိုင်ငံတွင် အသိအမှတ်ပြုမှုများ ရှိပါသည်။ ယခုအခါ အဓိကဘာသာကြီးများ၏ အစဉ်အလာ လက်ခံယုံကြည်မှု တွင် လိင်တူလိင်ကွဲဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေး ထည့်သွင်းစဉ်းစားမှုအတွက် ဘာသာအတွင်း အငြင်းပွား ဆွေးနွေးစရာများ ပေါ်ပေါက်လာပါသည်။

ဘာသာရေးတွင်သာမက လူမှုဝန်းကျင်၏ သဘောထားအမြင်များမှာလည်း လိင်တူချစ်သူ များကိုလက်ခံရန် အများအားဖြင့် ခက်ခဲနေကြသည်။ ရလဒ်အားဖြင့် လိင်တူများအပေါ် ချစ်ခင် စွဲလန်းမိသူများသည် မူလနှင့်သွေဖီ၍ ကွဲပြားနေသော ၎င်းတို့၏ ဂျန်ဒါကို အနီးကပ်ဆုံး မိသားစု ဝင်များ မသိရှိအောင်ပင် ဖုံးဖိနေရသည့် အနေအထားများ ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ ပုန်းလျှိုးကွယ်လျှိုး နေရခြင်း (သို့မဟုတ်) အလုံပိတ်နေခြင်းသည် စိတ်ဖိစီးစရာဖြစ်သော်လည်း ၎င်းတို့အတွက်မူ ထိုအခြင်းအရာသည် ဘဝကိုကာကွယ်ထားရသည့် နည်းဗျူဟာတစ်ခု ဖြစ်နေလေသည်။ ထိုနည်းလမ်း သည် အမျိုးသမီးချင်းစိတ်ဝင်စားသူနှင့် အမျိုးသားချင်းစိတ်ဝင်စားသူ နေရာတော်တော်များများတွင် ကျင့်သုံးနေသော နည်းလမ်းတစ်ခု ဖြစ်ဖွယ်ရှိပါသည်။ ဆိုရလျှင် လိင်တူချစ်သူ၊ လိင်တူလိင်ကွဲ တပ်မက်သူ၊ လိင်စိတ်ပြောင်းလဲနေသူ၊ နပုလ္လိုင် (LGBTI) များကို လူ့အသိုင်းအဝိုင်းက မနှစ်မြို့ကြ သည်က များပါသည်။ ထို့ကြောင့် ၎င်းတို့တည်ရှိနေမှုကို မျက်ကွယ်ပြုထားကြသည်။ ရလဒ်အားဖြင့် လူမျိုးစုငယ်မှ အမျိုးသမီးများ (အမျိုးသမီးဖြစ်ခြင်းနှင့် လူမျိုးစုငယ်မှဖြစ်ခြင်း စသော ဖြစ်တည်မှု အခြင်းအရာနှစ်ခုအတွက် တန်းတူညီမျှမှု ရှာဖွေနေသော အုပ်စု)ကဲ့သို့သော လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အင်အားနည်းသောအုပ်စု၏ အတွေ့အကြုံများနှင့်နှိုင်းယှဉ်လျှင် အခြားဖြစ်တည်မှု အခြင်းအရာ တစ်ခုနှင့် ပေါင်းစပ်ထားသော လိင်တူတပ်မက်သူတစ်ဦးအပေါ် လူ့အသိုင်းအဝိုင်းက တုန့်ပြန်ကြပုံ များမှာ ကွဲပြားနေပါသည်။

လိင်တူချစ်သူများနှင့် ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ပြုမူဝတ်စားနေထိုင်သူများကို အထူးသီးသန့် ပုံစံတစ်ခုအဖြစ် ပွင့်ပွင့်လင်းလင်း လက်ခံခဲ့သည့်ကာလ ရှိခဲ့သည့်တိုင်အောင် (ဂရိ တရုတ်၊ ဂျပန်နှင့် ကိုရီးယားတွင် အသေအချာမှတ်တမ်းတင်ထားရှိထား) အများအားဖြင့် လူ့အသိုင်းအဝိုင်းက သူတို့ အပေါ် ဆန့်ကျင်အမြင်ရှိခဲ့၍ သူတို့ဖြတ်သန်းရသည့်သမိုင်းမှာ ကြမ်းတမ်းလှပါသည်။ အနောက် လူ့အသိုင်းအဝိုင်းက လိင်တူချစ်ခင်မှုကို ရောဂါတစ်ခု (သို့မဟုတ်) နာဖျားချို့ယွင်းမှုတစ်ခုအဖြစ် မှတ်ယူသည့် အတွေးအခေါ်သည် ၁၉ ရာစုနှောင်းပိုင်းတွင် ကမ္ဘာသို့ ပျံ့နှံ့လာခဲ့သည်။ လက်ရှိရာစုနှစ် အလယ်အထိအောင် ကမ္ဘာ့အနောက်ခြမ်းနှင့် လက်တင်အမေရိကအပြင် တစ်ခါတစ်ရံ အချို့ဒေသ များမှာပင်လျှင် လိင်တူချစ်သူများအပေါ် နှစ်လိုအားပေးမှုမရှိသည့် ဥပဒေများ ချမှတ်ခဲ့သည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် လိင်တူချစ်သူများအပေါ် မနှစ်လိုမှုသည် ယနေ့ခေတ်အထိအောင် ရှိနေဆဲဟု ဆိုနိုင်သည်။ သို့ဖြစ်ရာ လက်ရှိ လူ့အခွင့်အရေးရှုထောင့်မှအမြင်မှာ ခွဲခြားဆက်ဆံမှုရှိသည့် ယခင် အတွေးအခေါ်ဟောင်းကို စိန်ခေါ်မှုဖြစ်စေသည်။ ထိုသို့ လုံလုံလောက်လောက် စဉ်းစားတွေးခေါ် နိုင်စေရန်အတွက် ခေတ်မီဆေးဝါးများကလည်း လိင်တူချစ်သူရှိခြင်းမှာ ရောဂါတစ်ခုမဟုတ်ဆိုသော သက်သေပြချက်များ ထုတ်ပေးပြီး ဇီဝကမ္မဆိုင်ရာ ရှုထောင့်အနေဖြင့် ထိုသို့သော လိင်စိတ် တိမ်း ညွတ်မှုသည် လူသားများအကြားတွင်သာမက တိရစ္ဆာန်များအကြားတွင်လည်း အမျိုးမျိုးကွဲပြားမှု ရှိနိုင်သည်ဟူသော အကြောင်းပြချက်များ ပံ့ပိုးပေးပါသည်။ ယနေ့ခေတ် လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင်မူ (က) လူတို့သည် မိမိမွေးဖွားရာမိသားစုမှ မိမိစိတ်ဆန္ဒအတိုင်း အမှီအခိုကင်းကင်း သွားလာရပ်တည် နိုင်ခြင်း နှင့် (ခ) ခေတ်မီလူ့အခွင့်အရေးမူဝါဒများတွင် လူတစ်ဦးချင်းစီ၏ အခွင့်အရေးကို အသိ အမှတ်ပြုခြင်းတို့ကြောင့် လိင်တူတပ်မက်သူများ၊ ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ပြုမူဝတ်စားနေထိုင်သူများ အပေါ်ထားရှိသည့် လူတို့၏ အမြင်များပြောင်းလဲရန် အထောက်အကူဖြစ်စေပါသည်။

ဤအခန်းတွင် ဖို-မ လိင်စိတ်နှင့်ဆိုင်သော ကိစ္စရပ်များအပေါ် လူတို့၏ တုံ့ပြန်ချက်များ ပြောင်းလဲလာပုံကို လေ့လာမည်ဖြစ်သည်။ ၎င်းနောက် ထိုအကြောင်းအရာနှင့် သက်ဆိုင်သော ဝေါဟာရများနှင့် အမျိုးအစားများအကြောင်းကို ဆက်လက်ဆွေးနွေးမည်ဖြစ်၍ ရှုပ်ထွေးသော အကြောင်းအရာများ ပါလာပါလိမ့်မည်။ အရှေ့တောင်အာရှတွင် လိင်တူချစ်သူများ ယနေ့ခေတ်လို လူထုကြားထဲတွင် မြင်သာထင်သာနေနိုင်သည့် အနေအထားနှင့် လူထုလှုပ်ရှားမှုများပြုလုပ်နိုင်သော အခြေအနေသို့မရောက်မီတွင် ၎င်းတို့နှင့်ပတ်သက်ပြီး ပြဋ္ဌာန်းထားသောဥပဒေများ သမိုင်းကြောင်း နှင့် ၎င်းတို့၏လက်ရှိတည်ရှိမှုတို့ကို လေ့လာပါမည်။ နောက်ဆုံးအနေဖြင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုကို တိုက် ဖျက်သော အကြောင်းအရာများ၊ လူသားအချင်းချင်း မေတ္တာပေါင်းကူးခြင်းအပေါ် အသိအမှတ်ပြု ခြင်း၊ ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ပြုမူဝတ်စားနေထိုင်သော လူသားများနှင့် နပုလ္လိင်ပိုင်ဆိုင်ထားသူများ အကြောင်း ဆက်လက်ဆွေးနွေးပါမည်။

၁၁.၁.၁ စစ်ပြီးခေတ်နောက်ပိုင်း အပြောင်းအလဲ

လူ့အခွင့်အရေး ကြေညာစာတမ်း ထုတ်ပြန်လိုက်သည့် နှစ်ဝန်းကျင်မှစ၍ ဖို-မ လိင်စိတ် ဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များအပေါ် သဘောထားမှုများ ကြီးကြီးမားမား ပြောင်းလဲလာခဲ့ကြသည်။ ဗြိတိသျှ ကိုလိုနီအုပ်ချုပ်မှု၏ သက်ရောက်မှုအဖြစ် ၁၉၄၈ ခုနှစ်တွင် ကမ္ဘာ့နိုင်ငံများ ထက်ဝက်ခန့်မှာ အမျိုးသားချင်း လိင်တူဆက်ဆံမှုအပေါ် တားမြစ်သော ဥပဒေများ ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။ အစိုးရနှင့်

ပုဂ္ဂလိကစီးပွားရေးလုပ်ငန်းများတွင် လိင်တူချစ်သူများကို ဝန်ထမ်းအဖြစ် မခန့်အပ်ကြပါ။ စိတ်ရောဂါအထူးကုများ၊ စိတ်ပညာရှင်များနှင့် ဤအကြောင်းအရာကို သိရှိမှုလေ့လာထားသူတို့က လိင်တူတပ်မက်မှုကို ရောဂါတစ်မျိုးမျိုးဟူ၍ မှတ်ယူခဲ့ကြသည်။ ၁၉၄၈ ခုနှစ်တွင် မည်သည့်နိုင်ငံကမျှ လိင်တူထိမ်းမြားလက်ထပ်မှုကို တရားဝင်အသိအမှတ်မပြုပါ။ အမျိုးသမီးချင်း ချစ်သူများသည် ၎င်းတို့၏ လိင်စိတ်တိမ်းညွတ်မှုသည် အမျိုးသားအပေါ်တွင်မဟုတ်ဘဲ အမျိုးသမီးအချင်းချင်း အပေါ်တွင်ဖြစ်ကြောင်း သိသာလာသောအခါ ၎င်းတို့မွေးထုတ်ခဲ့သော ကလေးကို အုပ်ထိန်းနိုင်ခွင့် အား ဆုံးရှုံးနိုင်ပါသည်။ ထိုအချိန်က အဓိက ဘာသာရေးအစဉ်အလာများအရ လိင်တူနှင့် လိင်နှစ်မျိုးစလုံး တပ်မက်မှု၊ ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ပြုမူဝတ်စားနေထိုင်မှုနှင့် နပုလ္လိင်ရှိမှု (LGBTI) ဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာများအပေါ် မနှစ်မြို့စရာဟု မြင်လျှင်မြင်၊ သို့မဟုတ် နှုတ်ဆိတ်နေကြပါ သည်။ ခြွင်းချက်အနေဖြင့် ယဉ်ကျေးမှုတော်တော်များများတွင် ကိုးကွယ်ယုံကြည်ရာ နတ်တို့၏ ကြားခံလူ (နတ်ကတော်)များသည် အများအားဖြင့် ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ပြုမူဝတ်စားနေထိုင်သူ (သို့မဟုတ်) လိင်တူချစ်သူများ ဖြစ်နေတတ်ပါသည်။ (အရှေ့တောင်အာရှတွင် သာဓကများစွာ ရှိပါသည်။)

ယနေ့ခေတ်တွင် ဂျန်ဒါ ဖြစ်တည်မှုနှင့် လိင်စိတ်တိမ်းညွတ်မှုဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များတွင် စိတ်ဝမ်းကွဲပြားမှုများကို နိုင်ငံတကာတွင် ရပ်တန့်လာပြီ ဖြစ်သည်။ အနောက်နှင့် လက်တင်အမေရိက နိုင်ငံများတွင် (က) တရားရုံးဥပဒေများ အားလုံးနီးပါး ဖျက်သိမ်းပြီးဖြစ်သည်။ (ခ) ခွဲခြားဆက်ဆံမှု မရှိစေရေး ဥပဒေသည် ‘လိင်စိတ်တိမ်းညွတ်မှု’၊ ‘လိင်စိတ်အတိုင်း ပြုကျင့်နေထိုင်မှု’၊ ‘ကျား-မ ဖြစ်ခြင်းဆိုင်ရာ လက္ခဏာ’ (သို့မဟုတ်) နပုလ္လိင်ဖြစ်ခြင်း အနေအထားကိုပါ ခြုံငုံမိစေသည်။ ထို့အပြင် (ဂ) လက်ထပ်ထိမ်းမြားခွင့်ဆိုင်ရာ တာဝန်ဝတ္တရားနှင့် အခွင့်အရေး တော်တော်များများ (သို့မဟုတ်) တချို့တစ်ဝက်တို့တွင် လိင်တူချင်းထိမ်းမြားမှုကိုပါ အကျိုးဝင်အောင် ခွင့်ပြုထားသည်။ နယ်သာလန် နိုင်ငံတွင် မည်သည့်လူပုဂ္ဂိုလ်နှစ်ဦးမဆို ၂၀၀၁ ခုနှစ်မှ စပြီး လွတ်လွတ်လပ်လပ် လက်ထပ်ထိမ်းမြား ခွင့် ရှိသည်။ နယ်သာလန်တွင် ခွင့်ပြုချက်သည် ဦးဆောင်နမူနာဖြစ်ပြီး ယခုအခါ နိုင်ငံပေါင်း ၂၀ ကျော်တွင် ထိုသို့သော လက်ထပ်ထိမ်းမြားခွင့်ကို ခွင့်ပြုပေးပြီးဖြစ်သည်။ ထိုနိုင်ငံများတွင် အရှေ့တောင်အာရှကို ကိုလိုနီပြုခဲ့သည့် ဥရောပနိုင်ငံများဖြစ်ကြသော ပြင်သစ်၊ ဒတ်ချ် (နယ်သာလန်)၊ ပေါ်တူဂီ၊ စပိန်၊ ဗြိတိန်နှင့် အမေရိကန်နိုင်ငံတို့ ပါဝင်ပါသည်။

ဆန့်ကျင်ဘက်အားဖြင့် အာဖရိက ဆာဟာရဒေသ၊ ရုရှနှင့် ၎င်း၏ အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများတွင် ပိုမိုဆိုးရွားသော အခြေအနေ ဖြစ်သွားသည်။ ကိုလိုနီခေတ်က ဥပဒေတားမြစ်ချက်များကို အာဖရိက နိုင်ငံအချို့တွင် ပိုမိုတင်းကျပ်လိုက်သည့်အပြင် နိုင်ငံတော်ခေါင်းဆောင်များကလည်း လိင်တူ တပ်မက်မှုအပေါ် မကြာခဏ ပြစ်တင်ဝေဖန်ပါသည်။ လိင်တူချစ်သူဟု သံသယရှိသူများနှင့် လိင်တူ ချစ်သူတို့စုဝေးခြင်းကို ဆန့်ကျင်သည့် တက်ကြွသောလှုပ်ရှားမှုများ အာဖရိက နိုင်ငံ တော်တော် များများတွင် ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ လိင်တူ၊ လိင်နှစ်မျိုးစလုံး တပ်မက်မှု၊ ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ပြုမူဝတ်စားနေထိုင်မှုနှင့် နပုလ္လိင် အနေအထားတို့အတွက် လူ့အခွင့်အရေး အကာအကွယ်ပေးသူများ သည်လည်း အတိုက်ခိုက်ခံခဲ့ရသည်။ အချို့ဆိုလျှင် အသတ်ခံခဲ့ရသည်အထိ ဖြစ်ခဲ့သည်။ ရုရှနိုင်ငံနှင့် ၎င်း၏အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများသည် လိင်တူချစ်ခင်မှုကို အားပေးအားမြှောက်ပြုသည့် ဝါဒဖြန့်မှုမျိုးကို ဆန့်ကျင်သည့် ဥပဒေတစ်ရပ်ကို ပြဋ္ဌာန်းပြီး၊ အမျိုးသားချင်း စိတ်ဝင်စားသူများနှင့် အမျိုးသမီးချင်း

စိတ်ဝင်စားသူတို့က လူမြင်ကွင်းထဲရောက်လာခြင်း၊ လှုပ်ရှားတက်ကြွမှုတွင် ပါဝင်ခြင်းနှင့် အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်းတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်းများကို ကန့်သတ်ပိတ်ပင်လိုက်ပြီး ၎င်းတို့၏ ဖြစ်တည်မှုကို အလုံပိတ်အနေအထားသို့ ရောက်သွားအောင် တွန်းပို့ခဲ့ကြသည်။ ထိုဥပဒေတို့၏ ဦးတည်ချက်မှာ ကလေးသူငယ်များကို လိင်တူချစ်သူများဖြစ်အောင် စည်းရုံးသိမ်းသွင်းခြင်းမှ ကာကွယ်နိုင်ရန် ဖြစ်သည်။ လိင်တူနှင့် လိင်နှစ်မျိုးစလုံးကို တပ်မက်သူ၊ ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ပြုမူဝတ်စား နေထိုင်သူနှင့် နပုလွင်ရှိသူတို့၏ အခွင့်အရေးကို အရှေ့အလယ်ပိုင်းနှင့် အာဖရိကမြောက်ပိုင်း နိုင်ငံများအပြင် အစ္စလာမ္မစ် နိုင်ငံများပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေးအသင်း OIC ထဲတွင် ပါဝင်သော အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ (အင်ဒိုနီးရှား၊ မလေးရှားနှင့် ဘရူနိုင်း စသည်တို့) တွင် ငြင်းပယ်ထားဆဲ ဖြစ်ပါသည်။

၁၁.၁.၂ အရှေ့တောင်အာရှတွင် ပြောင်းလဲမှုများ

အာရှနှင့် အရှေ့တောင်အာရှတွင် မည်သို့သော အပြောင်းအလဲများ ဖြစ်ခဲ့ပါသနည်း။ ထိုနိုင်ငံများတွင် ဥပဒေအရ ကန့်သတ်တားမြစ်ချက်များမှာ ဗြိတိသျှကိုလိုနီဘဝ ကျရောက်စဉ်က ဗြိတိသျှတို့ရေးဆွဲခဲ့သည့် တားမြစ်ချက်များ ဖြစ်သည်။ (ဟောင်ကောင်ကမူ ခြွင်းချက်ဖြစ်ပါသည်။ ဟောင်ကောင်သည် တရုတ်ပြည်မကြီးနှင့် ပြန်လည်ပေါင်းစည်းခြင်းမပြုမီ အမျိုးသားချင်း လိင်ဆက်ဆံမှုကိုတားမြစ်သော ဥပဒေကို ပယ်ဖျက်ခဲ့သည်။) တောင်အာရှ (သို့မဟုတ်) အရှေ့တောင် အာရှမှ မည်သည့်နိုင်ငံကမှ ထိုသို့သော ဥပဒေများကို ထိထိရောက်ရောက် မပြဋ္ဌာန်းနိုင်ခဲ့ပေ။ ထိုမျှမက ရဲများက အချို့နေရာများတွင် ထိုသူတို့ကို ခြေသလုံးအိမ်တိုင်အလုပ်လက်မဲ့မှု၊ အများ ပြည်သူကို စိတ်အနှောင့်အယှက်ပြုစေမှုတို့ဖြင့် ဖမ်းဆီးအရေးယူမှုများလည်း ရှိသည်။ ဂျာဗားကျွန်း တွင် အမျိုးသားချင်းစိတ်ဝင်စားသူနှင့် ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ပြုမူဝတ်စားနေထိုင်သူများကို တက်တက်ကြွကြွ ဆန့်ကျင်လှုပ်ရှားမှုများ ရံဖန်ရံခါဆိုသလို ပေါ်ပေါက်လေ့ရှိသည်။ ဂျာဗားကျွန်းတွင် ထိုသို့သော အစ္စလာမ် လှုပ်ရှားတက်ကြွသူ အမာခံများနှင့် အလားတူ လှုပ်ရှားတက်ကြွသော အဖွဲ့များ၏ အပြုအမူများကို ရဲအရာရှိများကလည်း အရေးယူထိန်းချုပ်ရန် ပျက်ကွက်ခဲ့သည်။ ၂၀၁၆ ခုနှစ် ဧပြီလတွင် အမျိုးသားချင်း လိင်တူချစ်သူအခွင့်အရေး လှုပ်ရှားသူနှစ်ဦး ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်တွင် အသတ်ခံခဲ့ရသည်။ ၎င်းသည် အာရှတွင် ပထမဆုံးသော အမှုအခင်းဖြစ်ပါသည်။ (ထိုဖြစ်ရပ်သည် ဆွန်နီမွတ်ဆလင် မဟုတ်သူများနှင့် ဘာသာမဲ့များကို ဦးတည်တိုက်ခိုက်သော ဘာသာရေးကို အခြေခံသည့် ဥပဒေပြင်ပ သတ်ဖြတ်မှုများ၏ နောက်ဆက်တွဲများထဲက တစ်ခုဖြစ်သည်။) လိင်တူနှင့် လိင်နှစ်မျိုးစလုံး တပ်မက်သူ၊ ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ပြုမူဝတ်စားနေထိုင်သူနှင့် နပုလွင်ရှိသူတို့ကို လုပ်ငန်းခွင်တွင် ခွဲခြားနှိမ်ချဆက်ဆံခြင်းမှ ကာကွယ်သည့် ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းမှုမှာ ယခုမှ ဒေသအတွင်း အစပျိုး ပေါ်ပေါက်လာရုံရှိပါသေးသည်။ လိင်ခွဲစိတ်ပြုပြင် ပြောင်းလဲပြီးနောက် ပြောင်းလဲထားသည့် လိင်အတိုင်း ကိုယ်ရေးအချက်အလက်များ ပြောင်းလဲခွင့်ကို အရှေ့တောင်အာရှ သုံးနိုင်ငံ (အင်ဒို နီးရှား၊ စင်ကာပူနှင့် ဗီယက်နမ်) တို့တွင်သာ လုပ်ဆောင်ပေးသည်။ မိသားစုဝင်များက လက်မခံခြင်း မှာ လိင်တူနှင့် လိင်နှစ်မျိုးစလုံး တပ်မက်သူ၊ ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ပြုမူဝတ်စားနေထိုင်သူနှင့် နပုလွင်ရှိသူတို့အတွက် အဓိကပြဿနာသဖွယ်ရှိနေသည်ဟု သိရပါသည်။ ထို့အတူ နိုင်ငံတော်နှင့် ဘာသာရေးအယူအဆကလည်း ၎င်းတို့အပေါ် ပံ့ပိုးမှု မရှိသလောက်ဖြစ်နေသည်ကများပြီး ရှိလျှင် လည်း မဆိုစလောက်သာ ပံ့ပိုးပေးပါသည်။ စာသင်ကျောင်းများတွင် ၎င်းတို့ အနိုင်ကျင့်ခံရခြင်း မှာလည်း ဒေသတစ်ခုလုံးတွင် ပြဿနာသဖွယ် ဖြစ်နေပါသည်။

အစိုးရအဖွဲ့ခေါင်းဆောင်များနှင့် အခြားသော ပြည်တွင်းမှ နိုင်ငံရေးထင်ရှားသူတို့ ထုတ်ပြန် သော မူဝါဒစာတမ်းများမှာ အမျိုးမျိုးကွဲပြားလျက်ရှိသည်။ ၂၀၀၇ ခုနှစ်တွင် စင်ကာပူနိုင်ငံမှ ဝန်ကြီးချုပ် လီသည် လိင်တူချစ်သူများကို လူ့အသိုင်းအဝိုင်း၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုနှင့် များစွာသော စင်ကာပူမိသားစုများ အဖွဲ့ဝင်တစ်ဦးအဖြစ် ရည်ညွှန်းပြောဆိုခဲ့သည်။ ဝန်ကြီးချုပ်လီ၏ အစိုးရသည် လိင်တူနှင့် လိင်နှစ်မျိုးစလုံးကို တပ်မက်သူ၊ ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ပြုမူဝတ်စားနေထိုင်သူနှင့် နပုလွိုင်ရှိသူတို့ကို လုပ်ငန်းခွင်တွင် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုကို ရှုတ်ချခဲ့ပါသည်။ သို့ရာတွင် ဝန်ကြီးချုပ်လီသည် အမျိုးသားချင်း လိင်တူ လိင်ဆက်ဆံမှုကို ကန့်သတ်သော ကိုလိုနီခေတ် ဥပဒေကိုလည်း တစ်ဖက်က ဆွဲကိုင်ထားပြန်သည်။ (သို့သော် ထိုဥပဒေအတွက် တစ်စုံတရာ ရှေ့ပြေးတင်ကြို ဆောင်ရွက်ခြင်း မရှိခဲ့ပါ။) မလေးရှားနိုင်ငံ၏ လက်ရှိအာဏာရထားသူ နာဂျစ်ရာဇက် အပါအဝင် ဝန်ကြီးချုပ် နှစ်ဦး စလုံးသည် လိင်တူချစ်ခင်မှုအပေါ် ဝေဖန်မှုများ ထုတ်ဖော်ပြောကြားခဲ့သည်။ ဘရူနိုင်းနိုင်ငံမှ ဆူလ်တန်ဘုရင်သည် ကိုလိုနီခေတ် ဥပဒေတားမြစ်ချက်၏ အမြင့်ဆုံးဖြစ်သော လိင်တူစွဲလန်းမှုကို ဆန့်ကျင်သည့် ဘာသာရေးဥပဒေတစ်ရပ်ကို ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင်လည်း လိင်တူချစ်ခင်မှုကို ဆန့်ကျင်ခြင်းမှာ လူမှုရေးစံနှုန်းများတွင် အလိုအလျောက် ဖြစ်ပေါ်တည်ရှိနေပြီး ၎င်းအတွက် ဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းများကို တင်းကျပ်ပေးရန်ဖြစ်စေ၊ ဆက်လက်ကျင့်သုံးရန်ဖြစ်စေ၊ သို့မဟုတ် ဥပဒေပယ်ဖျက်ရန် ဖြစ်စေ မည်သည့်ဆောင်ရွက်ချက်မျိုးကိုမှ မပြုလုပ်ထားပေ။ အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံတွင် ၂၀၁၆ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလမှ စတင်ပြီး ဝန်ကြီးအဖွဲ့ဝင် တော်တော်များများ၊ ထင်ရှားသော နိုင်ငံရေးသမားများ၊ လူထုပညာပေးသူများနှင့် ဘာသာရေးခေါင်းဆောင်များသည် လိင်တူချစ်ခင်မှုကို ဆန့်ကျင်ကြပြီး အချို့ဆိုလျှင် တားမြစ်သည့် ဥပဒေ ထွက်ပေါ်လာစေရန် သော်လည်းကောင်း၊ ဥပဒေအတိုင်း တိတိ ကျကျ အရေးယူရန်သော်လည်းကောင်း တောင်းဆိုကြသည်။ ဤနည်းအားဖြင့် နိုင်ငံရေးနယ်ပယ်နှင့် အခြားသောနယ်ပယ်မှ ခေါင်းဆောင်များသည် နိုင်ငံအတွင်း လိင်နှင့်ဂျန်ဒါကွဲပြားမှုနှင့် ပတ်သက်ပြီး မှတ်ချက်မပေးဘဲ နှုတ်ဆိုနေကြသော အခြေအနေကို ဖောက်ခွဲလိုက်သည်။ ထိုနည်းတူ မတူ ကွဲပြားမှုအပေါ် အသင့်အတင့်လက်ခံသော အင်ဒိုနီးရှား၏ သရုပ်သကန်မှာလည်း အဆုံးသတ်သွား လေသည်။ တရားဥပဒေအရ ကန့်သတ်ချက်ကို အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ တရားစွဲဆိုမှုအဆင့်တွင် ဖော်ပြထားသည်။ ထို့အပြင် နိုင်ငံတော်ဥပဒေအရ ပြစ်ဒဏ်အသစ်တစ်ခု ချမှတ်နိုင်ရန်လည်း စီစဉ်လျက်ရှိပါသည်။ ခြွင်းချက်အားဖြင့် ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံ၏ သမ္မတနှင့် အစိုးရအဖွဲ့သည် မီဒီယာ၏ သတင်းပေးပို့ချက်များတွင် ဂျန်ဒါအပေါ် ပုံသေကားကျ လှေခါးထစ် အယူအဆဖြင့် ဖော်ပြချက်များကို ဝေဖန်ပြောဆိုပြီး ထိုသို့မတူကွဲပြားမှုကို လက်ခံရန် တောင်းဆိုထားပါသည်။

၁၁.၁.၃ ကုလသမဂ္ဂတွင် အပြောင်းအလဲ

၁၉၉၃ ခုနှစ်တွင် တူးနန်နှင့် ဩစတြီးယားအမှု (ရာဇသတ်ကြီး ဥပဒေအပိုင်းတွင် ဖော်ပြ ထားပြီး) တွင် လူ့အခွင့်အရေးကော်မတီ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်မှ အစပြု၍ ကုလသမဂ္ဂတွင် အထူး စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအရာရှိနှင့် စာချုပ်လေ့လာစောင့်ကြည့်ရေးအဖွဲ့တို့က ကျား-မ ဖြစ်ခြင်းဆိုင်ရာ လက္ခဏာနှင့် လိင်စိတ်တိမ်းညွတ်မှုဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာများကို အရေးထားဆွေးနွေးလာကြသည်။

မှတ်သားဖွယ်ရာ

ယောဂျကာတာ မူဝါဒ

ကုလသမဂ္ဂတွင်ပါဝင်သော နိုင်ငံရေးအဖွဲ့အစည်းများ တိုးတက်မှုရပ်တန့်သွားသည်ဟု ယူဆရသည့် ကာလ၊ ၂၀၀၆ ခုနှစ်တွင် အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ ဆူလ်တန်တို့၏ သမိုင်းဝင်နေရာ ဂျာဗားကျွန်းစု အလယ်ပိုင်း ယောဂျကာတာရှိ ဂတ်ဂျာမာဒါ တက္ကသိုလ်ပရိဝုဏ်တွင် လူ့အခွင့်အရေး ကျွမ်းကျင် ပညာရှင်များအဖွဲ့ တွေ့ဆုံခဲ့ကြသည်။ ၎င်းတို့သည် ကျား-မဖြစ်ခြင်းဆိုင်ရာ လက္ခဏာနှင့် လိင်စိတ် တိမ်းညွတ်မှုဆိုင်ရာ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေးများ ဥပဒေတွင် ပါဝင်ထည့်သွင်းရန် ယောဂျကာတာမူဝါဒကို ပူးပေါင်းပြင်ဆင်ခဲ့ကြသည်။ အဓိကရည်ရွယ်ချက်မှာ လိင်စိတ် တိမ်းညွတ်မှုနှင့် ကျား-မဖြစ်ခြင်းဆိုင်ရာလက္ခဏာနှင့်စပ်လျဉ်းသော လူ့အခွင့်အရေးသည် ဆန့်ကျင် သူတို့ ငြင်းခုံနေကြသကဲ့သို့ အခွင့်အရေးအသစ်တစ်ခု မဟုတ်ကြောင်း၊ ရှိပြီးသား လူ့အခွင့်အရေးတွင် လိင်တူနှင့် လိင်နှစ်မျိုးစလုံးချစ်ခင်သူ၊ ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ပြုမူဝတ်စားနေထိုင်သူနှင့် နပုလ္လိင် ရှိသူတို့၏ အခွင့်အရေးကို ပေါင်းစပ်ထည့်သွင်းထားခြင်းသာဖြစ်ကြောင်း ရှင်းလင်းထားပါသည်။ ထိုအဖွဲ့တွင် ပါဝင်သော ကျွမ်းကျင်ပညာရှင် တော်တော်များများသည် ကုလသမဂ္ဂစာချုပ် အကောင် အထည်ဖော်မှု စောင့်ကြည့်ရေးအဖွဲ့တွင် အဖွဲ့ဝင်များ (သို့မဟုတ်) အထူးစုံစမ်းစစ်ဆေးရေး အရာရှိ များအဖြစ် တာဝန်ထမ်းဆောင်နေကြသူများ ဖြစ်ပါသည်။ ကျန်သူများမှာ ပညာရပ်နယ်ပယ်၊ တရားရေးနယ်ပယ် (သို့မဟုတ်) လူမှုအဖွဲ့အစည်းများမှ ပုဂ္ဂိုလ်များ ဖြစ်ကြပါသည်။ ပူးတွဲဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် ဆောင်ရွက်သူမှာ ဘန်ကောက် ချူလာလောင်ကွန်း တက္ကသိုလ်မှ ဧည့်ပါမောက္ခ ဗစ်တစ်မွန်တာဘရွန် ဖြစ်ပြီး ၎င်းသည် ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်သူအဖြစ် ကာလရှည်ကြာစွာ တက်တက်ကြွကြွ ပါဝင်ခဲ့သည်။ ယခင် ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေး မဟာမင်းကြီး မာရီရော့ဘန်ဆန် သည်လည်း ပါဝင်ခဲ့သည်။ ထိုတွေ့ဆုံမှုတွင် နိုင်ငံ ၂၅ နိုင်ငံမှ ကိုယ်စားလှယ်များ ပါဝင်ခဲ့ကြပါသည်။ ထိုတွေ့ဆုံပွဲတွင် ကုလသမဂ္ဂနှင့် အမျိုးမျိုးသော ဥပဒေကြောင်းဆိုင်ရာအချက်များကို ကိုးကား၍ မူဝါဒ ၂၉ ချက်ကို အကြမ်းရေးဆွဲခဲ့ပါသည်။ အဆိုပါ စာတမ်းသည် နိုင်ငံတကာ ဥပဒေကျွမ်းကျင် သူများ ခေါင်းစဉ်အမျိုးမျိုးအတွက် စုစည်းပြင်ဆင်ပေးသော ‘လူ့အခွင့်အရေး ကာကွယ်ရေးနှင့် မြှင့်တင်ရေးအတွက် အမျိုးသားအဖွဲ့အစည်းများဆိုင်ရာ ပါရီမူဝါဒ’ ကဲ့သို့ အခြားသောစာတမ်း များစွာထဲက တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။

ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေးကောင်စီ (ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေးစနစ်တွင် အခရာ ကျသော နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာအဖွဲ့) သည် ပထမဆုံးအနေနှင့် လိင်တူနှင့် လိင်နှစ်မျိုးစလုံးကို ချစ်ခင်သူ၊ ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ပြုမူဝတ်စားနေထိုင်သူနှင့် နပုလ္လိင် (LGBTI) တို့၏ အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ၂၀၁၁ ခုနှစ်နှင့် ၂၀၁၄ ခုနှစ် ဆုံးဖြတ်ချက်များကို ထောက်ခံခဲ့သည်။ ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေး မဟာမင်းကြီးရုံးသည် သုတေသနနှစ်ခု ပြုလုပ်ပြီးနောက် ‘လွတ်လွပ်လပ်လပ် တူတူညီညီ မွေးဖွားခဲ့ သည်’ ဆိုသည့် စည်းရုံးလှုပ်ရှားမှုကို ဗီဒီယိုများ၊ စာစောင်များထုတ်ဝေပြီး တက်ကြွသော ဦးဆောင်မှု ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ ကုလသမဂ္ဂ၏ အထွေထွေအတွင်းရေးမှူးချုပ် ဘန်ကီမွန်းနှင့် ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့် အရေးဆိုင်ရာ မဟာမင်းကြီးတို့ကလည်း ထိုအစီအစဉ်များကို ထောက်ခံအားပေးခဲ့မှုအကြောင်း မကြာခဏ ထုတ်ဖော်ပြောကြားပါသည်။ ပြင်ပကျွမ်းကျင်ပညာရှင်တို့ ညွှန်းဆိုသည့် ‘လိင်စိတ် တိမ်းညွတ်မှုနှင့် ကျား-မ ဖြစ်ခြင်းဆိုင်ရာ လက္ခဏာကွဲပြားမှုအပေါ် အခြေပြုဖြစ်ပေါ်သော ခွဲခြားမှုနှင့်

အကြမ်းဖက်မှု' တို့အတွက် ၂၀၁၆ ခုနှစ်တွင် လူ့အခွင့်အရေးကောင်စီသည် လက်ရှိဆောင်ရွက်ချက်ကို တစ်ဆင့်တိုးမြှင့်ပေးမည့် ခြေလှမ်းကို စတင်ခဲ့ပါသည်။ အဓိကဆုံးဖြတ်ချက်များကို အာဂျင်တီးနား၊ ဘရာဇီး၊ ကိုလံဘီယာနှင့် မက္ကဆီကိုတို့ အပါအဝင် လက်တင်အမေရိကမှ နိုင်ငံခုနှစ်နိုင်ငံက တင်သွင်းခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အာရှတွင် ထိုဆုံးဖြတ်ချက်များကို ထောက်ခံသော နိုင်ငံများမှာ တောင်ကိုရီးယားနှင့် ဗီယက်နမ်နိုင်ငံတို့ ဖြစ်ပါသည်။ အာရှမှ ဆန့်ကျင်သော နိုင်ငံများမှာ ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်၊ တရုတ်၊ အင်ဒိုနီးရှား၊ ကာဂျစ်စတန်၊ မော်လဒိုက်နှင့် ကာတာနိုင်ငံတို့ ဖြစ်ကြသည်။ အိန္ဒိယနှင့် ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံတို့က ဘေးရှောင်နေပါသည်။ လူ့အခွင့်အရေးကောင်စီ၏ ဆုံးဖြတ်ချက် သုံးရပ်၏ အချက်တစ်ခုချင်းစီအပေါ် ကာလရှည်ကြာ ငြင်းခုံခြင်းနှင့် ခါးခါးသီးသီး ဆန့်ကျင်ခဲ့သည့် ဖြစ်ရပ်များ ရှိပါသည်။ (နိုင်ငံတစ်ခုချင်းစီ၏ အချုပ်အခြာအာဏာ၊ ဘာသာရေး စံတန်ဖိုးနှင့် ဒေသဆိုင်ရာ ယဉ်ကျေးမှု သီးခြားအချက်များအရ) လိုင်တူနှင့်လိုင်နှစ်မျိုးစလုံး တပ်မက်သူ၊ ဆန့်ကျင်ဘက်လိုင်ကဲ့သို့ ပြုမူဝတ်စားနေထိုင်သူနှင့် နုပုလိုင်တို့၏ တန်းတူညီမျှမှုကို ဆန့်ကျင်သည့် အငြင်းပွားချက်တချို့ကို ရည်ညွှန်းကာ ဆုံးဖြတ်ချက်၏ တရားကိုယ်ကိုလည်း မပျက်ယွင်းစေဘဲ ၂၀၁၆ ခုနှစ် ဆုံးဖြတ်ချက် အတွက် နိဒါန်းကို ပြင်ဆင်ခဲ့ပါသည်။ အာရှတွင် ကုလသမဂ္ဂ ဖွံ့ဖြိုးရေး အစီအစဉ်၏ 'အာရှတွင် လိုင်တူချစ်သူဖြစ်ခြင်း' လက်ရှိ စီမံကိန်း၏ လုပ်ဆောင်ချက်များသည် အထူးထိရောက်လျက်ရှိပြီး ထိုစီမံကိန်းကို အမေရိကန်နှင့် ဆွီဒင်နိုင်ငံတို့က ရန်ပုံငွေ ပံ့ပိုးပေးထားပါသည်။ ကုလသမဂ္ဂ ဖွံ့ဖြိုးရေး အစီအစဉ်သည် ၎င်းတို့၏ လိုင်တူလိုင်ကဲ့ စီမံကိန်းဆိုင်ရာ နိုင်ငံအလိုက် အစီရင်ခံစာများကို ကမ္ဘာ့ဒီမိုကရေစီ၊ တရုတ်၊ အင်ဒိုနီးရှား၊ မွန်ဂိုလီးယား၊ နီပေါ၊ ဖိလစ်ပိုင်၊ ထိုင်းနှင့် ဗီယက်နိုင်ငံ တို့တွင် ထုတ်ဝေခဲ့ပါသည်။

၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် ကုလသမဂ္ဂ လုံခြုံရေးကောင်စီ (နိုင်ငံတကာ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် လုံခြုံရေး ဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာများကို အရေးယူဆောင်ရွက်ရသောအဖွဲ့) ကုလသမဂ္ဂအတွင်းတွင် ဩဇာ အကြီးမားဆုံးအဖွဲ့)သည် ဆီရီးယားနှင့် အီရတ်နိုင်ငံ၏ နေရာတော်တော်များများနှင့် ၎င်းတို့ ထိန်းချုပ်ထားသော နေရာများတွင် အစ္စလာမ်အစွန်းရောက်စစ်သွေးကြွ (ISIS အဖွဲ့၊ သို့မဟုတ် ISIL စသည်တို့) တို့က လိုင်တူချစ်သူများကို သတ်ဖြတ်နေကြသည့်အကြောင်း သတင်းအချက် အလက်များ မျှဝေသည့်ကဏ္ဍကို ဦးဆောင်ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ ၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ ၁၃ ရက်နေ့တွင် ကုလသမဂ္ဂ လုံခြုံရေးကောင်စီသည် အော်လန်ဒိုးနှင့် ဖလော်ရီဒါရှိ လိုင်တူတို့၏ နိုက်ကလပ်တွင် ၄၉ ဦး အကြမ်းဖက် အသတ်ဖြတ်ခံရမှုအပေါ် ရှုတ်ချကြောင်း ဖြစ်ရပ်ဖြစ်ပွားပြီးလျှင်ပြီးချင်း နောက် တစ်ရက်တွင် ကြေညာချက်ထုတ်ခဲ့ပါသည်။ ထိုကြေညာချက်တွင် အဆိုပါ အကြမ်းဖက်မှုသည် လူ့အများအပေါ် ၎င်းတို့၏ 'လိုင်စိတ်တိမ်းညွတ်မှု'အပေါ် အခြေခံ၍ ဦးတည်တိုက်ခိုက်သော လုပ်ရပ်ဖြစ်ကြောင်း ထည့်သွင်းပြောကြားခဲ့ရာ ကုလသမဂ္ဂလုံခြုံရေးကောင်စီသည် အဆိုပါစကားစုကို ကြေညာချက်တွင် ပထမဆုံးအသုံးပြုလိုက်ခြင်းဖြစ်ကြောင်း တွေ့ရသည်။ အော်လန်ဒိုး သတ်ဖြတ်မှုကို ရုရှနိုင်ငံမှ ဗလာဒီမီယာ ပူတင်၊ တရုတ်နိုင်ငံမှ ဇီကျင်းပင်နှင့် အမေရိကား၊ ဗြိတိန်၊ ဂျာမနီနှင့် ပြင်သစ်မှ အစိုးရထိပ်တန်းခေါင်းဆောင်များ၊ ထိုင်းနိုင်ငံ၏ ဘုရင်မင်းမြတ် ဘူမိဘော အဒူယာဒက်နှင့် ပုပ်ရဟန်းမင်းကြီး ဖရန်စစ် စသည်တို့အပါအဝင် ကမ္ဘာ့ခေါင်းဆောင် တော်တော်များများက ရှုတ်ချခဲ့ပါသည်။

၁၁.၁.၄ အာဆီယံ

အာဆီယံနိုင်ငံများတွင် အာဆီယံလူ့အခွင့်အရေး ကြေညာစာတမ်း၌ လိင်စိတ်တိမ်းညွတ်မှု နှင့် ကျား-မ ဖြစ်ခြင်းဆိုင်ရာ လက္ခဏာများ၏ အခွင့်အရေးကို ထည့်သွင်းရန် စည်းရုံးလှုံ့ဆော်ကြသည်။ သို့ရာတွင် မည်သို့သော ထည့်သွင်းဖော်ပြချက်မျှ ဖြစ်မလာခဲ့ပေ။ ကြေညာစာတမ်းကို ၂၀၁၂ ခုနှစ်က ကွာလာလမ်ပူတွင်ကျင်းပသော (၂၁)ကြိမ်မြောက် အာဆီယံထိပ်သီးညီလာခံတွင် လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ချိန်တွင် မလေးရှားဝန်ကြီးချုပ် နာဂုဏ်ရာဇတ်က မလေးရှားသည် အမျိုးသမီးချင်း စိတ်ဝင်စားသူ၊ အမျိုးသားချင်း စိတ်ဝင်စားသူ၊ လိင်နှစ်မျိုးစလုံးကို တပ်မက်သူနှင့် ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ပြုမူဝတ်စားနေထိုင်သူတို့၏ အခွင့်အရေးကို ငြင်းဆိုကြောင်း အလေးထားပြောကြားခဲ့သည့်အပြင်၊ မလေးရှားသည် မလေးရှားနိုင်ငံ၏ ရပ်တည်ချက်အတိုင်း လက်ခံကျင့်သုံးနေရကြောင်း၊ သည်အနေအထားကိုလည်း အခြားသော အာဆီယံနိုင်ငံခေါင်းဆောင်များ နားလည်သဘောပေါက်လိမ့်မည်ဟု ယုံကြည်ကြောင်း ဖြည့်စွက်ပြောကြားပါသည်။ ယနေ့ချိန်အထိ အာဆီယံဒေသအတွင်း အစိုးရလူ့အခွင့်အရေး ကော်မရှင်သည် လိင်တူတို့၏အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များအတွက် မည်သို့မျှ ပြောဆိုဆောင်ရွက်ခြင်း မရှိပေ။

၁၁.၂ ဝေါဟာရနှင့် အမျိုးအစားများ

လိင်နှင့် ဂျင်ဒါ (Sex and Gender)

အများအားဖြင့် ‘ဂျင်ဒါ’ကို ညွှန်းဆိုရန် ‘လိင်’ဟု သုံးနှုန်းသကဲ့သို့၊ ‘လိင်’ကိုလည်း ‘ဂျင်ဒါ’ကို ညွှန်းဆိုရန် အသုံးပြုသည်။ ထိုသို့အသုံးပြုခြင်းမှာ အင်္ဂလိပ်စကားတွင်မူ ‘လိင်’ဟူသော စကားလုံးတွင် အဓိပ္ပာယ်နှစ်မျိုး ရှိပါသည်။ ပထမတစ်မျိုးမှာ လူတစ်ဦးတစ်ယောက်၏ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ လိင်ဖော်ပြချက်ဖြစ်ပြီး ကျန်တစ်မျိုးမှာ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာအပြုအမူ (ဖို-ဆန်ခြင်း၊ မ-ဆန်ခြင်း) အစရှိသည်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

လိင် (Sex)

လူတစ်ဦးတစ်ယောက်၏ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ (သို့မဟုတ်) ခန္ဓာဇီဝဆိုင်ရာ လိင်ဖော်ပြချက်ကို ရည်ညွှန်းသည့်အနေဖြင့် ‘လိင်’ ဟု သုံးနှုန်းလိုက်သည်။ လိင်သုံးမျိုးရှိသည်။ ပုလွိုင် (အဖို)၊ ကုတ္တီလိင် (အမ)၊ နှင့် နပုလွိုင် (ဖိုအင်္ဂါ၊ မအင်္ဂါ ထင်ထင်ရှားရှား မပါခြင်း) တို့ ဖြစ်သည်။

ဂျင်ဒါ (Gender)

ဂျင်ဒါဆိုသည်မှာ လူမှုအသိုင်းအဝိုင်း၏ တည်ဆောက်ချက်တစ်ခုဖြစ်ပြီး၊ လူတစ်ဦးတစ်ယောက်၏ အပြုအမူ၊ အခန်းကဏ္ဍနှင့် ကိုယ့်ကိုယ်ကိုယ် ကိုယ်စားပြုသည့် ပုံစံတို့ကို ‘ယောက်ျားဆန်သည်’၊ ‘မိန်းမဆန်သည်’ (သို့မဟုတ်) ‘ယောက်ျားလိုလို မိန်းမလိုလို ဖြစ်နေသည်’ စသဖြင့် သတ်မှတ်လိုက်ခြင်း ဖြစ်သည်။

လိင်စိတ်အရ ပြုကျင့်နေထိုင်မှု (Gender ExpreQion)

လူတစ်ဦးတစ်ယောက်သည် ၎င်း၏ ဂျင်ဒါကို ၎င်းဘာသာ (ဥပမာ - ယောက်ျားဆန်သည် (သို့မဟုတ်) မိန်းမဆန်သည် စသော ပုံစံအားဖြင့်) မည်သို့ဖော်ပြသည်ဆိုသည့် အချက်ဖြစ်သည်။

ကျား-မ ဖြစ်ခြင်းဆိုင်ရာ လက္ခဏာ (Gender Identity)

လူတစ်ဦးတစ်ယောက်၏ ဝိသေသလက္ခဏာများကိုကြည့်ပြီး ယောက်ျားဖြစ်ခြင်း၊ မိန်းမဖြစ်ခြင်း (သို့မဟုတ်) ကျားလိုလို မ,လိုလို (သို့မဟုတ်) ကျားမဟုတ် မ,မဟုတ် ဆိုပြီး ထင်မြင်ယူဆချက်ဖြစ်သည်။ လူတစ်ယောက်၏ ကျား-မ ဖြစ်ခြင်းဆိုင်ရာ လက္ခဏာသည် သူပိုင်ဆိုင်ထားသော ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ (သို့မဟုတ်) ခန္ဓာဇီဝဆိုင်ရာ လိင်အင်္ဂါနှင့် သက်ဆိုင်ခြင်း ရှိလျှင်ရှိမည်။ မရှိလျှင်လည်း မရှိနိုင်ပါ။

လိင်စိတ်တိမ်းညွတ်မှု (Sexual Orientation)

လိင်စိတ်တိမ်းညွတ်မှုဆိုသည်မှာ လူတစ်ယောက်သည် အခြားတစ်ယောက်၏ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ လိင်အပေါ် တိမ်းညွတ်စိတ် ဖြစ်ပေါ်ခြင်းဖြစ်သည်။ လူတိုင်းသည် အမျိုးသား၊ အမျိုးသမီး (သို့မဟုတ်) အမျိုးသားရော အမျိုးသမီးအပေါ် နှစ်မျိုးစလုံးအပေါ် မှာပါ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ ဆွဲဆောင်မှု ရှိနိုင်သည်။ ၎င်းသည် ဂျန်ဒါ ဖော်ပြချက်/ကျား-မ ဖြစ်ခြင်းဆိုင်ရာ လက္ခဏာများနှင့် သက်ဆိုင်နေရန် မလိုပါ။ အမျိုးသမီးများကဲ့သို့ ပြုမူနေထိုင်ဝတ်စားဆင်ယင်ရန် စိတ်ဝင်စားသူ အမျိုးသားတိုင်းသည်လည်း အမျိုးသားချင်း စိတ်ဝင်စားသူ၊ လိင်တူချစ်သူ မဟုတ်တတ်ကြပါ။ ထို့အတူ အမျိုးသားချင်း စိတ်ဝင်စားသူ၊ လိင်တူချစ်သူများသည်လည်း အမျိုးသမီးကဲ့သို့ ပြုမူနေထိုင်သူများ မဟုတ်တတ်ကြပါ။ ထိုကဲ့သို့ အမျိုးအစား ထပ်တူမှုတချို့လည်း ရှိပါသည်။

ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ပြုမူဝတ်စားနေထိုင်သူ (Transgender)

လူတစ်ဦးတစ်ယောက်သည် ၎င်း၏ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ပိုင်ဆိုင်ထားသော လိင်အင်္ဂါနှင့် ဆက်စပ်မှုရှိသော အပြုအမူနှင့် ဝတ်စားဆင်ယင်ပုံတို့ကို မပြုလိုတော့ဘဲ မိမိဖြစ်တည်လိုသော လိင်ဘက်သို့ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း (သို့မဟုတ်) အားလုံးကို ပုံစံပြောင်းထားသော ဖြစ်ရပ်ကို ညွှန်းဆိုခြင်း ဖြစ်သည်။ ၎င်းတွင် အမျိုးသားကဲ့သို့ ပြုမူနေထိုင်သော အမျိုးသမီး၊ အမျိုးသမီးကဲ့သို့ ဝတ်စားနေထိုင် ပြုမူသော အမျိုးသား၊ ကျားလိုလို မ,လိုလို ပြုမူနေထိုင်သူများ၊ လိင်စိတ်ဖြေဖျောက်မှုအတွက် ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်၏ အဝတ်အစားများ ဝတ်ဆင်တတ်သူနှင့် လိင်အင်္ဂါခွဲစိတ်ပြုပြင် ပြောင်းလဲထားသူ တို့ ပါဝင်ပါသည်။

လိင်ပြောင်းလဲထားသူ (Transsexuals)

လိင်အင်္ဂါခွဲစိတ်ပြောင်းလဲထားသူများသည် (အင်္ဂလိပ် ဝေါဟာရ 'Transsexuals' တွင် 'ss' ဟူ၍ အက်စ်နှစ်လုံးဖြစ်သည်ကို သတိပြုပါရန်) ၎င်းတို့၏ မူလ ကျား-မ ဖြစ်ခြင်းဆိုင်ရာ လက္ခဏာများမှ အခြားတစ်ခုသို့ ပြောင်းလဲထားသူများ ဖြစ်သည်။ အချို့လူများသည် ဆန့်ကျင်ဘက် လိင်၏အဝတ်အစားများ ဝတ်စားခြင်းအားဖြင့် ပြောင်းလဲကြသည်။ အချို့လူများကမူ ခန္ဓာကိုယ်တွင် ခွဲစိတ်ပြောင်းလဲလိုက်ခြင်းအားဖြင့် ၎င်းတို့အလိုရှိသော ဂျန်ဒါပုံစံကိုရောက်ရှိပြီး လူမှုအသိုင်းအဝိုင်း တွင် ပို၍ စိတ်သက်သောင့်သက်သာရှိမည်ဟု ယူဆပြီး ပြောင်းလဲကြသည်။ ၎င်းသည် လိင်အင်္ဂါကို ခွဲစိတ်ပြုပြင်ပြောင်းလဲထားခြင်းမျိုး ဟုတ်ချင်မှဟုတ်ပေလိမ့်မည်။ (ယခုအခါ ထိုသို့သော လိင်အင်္ဂါ ပြောင်းလဲမှုကို 'တိကျသော ဂျန်ဒါရရှိစေရန် ခွဲစိတ်ခြင်း'ဟုခေါ်ဝေါ်ကြသည်။) အမျိုးသားမှအမျိုးသမီး အင်္ဂါသို့ ပြောင်းလဲထားသူများကို 'အမျိုးသမီးဘဝ ပြောင်းလဲထားသူ'ဟုခေါ်ပြီး၊ အမျိုးသမီးမှ အမျိုးသားအင်္ဂါသို့ ခွဲစိတ်ပြောင်းလဲထားသူများကို 'အမျိုးသားဘဝ ပြောင်းလဲထားသူ'ဟု ခေါ်ပါသည်။

လိင်ပြောင်းလဲထားသူတို့၏ ဝိသေသလက္ခဏာများ (Transgender Identities)

လိင်ပြောင်းလဲထားသူတို့၏ ဝိသေသလက္ခဏာ အမျိုးမျိုးကို တောင်နှင့် အရှေ့တောင်အာရှ တို့တွင် တွေ့နိုင်ပါသည်။ ဥပမာ - (အိန္ဒိယ၊ နီပေါ၊ မြန်မာ၊ ထိုင်း၊ မလေးရှား၊ အင်ဒိုနီးရှားနှင့် ဖိလစ်ပိုင်ဘာသာစကားတို့ဖြင့် ခေါ်ဆိုသော ဟီဂျီရာ (Hijra)၊ မက်တစ်စ် (Metis)၊ အပွင့် (Open)၊ ကတ်သိုရေး (Kathoey)၊ မက်ညာ (Mak Nyah)၊ ဝါရီယာ (Waria) (သို့မဟုတ်) ဘက်(က်)လာ (Bakla) အစရှိသူတို့လို ယောက်ျားခန္ဓာကိုယ်နှင့် မိန်းမကဲ့သို့ နေထိုင်သူများကို ဆိုလိုပါသည်။ အလားတူပင် အမျိုးသမီးခန္ဓာကိုယ်နှင့် ယောက်ျားစိတ်ပေါက်နေသူများကိုလည်း ယောက်ျားလျာ/ ယောက်ျားမိန်းမများ ('Toms' သို့မဟုတ် 'Butches') ဟု ခေါ်ဝေါ်ကြသည်။ ဤအခေါ်အဝေါ် အမျိုးအစားများသည် 'အမျိုးသားဘဝ' နှင့် 'အမျိုးသမီးဘဝ' သို့ လိင်ခွဲစိတ်ပြောင်းလဲခံယူထားသူတို့ကို သုံးသည့်အသုံးအနှုန်းနှင့် ကွာခြားပါသည်။

နပုလ္လိင်

နပုလ္လိင်ဆိုသည်မှာ မွေးဖွားလာစဉ်ကတည်းက ခန္ဓာကိုယ်တွင် ကျားအင်္ဂါသော်လည်းကောင်း၊ မ အင်္ဂါသော်လည်းကောင်း တိတိကျကျ ကွဲပြားပြား ပါရှိမလာသည့် အမျိုးမျိုးသော ဖြစ်ရပ်များကို ရည်ညွှန်းပါသည်။

လိင်စိတ်အနေအထားအမျိုးမျိုး (LGBTI/SOGI/QUEER)

မူလရည်မှန်းချက်အနေနှင့် အမျိုးသားချင်းစိတ်ဝင်စားသူတို့၏ အခွင့်အရေးကိုသာ ဆောင်ရွက်သော အဖွဲ့အစည်းများသည် လိင်စိတ်ဝိသေသအမျိုးမျိုးရှိသူတို့ တည်ရှိခြင်းပေါ် လူ့အသိုင်းအဝိုင်းက မနှစ်မြို့၍ ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများကို မြင်တွေ့လာသောအခါ ယခုအခါ ၎င်းတို့၏ အခွင့်အရေးကိုပါ တိုးချဲ့ဆောင်ရွက်လာကြသည်။ ဤသို့ဖြင့် LGBTI ဆိုသော အတိုကောက် ဝေါဟာရပေါ်ပေါက်လာပါသည်။ LGBTI ဆိုသည်မှာ ယောက်ျားလျာ (lesbians)၊ မိန်းမလျာ (gay men)၊ လိင်နှစ်မျိုးစလုံးကို စိတ်ဝင်စားသူ (bisexuals)၊ ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ဝတ်စားပြုမူနေထိုင်သူ (transgender) နှင့် နပုလ္လိင်ရှိသူ (intersexuals) တို့ကို ရည်ညွှန်းပါသည်။ တစ်ခါတရံ 'Q' ဟု ထပ်တိုးပါရှိသည့် စာလုံးမှာ လူထူးလူဆန်း queer or questioning ကို ရည်ညွှန်းပါသည်။ အချို့သော တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများသည် LGBTI တွင် ဖော်ပြထားသော အသုံးအနှုန်းအမျိုးအစားများ (ယောက်ျားလျာ၊ မိန်းမလျာ စသည်ဖြင့်) သုံးခြင်းကို ရှောင်ရှားကြသည်။ ထို့ကြောင့် လိင်စိတ်တိမ်းညွတ်ခြင်းနှင့် ကျား-မ ဖြစ်ခြင်းဆိုင်ရာ ဝိသေသလက္ခဏာများ (Sexual Orientation and Gender Identity - SOGI) ဆိုသည့် ဝေါဟာရပေါ်ပေါက်လာပါသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ လိင်စိတ်အတိုင်း ပြုမူနေထိုင်ခြင်း (Gender Expression) ဆိုသည့် စကားလုံးအတွက် 'E' ကို ထည့်ဖြည့်ထားပြီး၊ တစ်ခါတစ်ရံတွင် နပုလ္လိင်ရှိမှု (Inersexuality) ကို ရည်ညွှန်းရန် 'I' ထည့်ပေါင်းထားသည်။ Queer or questioning ဆိုသည့် ဝေါဟာရမှာမူ ပညာရပ်ဆိုင်ရာနယ်ပယ်နှင့် လှုပ်ရှားတက်ကြွသူတို့ သုံးကြသော အသုံးအနှုန်းဖြစ်ပြီး ကုလသမဂ္ဂတွင်မူ ၎င်းဝေါဟာရကို တရားဝင် မသုံးနှုန်းပါ။

ဆွေးနွေးခြင်းနှင့် အပြန်အလှန်ဝေဖန်ခြင်း

သီးခြားအရောင်များလား (သို့မဟုတ်) ရောင်စုံသက်တံလေးလား။

လိင်နှင့် ဂျင်ဒါ မတူခြားနားမှုများကို ဆွေးနွေးသည့်အခါ ဝေါဟာရများနှင့် အမျိုးအစားမျိုးစုံ ပေါ်ပေါက်လာပါသည်။ ရောင်စုံသက်တံအလံကို ယခုအခါ လိင်၊ ဂျင်ဒါ မတူခြားနားမှုများဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ သင်္ကေတအဖြစ် မှတ်ယူကြပါသည်။ ၎င်းတွင် သီးခြားအရောင်များ ပေါင်းစပ်ပါဝင် ပါသည်။ သို့ရာတွင် သဘာဝအားဖြင့် သက်တံသည် သိသာခွဲခြားရန် ခက်ခဲသော ကာလာစုံကို ရည်ညွှန်းပါသည်။ ယခုအခါ လိင်စိတ်ပြောင်းလဲသူများတွင် ထင်ရှားကျော်ကြားသူများကိုပါ တွေ့မြင်နေရပါသည်။

မေးခွန်းများ

- လူအများစု (သို့မဟုတ် လူတိုင်း)၏ ယောက်ျားဆန်မှုနှင့် မိန်းမဆန်မှု အစိတ်အပိုင်းဆိုသည်မှာ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ခန္ဓာကိုယ်ထဲတွင် ပါရှိနေသည်လား၊ သို့မဟုတ် သူတို့၏ အပြုအမူနှင့် တိမ်းညွတ်မှုအရ ဖော်ပြနေသည့် အရာတွေလား။
- လိင်နှင့် ဂျင်ဒါဟူသော ဝေါဟာရသည် သိသိသာသာ ကွဲပြားမှုမရှိလျှင် လူတို့သည် အဘယ်ကြောင့် အမျိုးအစားတစ်ခုတည်းကိုသာ မမှတ်ယူကြသနည်း။

၁၁.၃ အမှုအခင်းများ

၁၁.၃.၁ ကိုလိုနီခေတ် ဥပဒေများ၏ မူလအစ

ဣဿရေလတို့၏ သမ္မာကျမ်းစာတွင်ပါသော ဥပဒေများ (၁၈:၂၂ နှင့် ၂၀:၁၃) တွင် အမျိုးသားတစ်ယောက်သည် ‘ကျားဖြစ်သော်လည်း မ,ကဲ့သို့ ပြုမူနေထိုင်’လျှင် သေဒဏ် ချမှတ် နိုင်သည်ဟု ဖော်ပြထားသည်။ ၎င်းသည် အစောပိုင်းကာလ ဂျူးဘာသာတို့၏ များစွာသော ပညတ်တော်ထဲမှ တားမြစ်ထားသော ပညတ်တော်တစ်ပါးဖြစ်ပြီး ထိုတားမြစ်ချက်သည် (ဆိုဒွန်မြို့ကြီး ပျက်စီးပုံနှင့် တမန်တော် လူအကြောင်း ပုံပြင်များကို ထပ်မံဖြည့်စွက်၍) ခရစ်ယာန်နှင့် အစ္စလာမ် ဘာသာများသို့တိုင်အောင် သက်ရောက်မှုရှိပါသည်။ ခရစ်ယာန်တို့၏ ယုံကြည်မှုသည် ရောမဥပဒေတွင် ပါရှိသော တားမြစ်ချက်အချို့ မြစ်ဖျားခံသည့် အစိတ်အပိုင်းတစ်ခု ဖြစ်လာပြီး၊ ထိုမှတစ်ဆင့် ရိုမန်ကတ်သလစ်တို့၏ ဘာသာရေးဥပဒေ၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းဖြစ်လာပြန်သည်။ ထို့နောက် ဥရောပ တစ်လျှောက် ပြန့်နှံ့သွားသည်။ ပရိုတက်စတင့်များ၏ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးအောက်တွင် ဥရောပရှိ ဘုရားကျောင်းအခြေခံ ခုံရုံးတစ်ဝက်ကို ဖျက်သိမ်းခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ဘာသာရေးပြဋ္ဌာန်းချက်နှင့် ကင်းလွတ်သော ပုံမှန်အမှုအခင်းဆိုင်ရာ ဥပဒေကို ပြဋ္ဌာန်းစေခဲ့သည်။ ဗြိတိန်တွင် စအိုမှတစ်ဆင့် လိင်ဆက်ဆံခြင်းကို တားမြစ်ထားပြီး အက်ဥပဒေ ၁၅၃၃ ဖြင့် အရေးယူပါသည်။ ဥပဒေပါ အသုံးအနှုန်းတို့မှာ ဘာသာရေးတွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်းဖြစ်သည် (ထိုအပြုအမူကို ‘ရွံရှာ စက်ဆုပ်ဖွယ်’အဖြစ် ဂျူးတို့၏ သမ္မာကျမ်းစာတွင် ဖော်ပြပါသည်။) ထိုသို့သော အပြုအမူကို (က) အမျိုးသားများနှင့်သာ သက်ဆိုင်စေခြင်း၊ (ခ) သေဒဏ်ပေးခြင်း (ဗြိတိသျှဥပဒေတွင် ၁၈၆၁ အထိ

သက်ရောက်ခဲ့သည်) တို့ သတ်မှတ်စီရင်ချက်ချသဖြင့် အမှုအခင်းဆိုင်ရာ ဥပဒေများသည် တစ်နည်းအားဖြင့် သမ္မာကျမ်းစာပါ သဘောတရားများပင် ဖြစ်ပေသည်။

နပိုလီယန် ပြစ်မှုဆိုင်ရာဥပဒေ ၁၈၁၀ သည် ပြင်သစ်နိုင်ငံတွင် အဓိက ပြောင်းလဲပြင်ဆင်ထားသော ဥပဒေဖြစ်သည်။ ရာဇဝတ်မှု ကျူးလွန်သည်များကို နားလည်ရန် လွယ်ကူရှင်းလင်းသော ပြစ်ဒဏ်များနှင့် ဖော်ပြထားသည်။ အထူးတလည် ရှင်းပြပြောဆိုခြင်းမျိုး (သို့မဟုတ်) လူထုနှင့် မည်သည့်အငြင်းအခုံမှ ပြုလုပ်မနေဘဲ လိင်တူချစ်ခင်မှုအပေါ် တားမြစ်သောဥပဒေကို ပယ်ဖျက်လိုက်သည်။ ပြင်သစ်၏ပြောင်းလဲမှုသည် ဥရောပနိုင်ငံတစ်ဝက်သို့ ပျံ့နှံ့သွားလေသည်။ ထို့နောက် သက်ဆိုင်ရာအစိုးရများသည် ၎င်းတို့ဆန္ဒအလျောက် ပြင်သစ်ဥပဒေကို မှီငြမ်း၍ ကျင့်သုံးကြသည်။ ထို့ကြောင့် ကိုလိုနီအင်အားကြီးနိုင်ငံများဖြစ်သော နယ်သာလန်(ဒတ်ချ်)၊ ပြင်သစ်၊ စပိန်နှင့် ပေါ်တူဂီ တို့တွင် လိင်တူချစ်ခင်မှုအပေါ် တားမြစ်ခြင်း မရှိတော့ပေ။ နောက်ဆက်တွဲရလဒ်အနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ ကိုလိုနီနိုင်ငံများဖြစ်သော ကမ္ဘောဒီးယား၊ အင်ဒိုနီးရှား၊ လာအို၊ ဖိလစ်ပိုင်နှင့် ဗီယက်နမ်နိုင်ငံများ တွင်လည်း တားမြစ်သည့်ဥပဒေ မရှိတော့ပေ။ ထိုင်းနိုင်ငံသည် မည်သည့်အခါကမှ တိုက်ရိုက် ကိုလိုနီ အပြုမခံခဲ့ရသော်လည်း လိင်တူချစ်ခင်မှုအပေါ် တားမြစ်သည့် ဥပဒေကို ကူးယူကျင့်သုံးခဲ့သည်။ သို့သော် နောက်ပိုင်းတွင် ထိုဥပဒေနှင့်ပတ်သက်ပြီး တစ်စုံတစ်ရာ အရေးယူမှုမရှိသည့်အခါ ဥပဒေသည်လည်း အာဏာသက်ရောက်မှုမရှိတော့ပေ။

၁၈၆၀ ခုနှစ်တွင် ဗြိတိန်သည် အိန္ဒိယအတွက် ပုဒ်မတစ်ခု ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။ ၎င်းတွင် ဗြိတိသျှတို့၏ ‘စအိုမှတစ်ဆင့် လိင်ဆက်ဆံမှုကို တားမြစ်သည့် ဥပဒေ’ကို ပုံစံပြောင်းလဲထားခြင်း ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ယခုအခါ ၎င်းတွင် ဘာသာရေးစာပိုဒ်များနှင့် သေဒဏ်တို့ မပါရှိတော့ပါ။ နာမည်ကျော်လှသော ပြစ်မှုဆိုင်ရာဥပဒေ ပုဒ်မ ၃၇၇ တွင် ဤသို့ ဖော်ပြပါရှိသည်။

၃၇၇။ မည်သူမဆို ယောက်ျားနှင့်ဖြစ်စေ၊ မိန်းမနှင့်ဖြစ်စေ၊ တိရစ္ဆာန်နှင့်ဖြစ်စေ မိမိအလို အလျောက် ဓမ္မတာနှင့်ဆန့်ကျင်သော ကာမစပ်ယှက်မှုကို ပြုလုပ်လျှင် ထိုသူကို တစ်သက် တစ်ကျွန်းဒဏ်ဖြစ်စေ၊ ဆယ်နှစ်အထိ ထောင်ဒဏ်တစ်မျိုးမျိုးဖြစ်စေ ချမှတ်ရမည့်အပြင် ငွေဒဏ်လည်း ချမှတ်နိုင်သည်။ ရှင်းလင်းချက်။ ။လိင်တံထိုးသွင်းလျှင် ကာမစပ်ယှက်မှုမြောက်ပြီး ဤဥပဒေဖြင့် အရေးယူနိုင်ပါသည်။

အရေးကြီးသည့်အချက်မှာ ထိုပြစ်မှုဆိုင်ရာ ဥပဒေပုဒ်မ ၃၇၇ တွင် ဘာသာရေးနှင့် ကိုယ်ကျင့်တရားဆိုင်ရာ တားမြစ်ချက်တွင် ဖော်ပြထားချက် (ပုံမှန်မဟုတ်နှင့် ရွံရှာစက်ဆုပ်ဖွယ် ဟူသော စကားလုံးများ)တို့ မပါရှိတော့ပေ။ ကိုယ်ကျင့်တရားနှင့် ဘာသာရေးဆိုင်ရာ စကားလုံးများ နေရာတွင် ‘ဓမ္မတာနှင့်ဆန့်ကျင်သော’ ဟူသော စကားစု အစားထိုးဖော်ပြရာ ၎င်းသည် ဘာသာရေးမှ ကင်းလွတ်အောင် ခန္ဓာကိုယ်ကို အခြေခံထားခြင်း ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် လိင်တူချစ်ခင်မှုကို စိတ်မူမမှန်မှု သို့မဟုတ် ဝေဒနာတစ်မျိုးမျိုးဟု အမည်တပ်မှုများလည်း ရှိလာခဲ့သည်။ အများအားဖြင့် လူတို့သည် ဤသို့ဖြစ်ရမည်ကို ကြောက်လေလေ ၎င်းကို ရောဂါအဖြစ်သတ်မှတ်မှု ပိုတိုးလာလေဖြစ်သည်။ (ထို့ပြင် လိင်တူချစ်ခင်သူများကို ထိမိကိုင်မိလိုက်ရုံနှင့် ရောဂါကူးစက်မှုကို ရှောင်ရှားရန် ၎င်းတို့ကို ထိန်းသိမ်းထားသင့်သည်ဟူ၍ ငြင်းခုံမှုများလည်း ရှိခဲ့ပါသည်။)

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အပြီးတွင် ၎င်းအကြောင်းအရာနှင့်စပ်လျဉ်းသော သုတေသနများ ပြုလုပ်ခဲ့ရာ -

- (က) လိင်တူချစ်ခင်မှုသည် ထင်ထားသည်ထက် ပိုမိုပြီး ဖြစ်ပွားနေသည်။
- (ခ) စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ဆန်းစစ်လေ့လာချက်များအရ လိင်တူချစ်ခင်သူများကြားတွင် မည်သို့မူမမှန်ခြင်း ပုံစံမျိုးကိုမှ မတည်ဆောက်နိုင်ခဲ့ပါ။
- (ဂ) လိင်တူချစ်ခင်သည့် သဘာဝကို တိရုတ္တန်များတွင်လည်း အကောင်ပေါင်းရာချီတွင် တွေ့ရှိမှတ်တမ်းတင်ခဲ့နိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် လိင်တူချစ်ခင်မှုသည် သဘာဝမဟုတ်ဆိုသည့် အငြင်းပွားချက်အပေါ် ချေပစရာများ ရရှိခဲ့သည်။

အဆိုပါ လေ့လာဆန်းစစ်မှုများ၏ ရလဒ်အနေဖြင့် လိင်တူချစ်ခင်မှုကို ဆေးပညာရှုထောင့်အရ ရောဂါတစ်မျိုးဟူ၍ စာရင်းသွင်းခြင်းကို ဗြိတိန်နှင့်အမေရိကန်နိုင်ငံရှိ ကျန်းမာရေးနှင့်ဆေးပညာအသင်းအဖွဲ့များက ၁၉၇၃ ခုနှစ်တွင် လည်းကောင်း၊ ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့အစည်း (WHO) က ၁၉၈၃ ခုနှစ်တွင်လည်းကောင်း ပယ်ဖျက်ခဲ့သည်။ ၂၀၀၁ ခုနှစ်တွင် တရုတ်နိုင်ငံ အပါအဝင် နိုင်ငံတော်တော်များများသည်လည်း ဤပြောင်းလဲမှုတွင် လိုက်ပါခဲ့ကြသည်။ အမေရိကန်ရှိ စိတ်ရောဂါအဖွဲ့အစည်းက လိင်တူချစ်သူများကို ထိုအနေအထားမှ ပြောင်းလဲသွားအောင် သိပ္ပံနည်းကျ ယုတ္တိမရှိသော ကုထုံးများဖြင့် နာကျင်အောင် ပြုလုပ်မှုများကို ကန့်ကွက်ရှုတ်ချလာပါသည်။ ၂၀၀၄ ခုနှစ်တွင် တရုတ်နိုင်ငံ၌ ထိုသို့သော လိင်တူချစ်သူများကို စိတ်ပြောင်းလဲအောင် အတင်းအကျပ် ပြုသည့် ကုထုံးများဖြင့် ကုသပေးသည့် ဆေးခန်းများကို အတုအယောင် တရားမဝင်ဟု ကြေညာခဲ့ပါသည်။

ပြစ်မှုဆိုင်ရာ ဥပဒေပုဒ်မ ၃၇၇ သည် ဗြိတိသျှကိုလိုနီလက်အောက်ခံနိုင်ငံများ၊ အထူးသဖြင့် အာရှနိုင်ငံများတွင် အသုံးပြုနေဆဲဖြစ်သည်။ ယနေ့ခေတ် အရှေ့တောင်အာရှတွင် ဘရူနိုင်း၊ မလေးရှားနှင့် မြန်မာနိုင်ငံတို့တွင် ကျင့်သုံးသည့် ဥပဒေသည် ဗြိတိသျှအမွေ ဖြစ်သည်။ ထို့အတူ ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်၊ အိန္ဒိယ၊ ပါကစ္စတန်နှင့် သီရိလင်္ကာ (ယခင်က အရှေ့တိုင်း၊ ကရစ်ဘီယန်နှင့် အာဖရိကရှိ ဗြိတိသျှ ကိုလိုနီနယ်မြေ)တို့တွင် ထိုဥပဒေကို ကျင့်သုံးရန် ဖိအားပေးခဲ့သည်။ ဟောင်ကောင်သည် တရုတ်ပြည်မကြီးနှင့် မပေါင်းစပ်မီ လိင်တူချစ်သူများအပေါ် ဆန့်ကျင်သည့် ဥပဒေကို ပယ်ဖျက်ခဲ့သည်။ စင်ကာပူနိုင်ငံတွင် ပုဒ်မ ၃၇၇ ကို ၂၀၀၇ ခုနှစ်တွင် ပယ်ဖျက်ခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် စင်ကာပူသည် အမျိုးသားချင်း မသင့်တော်သော ကာမစပ်ယှက်မှုကို အရေးယူရန် သီးခြား ကိုလိုနီပြစ်မှုဆိုင်ရာ ပုဒ်မတစ်ခု မဖျက်ဘဲချန်ထားခဲ့သည်။ အာရှအလယ်ပိုင်းတွင် တားမြစ်ကန့်သတ်ချက်များမှာ ဆိုဗီယက်ယူနီယံမပြိုကွဲမီ ခေတ်ကတည်းက ဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်က အနောက်ဥရောပ၏ အပြစ်ပေးကန့်သတ်ပုံများက ဆိုဗီယက်ကိုလွှမ်းမိုးခဲ့သောကြောင့် ထိုတားမြစ်ချက်များကို အာရှအလယ်ပိုင်းဒေသများက ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားသည်။ အမျိုးသားများတွင်သာမက မလေးရှားနှင့် သီရိလင်္ကာမှ အမျိုးသမီးနှစ်ဦးကိုလည်း ထိုပြစ်မှုဖြင့် အရေးယူခဲ့ပါသည်။

သာဓက

အရှေ့တောင်အာရှက ပြစ်မှုဆိုင်ရာ ဥပဒေများ

‘ဓမ္မတာနှင့် ဆန့်ကျင်သော ကာမစပ်ယှက်မှု’ကို တားမြစ်ခြင်း - ဘရူနိုင်း၊ မလေးရှား၊ မြန်မာ။
‘အမျိုးသားချင်း မသင့်တော်သော ကာမစပ်ယှက်မှု’ကို တားမြစ်ခြင်း - စင်ကာပူ။
မည်သည့် လူပုဂ္ဂိုလ်နှစ်ဦးကြားတွင်မဆို ‘မသင့်တော်သော ကာမစပ်ယှက်မှု’ကို တားမြစ်ခြင်း - မလေးရှား။

ကျား-ကျားချင်း ကာမစပ်ယှက်မှုကို အများပြည်သူနေရာတွင် ကြိမ်ဒဏ်အချက်တစ်ရာ ဒဏ်ခံခြင်း - အာချေးပြည်နယ်၊ အင်ဒိုနီးရှား။ ထိုဒေသတွင် ဒေသခံအာဏာပိုင် အစိုးရသည် ရှိလာသည့် ဥပဒေ အသက်ဝင်အောင် ပြဋ္ဌာန်းထားသည်။

အရှေ့တောင်ဒေသထဲတွင် ရှိသော လိင်တူချစ်သူများနှင့် ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ဝတ်စားပြုမူ နေထိုင်သူများကို အရေးယူရာတွင် ကလေးကလွင့် နေထိုင်ခြင်း၊ အများပြည်သူ စိတ်အနှောင့်အယှက် ဖြစ်အောင် ပြုခြင်းနှင့် ပရမ်းပတာဖြစ်နေခြင်းတို့အတွက် အရေးယူသော သေးငယ်သောပုဒ်မများနှင့် အရေးယူပါသည်။ ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံတွင် ‘ကျက်သရေကင်းမဲ့သော ရှက်စရာပြစ်မှုအတွက် ဥပဒေ’ ဟူ၍ သတ်မှတ်ကာ လိင်တူချစ်သူများကို ရိုးရာအစဉ်အလာကောင်းများနှင့် ကျင့်ဝတ်အရ ကောင်းမွန်သည့်အရာများကို ဖီလာမှုအတွက် အရေးယူပါသည်။

ရှင်္ဂါယာဥပဒေသည် မွတ်ဆလင်ကိုးကွယ်ယုံကြည်သူများအပေါ်ကိုသာ အများအားဖြင့် သက်ရောက်မှု ရှိပါသည်။ မွတ်ဆလင်တို့၏ အမွေဆက်ဆံပိုင်ခွင့် အပါအဝင် မိသားစုဥပဒေ တော်တော်များများ သည် ရှင်္ဂါယာဥပဒေတွင် အကျုံးဝင်ပါသည်။ ထိုဥပဒေကို မလေးရှားနိုင်ငံတွင် ကိုယ်ပိုင်ပြည်နယ် များတွင် ပြဋ္ဌာန်းထားပါသည်။ ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ အဝတ်ပြောင်းလဲ ဝတ်ဆင်ခြင်းကိုပါ ဤဥပဒေတွင် အကျုံးဝင်စေပါသည်။ အင်ဒိုနီးရှား၏ ဥပဒေ တော်တော်များများသည်လည်း ရှင်္ဂါယာ ဥပဒေကို အခြေခံထားသည်ဟု ဆိုကြသည်။ ဥပမာ - အရက်သေစာ သောက်စားခြင်း၊ အမျိုးသမီးတို့ ဝတ်စားဆင်ယင်ပုံ၊ လိင်တူချစ်သူနှင့် ပြည့်တန်ဆာများကို ဆန့်ကျင်သည့် ဥပဒေတို့ ဖြစ်ကြသည်။ ထိုကိစ္စရပ်များကို နိုင်ငံတော် ပြစ်မှုဆိုင်ရာဥပဒေဖြင့် ဖြေရှင်းသင့်သော်လည်း အင်ဒိုနီးရှား ပြည်ထဲရေး ဝန်ကြီး တီဂျာဂျီကူလိုမိုက ထိုကဲ့သို့သော ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းမှုကို ဗဟိုအစိုးရက ဝင်ရောက်မစွက် ဖက်သင့်ဟု ၂၀၁၆ ခုနှစ် ဇွန်လတွင် ပြောကြားခဲ့ပါသည်။

၁၁.၃.၂ ဥပဒေပယ်ဖျက်ရေး လှုပ်ရှားမှု

သမိုင်းတွင် ပထမဦးဆုံးသော လိင်တူချစ်ခင်သူများ အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းကို အထက်တန်းလွှာမှ ဂေးများ (ဆရာဝန်နှင့် ရှေ့နေတို့) က (၁၉) ရာစုတွင် ဥပဒေတွင် ဦးဆောင် တည်ထောင်ခဲ့သည်။ ရည်ရွယ်ချက်မှာ ၎င်းတို့အပေါ်ထားရှိသော ဥပဒေများ ပယ်ဖျက်ရေးအတွက် ဖြစ်သည်။ လှုပ်ရှားမှုကို ဘာလင်ရှိ အင်စတီကျုတစ်ခုတွင် အခြေပြုခဲ့ပြီး၊ ဒေါက်တာ မက်ဂနပ် ဟရစ်ရှီဖဲလ်ဒ်က ဦးဆောင်ခဲ့သည်။ သူသည် အာရှ၊ ဥပဒေနှင့် အမေရိကတို့တွင် လှည့်လည်

ဟောပြောခဲ့သည်။ ထို့နောက် ဥရောပ နေရာအနှံ့အပြားတွင် အဖွဲ့ခွဲများ၊ မဟာမိတ်အဖွဲ့များ ပေါ်ပေါက်လာသည်။ ဘာလင်ရှိ အင်စတီကျုသည် ၁၉၃၃ ခုနှစ်တွင် နာဇီတို့ ဖျက်ဆီးခြင်းကို ခံခဲ့ရပြီး စာကြည့်တိုက်ထဲက သုတေသနဆိုင်ရာ စာအုပ်နှင့်စာရွက်စာတမ်းများမှာလည်း အများပြည်သူရှေ့မှောက်တွင် မီးရှို့ဖျက်ဆီးခံခဲ့ရသည်။ ဤသို့သော တားဆီးမှုများကြောင့် မည်သည့် အမျိုးသားလိင်တူချစ်ခင်သူများ အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများ မရှင်သန်နိုင်ခဲ့ပေ။ ဒုတိယ ကမ္ဘာစစ်ပြီးသည့်အခါ ဥရောပနှင့်မြောက်အမေရိကတွင် အဖွဲ့အစည်းအသစ်များ ထပ်မံပေါ်ပေါက် လာပြန်သည်။ ၎င်းတို့သည် ကမ္ဘာ့ထက်ဝက်ခန့်နိုင်ငံများတွင် အမျိုးသားချင်း လိင်တူဆက်ဆံသော ဥပဒေများထားရှိကြခြင်းနှင့် ယင်းဥပဒေများသည် ဥရောပရှိ ဘာသာရေးကိုအခြေခံသော ဥပဒေ တွင် မြစ်ဖျားခံထားကြောင်း တွေ့ရှိကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် သူတို့၏ မူလပန်းတိုင်မှာ ထိုဥပဒေများ ဖျက်သိမ်းပေးရေးဖြစ်သည်။

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အပြီးကာလ၌ ဥပဒေပယ်ဖျက်ရေးလုပ်ငန်းများကို အီလီနွိုက်တွင် ၁၉၆၀၊ ဗြိတိန်နှင့် ဝေလပြည်နယ်တွင် ၁၉၆၇ နှင့် ကနေဒါတို့တွင် ၁၉၆၉ ခုနှစ်တို့တွင် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး ဖြစ်စဉ်များနှင့်အတူ တဖြည်းဖြည်း စတင်လုပ်ဆောင်လာပါသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်ရေးလုံခြုံမှုအတွက် အငြင်းပွားစရာများဖြစ်သော နာမည်ကျော် *Dudgeon v United Kingdom* (၁၉၈၁) ဒါဂျန်းနှင့် ယူနိုက်တက်ကင်းဒမ်းတို့အမှုတွင် အိုင်ယာလန်ပြည်နယ် မြောက်ပိုင်းတွင် ဥပဒေအရ တားမြစ်မှုများ သည် ဥရောပ လူ့အခွင့်အရေးစာချုပ်ကို ဖောက်ဖျက်နေကြောင်း ထောက်ပြခဲ့ရသည်။ ဆိုက်ပရပ်စ်နှင့် အိုင်ယာလန် ပြစ်မှုဆိုင်ရာဥပဒေတို့တွင်လည်း အလားတူ ထောက်ပြမှုများဖြင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချမှတ်ခဲ့သည်။ ထို့အတူ ပုဂ္ဂလိကအရေးနှင့် တန်းတူညီမျှရေးကိုအခြေခံသည့် တူးနန်းနှင့် ဩစတြေးလျ အမှု *Toonen v Australia* (1994) ဖြစ်ရပ်တွင်လည်း တက်စမေးနီးယားရှိ ပြစ်မှုဆိုင်ရာတားမြစ်ချက် များသည် နိုင်ငံတကာ ပြည်သူ့ရေးရာနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများကို ချိုးဖောက်လျက်ရှိကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေးစနစ်တွင် တူးနန်း (*Toonen*) ဆုံးဖြတ်ချက်သည် ကြီးမားသော အောင်မြင်မှုမှတ်တိုင် ဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ အမေရိကန်နိုင်ငံ တရားရုံးချုပ်သည် အဆိုပါဥပဒေများ သည် အခြေခံဥပဒေများနှင့် မညီကြောင်း ၂၀၀၃ ခုနှစ်တွင် အသိအမှတ်ပြုခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ ဥပဒေ များသည် အနောက်နိုင်ငံများတွင် ကွယ်ပျောက်သွားပြီဖြစ်သော်လည်း ကိုလိုနီနယ်မြေဖြစ်ခဲ့သည့် နိုင်ငံများ၊ အထူးသဖြင့် ဗြိတိသျှကိုလိုနီနယ်မြေများတွင် ရှင်သန်နေဆဲဖြစ်ပါသည်။

၂၀၀၉ ခုနှစ်တွင် ဒေလီတရားရုံးချုပ်သည် တန်းတူညီမျှရေးနှင့် ပုဂ္ဂလိက အခွင့်အရေး ရှုထောင့်မှအပြင် အိန္ဒိယနိုင်ငံ အခြေခံဥပဒေတွင်ပါဝင်သော လိင်နှင့် လိင်တိမ်းညွတ်မှုကို အကြောင်း ပြု၍ ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းမပြုကြောင်း ဖော်ပြချက်ကို ကိုးကားကာ ပုဒ်မ ၃၇၇ ကို ဆန့်ကျင်ခဲ့သည်။ အိန္ဒိယ တရားရုံးချုပ်သည် စီရင်ဆုံးဖြတ်ချက်ကို ၂၀၁၃ တွင် ပြောင်းလဲခဲ့သည်။ သို့သော် ၂၀၁၆ ခုနှစ်တွင် တရားသူကြီး ငါးယောက်အဖွဲ့က အမှုကို ပြန်လည်ကြားနာပေးရန် အမိန့်ချမှတ်ခဲ့သည်။ အိန္ဒိယသည် လတ်တလောတွင် (က) ကွန်ဂရက်ပါတီသည် ဥပဒေပယ်ဖျက်ရေးကို လိုလားခြင်း၊ (ခ) မိမိတို့သည် ဝေးဖြစ်ကြောင်း အများပြည်သူကို သိခွင့်ပေးသော ယဉ်ကျေးမှုနယ်ပယ်တွင် ထင်ပေါ်ကျော်ကြားနေသူများ တစ်ယောက်မက ရှိလာခြင်း၊ (ဂ) ဥပဒေပယ်ဖျက်ရေးကို လစ်ဘရယ်ကျသော ပြည်သူ့အမြင်အရ ထောက်ခံမှုရလာခြင်း နှင့် (ဃ) မြို့ပေါင်း ဒါဇင်တစ်ဝက်ခန့်တွင် သက်တံရောင်ကို ကိုယ်စားပြုသည့်အနေဖြင့် နှစ်စဉ် ကာလာစုံစီတန်းလှည့်လည်မှုများ ရှိလာခြင်း စသည်တို့ ပြောင်းလဲ

လာပါသည်။ ဥပဒေပြုရေးတွင် ဖြစ်ပေါ်နေသော နှောင့်နှေးကြန့်ကြာမှုများနှင့် စိန်ခေါ်မှုများသည် LGBTI အကြောင်းအရာကို အများပြည်သူတို့ မြင်သာအောင် ပြုလုပ်ရာတွင် အထောက်အပံ့ ဖြစ်စေခဲ့သည်။

၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် စင်ကာပူ တရားရုံးက ‘အမျိုးသားချင်း မသင့်တော်သော ကာမစပ်ယှက်မှု’ ကို တားမြစ်သော ဥပဒေကို ပြဋ္ဌာန်းရာတွင် အစိုးရအနေဖြင့် လူမှုကျင့်ဝတ်နှင့် လူမှုစနစ်များ၏ အခြေခံရှုထောင့်မှနေပြီး ထိုသို့သော ဥပဒေချိုးဖောက်သူများကို မည်သည့်ပြစ်ဒဏ်မျိုးကိုမဆို ချမှတ်ခွင့်ရှိနေပါသည်။ ထို့ပြင် ထိုသို့ချမှတ်မှုအတွက် မေးခွန်းများဖြင့် စောဒကတက်ခွင့်ကိုလည်း တားမြစ်ထားသည်။ (Lim Meng Suang v Attorney-General [2015]1 S.L.R. 26 ဖြစ်ရပ်တွင် ရှု)။ ထို့ကြောင့် စင်ကာပူသည် ဥပဒေပယ်ဖျက်လိုက်ပြီဆိုသော်လည်း အခြားသော တရားစီရင်ပိုင်ခွင့် တွင် ဥပဒေပယ်ဖျက်သည့်သာဓကများ ထုတ်နုတ်မပြသနိုင်ပေ။ စီရင်ချမှတ်ချက်များမှာလည်း ဒွိဟဖြစ်စေပါသည်။ ၂၀၀၇ ခုနှစ်တွင် အစိုးရက တားမြစ်ချက်များကို ဆက်လက်ကိုင်စွဲထားသည်။ သို့သော် အာဏာသက်ရောက်ခြင်း ရှိလိမ့်မည်မဟုတ်ဟု ဆိုခဲ့ပါသည်။ အစိုးရသည် (က) အင်ဂလိ ကန်ခရစ်ယာန် လူနည်းစု ကျေနပ်နှစ်သိမ့်နိုင်ရန်နှင့် (ခ) လိင်တူချင်း လက်ထပ်ထိမ်းမြားမှုအပေါ် အငြင်းပွားမှုများကို ကြိုတင်ပိတ်ပင်ထားရန် ဆိုသည့်အပိုင်းများအတွက် ထိုကန့်သတ်ချက်များကို ကိုင်စွဲထားခြင်းဖြစ်သည်။ မလေးရှားနှင့် ဘရူနိုင်းတွင်မူ ဤအကြောင်းအရာနှင့်ပတ်သက်ပြီး မည်သည့် တရားရုံးပေါ်တွင်မှ စိန်ခေါ်မှုမျိုးကိုမှ မတွေ့ရသေးပါ။

၁၁.၃.၃ အရှေ့တောင်အာရှက တရားရေးဆိုင်ရာပြစ်မှုများ

အရှေ့တောင်အာရှတွင် ဗြိတိသျှကိုလိုနီဖြစ်ခဲ့ဖူးသည့် ဘရူနိုင်း၊ မလေးရှား၊ မြန်မာနှင့် စင်ကာပူတို့သည် ကိုလိုနီခေတ်က တားမြစ်ဥပဒေများကို ကိုင်စွဲထားဆဲဖြစ်သည်။ အဆိုပါ ဥပဒေ များသည် ပြည်တွင်းဆုံးဖြတ်ချက်ကိုသော်လည်းကောင်း၊ ဘာသာရေးနှင့် လူမှုရေးဆိုင်ရာ ထည့်သွင်း စဉ်းစားချက်များနှင့်သော်လည်းကောင်း ထင်ဟပ်မှုမရှိပါ။ ဘုရားကျောင်းက လိင်တူချင်း စုံမက်မှုကို ဆန့်ကျင်ရှုတ်ချသော်လည်း ကတ်သလစ်ဘာသာဝင် အများစုရှိသော ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံတွင် မည်သည့် တားမြစ်ချက်မျှ မရှိပါ။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်အများစုရှိသော မြန်မာနိုင်ငံတွင်မူ တားမြစ်ကန့်သတ်မှုများ ရှိပါသည်။ သို့ရာတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာအများစုရှိသည့် ထိုင်းနိုင်ငံတွင် မည်သည့်တားမြစ်ကန့်သတ်မှုမျှ မရှိပါ။ မွတ်ဆလင်အများစုရှိသော မလေးရှားနိုင်ငံတွင် တားမြစ်မှု ရှိနေပြန်သည်။ ဆန့်ကျင်ဘက် အားဖြင့် မွတ်ဆလင်အများစုရှိသော အင်ဒိုနီးရှား၏ နိုင်ငံတော်ဥပဒေတွင် တားမြစ်မှုများ မပါဝင်ပါ။ စင်ကာပူက တားမြစ်မှုရှိသော်လည်း တရုတ်နိုင်ငံက မတားမြစ်ပါ။ သို့ရာတွင် အာရှတွင်ရှိသော မည်သည့်နိုင်ငံကမျှ ထိုသို့သော ဥပဒေ အသက်ဝင်လာအောင် တက်တက်ကြွကြွ မကြိုးပမ်းကြပေ။ ဘရူနိုင်းနိုင်ငံ မီဒီယာများတွင် အမျိုးသားချင်း ကာမစပ်ယှက်သော ပြစ်မှုကို ကျူးလွန်သူများထံတွင် အသက်မပြည့်သေးသော ယောက်ျားလေးများပါဝင်သည့် သတင်းရေးသားချက်များကို တွေ့ရပါ သည်။ အခြားသော စွဲချက်များကမူ ပေါ်ထွက်မလာခဲ့သေးပါ။

၂၀၁၅ ခုနှစ် မတ်လတွင် အင်ဒိုနီးရှားရှိ အစ္စလာမ်ဘာသာရေးခေါင်းဆောင်များကို ဦးဆောင်သည့် အဖွဲ့အစည်းဖြစ်သည့် အင်ဒိုနီးရှား အူလားမားကောင်စီ (Council of Indonesian

Ulama - MUI) သည် လိင်တူဆက်ဆံမှုများကို ဥပဒေအရ အရေးယူရန် တောင်းဆိုသည့် ဘာသာရေး စည်းမျဉ်းစည်းကမ်း (Fatwa) ကို ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။ ၂၀၁၆ ခုနှစ်တွင် ထိုသို့ ဥပဒေအရအရေးယူရန် တိုက်တွန်းမှုကို အင်ဒိုနီးရှား ဥပဒေပြုရေး တရားရုံးက အလေးအနက်ထား စဉ်းစားခဲ့ပါသည်။ ကိုလိုနီကာလ အဆုံးသတ်ချိန်မှစပြီး အာရှတွင်ရှိသော မည်သည့်နိုင်ငံကမျှ လိင်တူချင်းဆက်ဆံသော ဥပဒေကို အသက်ဝင်အောင် မပြုလုပ်ခဲ့ကြပေ (အမျိုးသမီးချင်း ဆက်ဆံသည့်ကိစ္စအထိ ကန့်သတ် တားမြစ်ချက်ကို ဆွဲဆန့်လိုက်သည့် သီရိလင်္ကာနိုင်ငံကတော့ ခြွင်းချက်ဖြစ်ပါသည်။)။ အာဖရိကတိုက် တစ်ခုတည်းတွင်သာလျှင် ယခင်က ပြင်သစ်ကိုလိုနီဖြစ်ခဲ့ဖူးသော နိုင်ငံနှစ်နိုင်ငံသည် ယခင်က ကန့်သတ်တားမြစ်မှုမရှိခဲ့ဘူးသော်လည်း ၎င်းတို့ လွတ်လပ်ရေးရချိန်ကစပြီး ထိုအမှုမျိုးကို အပြစ်ပေး နိုင်သည့်ဥပဒေကို ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။

သာဓက

မလေးရှားနိုင်ငံမှ အန်ဝါအိဘရာဟင်အပေါ် စွဲချက်နှစ်ခု

အန်ဝါအိဘရာဟင်သည် သက်တော်ရှည်ဝန်ကြီးချုပ် မဟာသီယာ မိုဟာမက်ပြီးလျှင် မလေးရှားတွင် ထင်ရှားကျော်ကြားသည့် ဒုတိယဝန်ကြီးချုပ်ဖြစ်ပြီး ၁၉၉၃ ခုနှစ်မှ ၁၉၉၈ ခုနှစ်အထိ တာဝန် ထမ်းဆောင်ခဲ့သည်။ ၎င်းတို့နှစ်ဦးသည် ၁၉၉၈ ခုနှစ်တွင် တွေ့ကြုံရသော အာရှစီးပွားရေးအကြပ် အတည်းကို တုံ့ပြန်ပုံတုံ့ပြန်နည်းများအတွက် အငြင်းအခုံဖြစ်ခဲ့ကြသည်။ မဟာသီဟာက အန်ဝါကို ခြစားမှုနှင့် (ပြစ်မှုဆိုင်ရာ ဥပဒေပုဒ်မ ၃၇၇ အရ) လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကျင့်ပျက်မှု စွဲချက်ဖြင့် ရာထူးမှ ဖြုတ်ချခဲ့သည်။ အန်ဝါသည် သူ့ဇနီး၏ ကားဒရိုင်ဘာနှင့် (အမျိုးသားချင်း) ဖောက်ပြန်နေကြောင်း စွဲချက်မှာ မတရားစွပ်စွဲမှုတစ်ခု ဖြစ်သည်ဟုဆိုသည်။ သို့သော် အန်ဝါသည် သူ၏ရာထူးကို အသုံးပြုပြီး လက်အောက်ငယ်သားကို အမြတ်ထုတ်ခဲ့လျှင်ပင် ထိုကိစ္စတွင် မည်သည့်အကြမ်းဖက်မှု (သို့မဟုတ်) ကိုယ်ထိလက်ရောက် ကျူးလွန်မှုမရှိဟု ထင်မြင်ချက်ပေးကြသည်။ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာအမှုတွင် ဖြစ်ခဲ့ လျှင်ပင် နှစ်ဦးသဘောတူကိစ္စသာ ဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။ အန်ဝါက ပြစ်မှုများသည် လူအများ ထင်ယောင်ထင်မှားဖြစ်စေရန် လုပ်ကြံမှုသက်သက်ဖြစ်ပြီး တရားစွဲချက်တင်မှုများသည် သူ့ကို နိုင်ငံရေးအရ ပို၍တွန်းအားဖြစ်စေသည်ဟု ဆိုပါသည်။ အန်ဝါကို ခြစားမှုနှင့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကျင့်ပျက်မှုအတွက် ပြစ်မှုထင်ရှားသည်ဟု ယူဆပြီး ထောင်ဒဏ် ၆ နှစ် ချမှတ်ခဲ့သည်။ တရားရုံးတော်သို့ တင်ပြသည့် နောက်ဆုံးအယူခံဝင်ရာတွင် ဖယ်ဒရယ်တရားရုံးက လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကျင့်ပျက်မှုကို ပြန်လှန်စဉ်းစားစရာအဖြစ် ချမှတ်ခဲ့ပါသည်။

မဟာသီယာ အနားယူပြီးသည့်နောက် အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဝါဒီဖြစ်သည့် အဗ္ဗူလာဘာဒါဝီ ဝန်ကြီးချုပ်ဖြစ်လာသည့်အချိန်တွင် အန်ဝါ လွတ်လာခဲ့ပါသည်။ အန်ဝါသည် နိုင်ငံရေးပါတီအသစ်တစ်ခုကို ထူထောင်ပြီး ၎င်း၏ပါတီသည် အခြားသော အတိုက်အခံပါတီနှစ်ခုနှင့် မဟာမိတ်ဖွဲ့ ပေါင်းစည်းရာတွင် အောင်မြင်မှုရခဲ့သည်။ ၂၀၀၈ ခုနှစ် အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲတွင် အတိုက်အခံ မဟာမိတ်များအဖွဲ့သည် မလေးရှားတွင် လွတ်လပ်ရေးရစဉ်ကတည်းက စိုးမိုးလာခဲ့ သော အမျိုးသားညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့ကိုကျော်လွန်၍ သိသိသာသာ အနိုင်ရခဲ့ပါသည်။ သို့သော် လေးလ အကြာတွင် အန်ဝါသည် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာအကျင့်ပျက်မှုဖြင့် ထပ်မံအရေးယူခံရပြန်သည်။ သည်တစ်ခါ မည်သည့်အကြမ်းဖက်မှု (သို့မဟုတ်) ကိုယ်ထိလက်ရောက် ကျူးလွန်မှုမပါဘဲ အိမ်အကူနှင့်

ဖြစ်ကြသည်ဟု စွပ်စွဲပါသည်။ အန်ဝါသည် ဤတစ်ကြိမ်သည်လည်း နိုင်ငံရေးအကြောင်းပြချက်ဖြင့် လုပ်ကြံမှုသက်သက်ဖြစ်သည်ဟု ထပ်မံဆိုပါသည်။ အန်ဝါသည် သူ့တွင်အပြစ်မရှိကြောင်း တရားရုံး တော်တွင် သက်သေပြပါသည်။ ယခု ဝန်ကြီးချုပ် နာဂျစ်ရာဇတ်၏ အယူခံလွှာကို လက်ခံခဲ့ပါသည်။ သို့ရာတွင် စွဲချက်ကို ပြန်လည်အသက်သွင်းပြီး သူ့ကို ထောင်ဒဏ်ငါးနှစ် ချမှတ်ခဲ့ပါသည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီတွင် ဖက်ဒရယ်တရားရုံးက စီရင်ချက်ချမှတ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်အဖွဲ့ (Amnesty International) နှင့် အခြားအဖွဲ့များက ထိုစီရင်ချက်ကို ရှုတ်ချ ပါသည်။ အန်ဝါအီဘရာဟင်ကို ပုဒ်မ ၃၇၇ နှင့် နှစ်ကြိမ် အရေးယူခဲ့သည်မှအပ မလေးရှားနိုင်ငံ သမိုင်းတစ်လျှောက်တွင် ပုဒ်မ ၃၇၇ နှင့် အရေးယူခဲ့သည့် အခြားသောဖြစ်ရပ် မရှိခဲ့ပါ။ ၂၀၁၅ ခုနှစ် အောက်တိုဘာတွင် ကုလသမဂ္ဂမှ တရားမျှတမှုမရှိဘဲ ချုပ်နှောင်ဖမ်းဆီးထားသည့်အမှုများကို ဆောင်ရွက်သော လုပ်ငန်းအဖွဲ့သည် အန်ဝါသည် မတရားသဖြင့် အဖမ်းဆီးခံထားရခြင်းဖြစ်ပြီး သူ့ကိုလွှတ်ပေးရန်နှင့် သူ၏နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးများကို ပေးအပ်ရန် တိုက်တွန်းခဲ့ပါသည်။ ဤဖြစ်ရပ် သည် အန်ဝါ၏ လိင်တိမ်းညွတ်မှုအပေါ် အခြေခံပြီး တရားဥပဒေအရ သူ့ကို ခွဲခြားနှိမ်ချ အရေးယူ ခြင်း၊ နိုင်ငံတကာ လူ့အခွင့်အရေးစံနှုန်းများကို ဖောက်ဖျက်ခြင်းဖြစ်ရပ် ဖြစ်ပါသည်။

အများပြည်သူ စိတ်အနှောင့်အယှက် ဖြစ်စေခြင်း၊ အခပေး ပျော်ပါးဖို့ရာ မြူဆွယ်ခြင်း၊ အလုပ်အကိုင်မဲ့ လေလွင့်ခြင်းနှင့် အခြားသော အသေးအမွှားပြစ်မှုများကို ရဲဝန်ထမ်းများက အရေးယူ ပိုင်ခွင့် ရှိနေနိုင်ပါသည်။ တစ်စုံတစ်ယောက်ကို ထိုသို့သောပြစ်မှုနှင့် စွဲချက်တင်ရန် လွယ်ကူပါသည်။ ထို့ကြောင့် တစ်စုံတစ်ဦးကို အများပြည်သူမြင်ကွင်းမှ ဖယ်ထုတ်လိုလျှင်လည်းကောင်း၊ အနှောင့် အယှက်ပေးလိုလျှင်လည်းကောင်း ဤပြစ်မှုများသည် ခြိမ်းခြောက်အကျပ်ကိုင်စရာ လက်ကိုင် တုတ်များ ဖြစ်လာစေပါသည်။

သာဓက

မန္တလေးမှ ရဲတို့၏လုပ်ရပ်

၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင် ၆ ရက်နေ့ ညနေခင်းပိုင်းတွင် အမျိုးသမီးကဲ့သို့ ဝတ်စားဆင်ယင်ထားသော အမျိုးသား ၁၂ ယောက်အဖွဲ့သည် မန္တလေးကျွန်းတောင်ဘက်တွင် အုပ်စုဖွဲ့ စုဝေးနေခဲ့ကြသည်။ ၎င်းကို ရဲဝန်ထမ်းတို့က ကိုလိုနီခေတ်က မှောင်ရိပ်ခိုမှုဥပဒေ (လေလွင့်သူများဥပဒေ)ဖြင့် အကြောင်း ပြချက်ခိုင်ခိုင်မာမာမရှိဘဲ အများပြည်သူပိုင်သောနေရာတွင် တစ်ဦးချင်းကို ဖမ်းဆီးအရေးယူခဲ့သည်။ ၎င်းတို့သည် မန္တလေးတိုင်းရဲစခန်းတွင် နာရီပေါင်းများစွာ အချုပ်နှောင်ခံခဲ့ရသည်။ အစီရင်ခံစာတစ်ခု တွင် ရဲအရာရှိ ၁၀ ယောက်ခန့်က ၎င်းတို့၏အဝတ်အစားများကို ဆုတ်ဖြုတ်ပြီး နှုတ်အားဖြင့်သော် လည်းကောင်း၊ ကိုယ်ထိလက်ရောက်သော်လည်းကောင်း၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာသော်လည်းကောင်း ထိပါး စော်ကားမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့သည်ဟု ပါရှိသည်။

ပထမဆုံးအကြိမ်အနေဖြင့် ရဲဝန်ထမ်းတို့၏ ထိုကဲ့သို့သောအပြုအမူကို ဆန့်ကျင်သည့် စည်းရုံး လှုပ်ရှားမှုတစ်ခု ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ လိင်တူချစ်သူများအခွင့်အရေး ကွန်ရက်က စာနယ်ဇင်း ရှင်းလင်းပွဲများပြုလုပ်၍ ကြေညာချက်များ ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။ ပြည်တွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာ သတင်းဌာန များတွင် ထိုအကြောင်းအရာကို ဖော်ပြကြသည်။ ၎င်းတို့အထဲက သုံးဦးက မြန်မာအမျိုးသား လူ့အခွင့်

အရေးကော်မရှင်၊ ပြည်ထဲရေးဝန်ကြီး၊ ရဲအရာရှိနှင့် နိုင်ငံတော်ဥပဒေပြုရေးကော်မတီနှစ်ခုထံသို့ ၎င်းတို့ဖြစ်ရပ်ကို တိုင်ကြားခဲ့ပါသည်။ တွေ့ကြုံခံစားရသူတို့နှင့် ထိုအရေးတွင် ပါဝင်ခဲ့ကြသော တက်ကြွလှုပ်ရှားသူတို့နှင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းထားသည့် ဗီဒီယိုဖိုင်များကို Youtube ပေါ်သို့ တင်ခဲ့ကြ သည်။ ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အထူးစုံစမ်းစစ်ဆေးရေး အရာရှိက တွေ့ကြုံခံစားရသူ တို့နှင့်တွေ့ဆုံကာ ဖြစ်ရပ်အကြောင်း အစီရင်ခံစာကို ကုလသမဂ္ဂ အထွေထွေညီလာခံသို့ တင်ပြခဲ့ပါ သည်။ ဥပဒေကို အလွဲသုံးစားပြုလုပ်သော ရဲဝန်ထမ်းများလည်း ရာထူးမှအဖယ်ရှားခံရပြီး အရေးယူ ခံခဲ့ရပါသည်။ လူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင်က ပြည်ထဲရေးဝန်ကြီးဌာနကို စွပ်စွဲခံရမှုများအပေါ် တုံ့ပြန်ဖြေရှင်းပေးရန် တောင်းဆိုခဲ့သော်လည်း လျစ်လျူရှုခံခဲ့ရပါသည်။ ထိုအချိန်တွင် ကော်မရှင်သည် ဝန်ကြီးဌာနကို တစ်စုံတစ်ရာ တုံ့ပြန်ပေးပါရန် တောင်းဆိုနိုင်သည့် အခွင့်အာဏာမရှိကြောင်း တွေ့ရ ပါသည်။ သို့ရာတွင် ထိုဖြစ်ရပ်သည် ပြည်တွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာတွင် ထင်ရှားသည့်အမှုတစ်ခု ဖြစ်သွား ခဲ့သည်။ ထိုအမှု လူ့သိများသွားခြင်းကြောင့် ရဲဝန်ထမ်းများ နောင်တွင် အလားတူအမှုမျိုး မကျူးလွန် စေရန် တားဆီးရာလည်း ရောက်ပါသည်။

၁၁.၃.၄ ရှုရိယာဥပဒေ

သာဓက

အရှေ့တောင်အာရှ (နှင့် အစ္စလာမ်နိုင်ငံတော်ဧရိယာများ)ရှိ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာတို့အတွက် ရှုရိယာပြစ်မှုဆိုင်ရာဥပဒေ

အင်ဒိုနီးရှား

၂၀၀၉ ခုနှစ်၊ အာချေးပြည်နယ် ဥပဒေပြုရေးတွင် (အာချေးသည် အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ ဆူမတြားကျွန်းတွင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ ပြည်နယ်ဖြစ်သည်) သူတစ်ပါးသားမယားကို ပြစ်မှားလျှင် မသေမချင်း ခဲဖြင့်ပေါက်ရန်နှင့် လိင်တူချင်းဆက်ဆံမှုအတွက် ကြိမ်ဒဏ်အချက်တစ်ရာ ဒဏ်ခတ်ရန် တင်သွင်းခဲ့သည်။ ထိုပြစ်မှုအတွက် စီရင်ချက်များကို အစ္စလာမ်ရှုရိယာ ဥပဒေကို တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း မှီငြမ်းထားသည်။ အာချေးသည် (အင်ဒိုနီးရှားတွင် ဖြစ်တောင့်ဖြစ်ခဲ့) ထိုဥပဒေကို ပြဋ္ဌာန်းရန် အခွင့်အာဏာ ရှိပါသည်။ ပြည်နယ်အုပ်ချုပ်ရေးမှူးက ရှုရိယာဥပဒေအသစ်ကို လက်မှတ်မရေးထိုး သဖြင့် ဥပဒေအသက်ဝင်ခြင်း မရှိခဲ့ပါ။ ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် အာချေးတွင် အမျိုးသားလိင်တူနှင့် အမျိုးသမီးလိင်တူ နှစ်မျိုးစလုံးပါဝင်သော လိင်တူဆက်ဆံမှုကိုတားမြစ်သည့် ဥပဒေတစ်ရပ်ကို တင်သွင်းပြန်သည်။ ထိုပြစ်မှုအတွက် ကြိမ်ဒဏ်အချက်တစ်ရာအထိ ဖြစ်စေ၊ သို့မဟုတ် ရွှေပေး၍ ဖြစ်စေ၊ သို့မဟုတ် ထောင်ဒဏ်ဖြစ်စေ ကျခံရန်ဖြစ်သည်။ ထိုဥပဒေကို မွတ်ဆလင်နှင့် မွတ်ဆလင် မဟုတ်သူများအတွက်ပါ ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။ အရှေ့တောင်အာရှတွင် မွတ်ဆလင်မဟုတ်သူများအပေါ် တွင်ပါ သက်ရောက်မှုရှိစေသော တစ်ခုတည်းသော ရှုရိယာဥပဒေ ဖြစ်သည်။ အမျိုးသား၊ အမျိုးသမီး များ လူမြင်ကွင်းတွင် ချစ်ရည်လူးခြင်းကိုလည်း တားမြစ်ခဲ့သည်။ ဥပဒေသည် ၂၀၁၅ စက်တင်ဘာ တွင် အသက်ဝင်ခဲ့သည်။ ယခုအချိန်အထိတော့ အရေးယူမှု တစ်စုံတစ်ရာ မရှိသေးပါ။

မလေးရှား

မလေးရှား၏ အရှေ့မြောက်ပိုင်းပြည်နယ် ကီလန်တန်တွင် မလေးရှား အစ္စလာမ်ပါတီ (Parti Islam se Malaysia - PAS) က အုပ်ချုပ်ပါသည်။ ၎င်းတို့သည် သူတစ်ပါးသားမယားကို ပြစ်မှားမှုအတွက် မသေမချင်း ကျောက်တုံးနှင့်ပစ်ပေါက်ရန်၊ လက်နက်ကိုင် ဓားပြတိုက်မှုအတွက် သေစားသေစေ အပြစ်ပေးရန်၊ ခိုးမှုအတွက် ညာဘက်လက်ကို ဖြတ်ပစ်ရန်၊ အစ္စလာမ်ဘာသာကို စွန့်ပယ်မှုအတွက် သေစားသေစေ အပြစ်ပေးရန် အစရှိသည့် ပြစ်ဒဏ်များ ပါဝင်သော ရှုရီယာ ဥပဒေကို ၁၉၉၃ ခုနှစ်တွင်လည်းကောင်း၊ ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင်လည်းကောင်း ပြဋ္ဌာန်းရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ တာရန်ဂန်နူးပြည်နယ်တွင် PAS ပါတီ အစိုးရသက်တမ်းတစ်ကြိမ် အုပ်ချုပ်စဉ်က အလားတူဥပဒေကို ၂၀၀၂ ခုနှစ်တွင် ပြဋ္ဌာန်းရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ ပြည်နယ်အစိုးရ၏ ပြစ်ဒဏ်သတ်မှတ်ချက်များကို နိုင်ငံတော်ဥပဒေတွင် ခွင့်မပြုထားပါ။ ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် ကီလန်တန်၌ ရှုရီယာဥပဒေအတိုင်း အပြစ်ဒဏ်များချမှတ်မှုကို ခွင့်ပြုနိုင်ရန်အတွက် နိုင်ငံတော်ဥပဒေကို ပြင်ဆင်နိုင်ရန် ထပ်မံကြိုးပမ်း ခဲ့ကြသည်။ ၂၀၁၆ ခုနှစ် မေလတွင် ဗဟိုအစိုးရသည် PAS ပါတီကိုယ်စား လွှတ်တော်သို့ ဥပဒေပြုရေး အဆိုတစ်စောင် တင်သွင်းခဲ့သည်။ အဆိုပါ ဥပဒေပြုရေးအဆိုတွင် ကြိမ်ဒဏ်ကို ပြစ်ဒဏ်အဖြစ်သတ်မှတ်ရန် ထည့်သွင်းထားပြီး ကီလန်တန်သည်သာ ဥပဒေချိုးဖောက်သူ မွတ်ဆလင် များကို အပြစ်ပေးနိုင်ခွင့် ရှိစေသည်။ ထိုဥပဒေပြုရေးအဆိုအပေါ် အငြင်းပွားမှုများရှိနေ၍ ဆွေးနွေးဆဲအဆင့်မှာပင် ရပ်တန့်သွားခဲ့သည်။ လိင်တူဆက်ဆံမှုအား ထိုဥပဒေဖြင့် အရေးယူနိုင်ခြင်း ရှိ မရှိကိုမူ မီဒီယာများတို့၏ တင်ပြချက်များအရ ရှင်းရှင်းလင်းလင်း မရှိပါ။

ဘရူနိုင်း

၂၀၁၃ ခုနှစ်တွင် ဘရူနိုင်းစော်ဘွားသည် ရှုရီယာဥပဒေ၏ ပြစ်ဒဏ်များကို အကောင် အထည်ဖော်ရန် အပိုင်းသုံးပိုင်းကို ပဏာမ မိတ်ဆက်ခဲ့သည်။ လိင်တူဆက်ဆံမှုကို ကျောက်ခဲနှင့် မသေမချင်း ပစ်သတ်ရန်မှာ အပိုင်းသုံးတွင်ပါမည့် အချက်ဖြစ်သည်။ ထိုဥပဒေကို ပြည်တွင်း ပြည်ပ တွင် ကန့်ကွက်ရှုတ်ချကြပါသည်။ စော်ဘွားက အခြားသောအဆင့်များ ထပ်ဆောင်း၍ ရှေ့ဆက်ရန် အတည်ပြုထားသော်လည်း ၂၀၁၆ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလမှစပြီး ဒုတိယပိုင်းကို ဆက်လက်အကောင် အထည်ဖော်ရန် နှောင့်နှေးကြန့်ကြာနေပါသည်။

အစ္စလာမ်မစ်နိုင်ငံတော် (ISIS, ISIL)

အစ္စလာမ်အစွန်းရောက်များက ဆီရီးယားနှင့် အီရတ်၏ ထင်ရှားသော အစိတ်အပိုင်းများကို ၂၀၁၅ ခုနှစ်နှင့် ၂၀၁၆ ခုနှစ်တို့တွင် ထိန်းချုပ်၍ အစ္စလာမ်မစ်နိုင်ငံတော် တည်ထောင်ရာတွင် အမျိုးသား ၂၅ ယောက်ကျော်ကို လိင်တူချစ်သူများဟု စွပ်စွဲကာ အဆောက်အအုံ အမိုးစွန်းမှ တွန်းချ၍ သုတ်သင်ခဲ့ပါသည်။ လူအုပ်ကြီးသည် ထိုဖြစ်ရပ်ကို ကိုယ်တွေ့မျက်မြင် ကြုံခဲ့ရသည်။ အမိုးပေါ်မှ အောက်သို့ကျလာသည့်အခါ အလောင်းပေါ်သို့ ခဲဖြင့်ပစ်ကြပါသေးသည်။ ခရစ်ယာန် လူနည်းစုနှင့် လိင်တူချစ်သူများကိုဆန့်ကျင်သည့် အစ္စလာမ်မစ်နိုင်ငံတော်၏ လုပ်ရပ်နှင့်ကြွေးကြော်သံ များကို ကုလသမဂ္ဂလုံခြုံရေးကောင်စီတွင် ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် အထူးသီးသန့်အကြောင်းအရာအဖြစ် ဆွေးနွေးခဲ့ကြသည်။ အစ္စလာမ်မစ် နိုင်ငံတော်အဖွဲ့သို့ ဝင်ရောက်ရန် အရှေ့တောင်အာရှမှ အရှေ့ အလယ်ပိုင်းသို့ ထွက်သွားသူများ ရှိပါသည်။ ၎င်းတို့သည် သူတို့၏ ဌာနေတိုင်းပြည်ကို ပြန်လာ ကြဦးမည် ဖြစ်သည်။

၁၁.၄ အကြမ်းဖက်မှု

မလေးရှားနှင့် ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံများ အပါအဝင် အာဆီယံ ၅ နိုင်ငံမှ အမျိုးသမီးချင်း စိတ်ဝင်စားသူ (ယောက်ျားလျာ)များ၊ လိင်တူလိင်ကွဲ နှစ်မျိုးစလုံးကို စိတ်ဝင်စားသူ အမျိုးသမီးများနှင့် လိင်ပြောင်းလဲထားသူများအပေါ်ဖြစ်ပွားသည့် အကြမ်းဖက်မှုအကြောင်း လေ့လာမှုတစ်ရပ်ကို OutRight International အဖွဲ့က ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ အဆိုပါ အစီရင်ခံစာတွင် မိသားစုဝင်များသည် ယောက်ျားလျာများ၊ လိင်နှစ်မျိုးစလုံးကိုစိတ်ဝင်စားသူ အမျိုးသမီးများနှင့် လိင်ပြောင်းလဲထားသူများ (LBT)အပေါ် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ၊ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် နှုတ်ပိုင်းဆိုင်ရာအားဖြင့် ‘အကြမ်းဖက်မှုကို မူလကျူးလွန်သူများ’ ဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြခဲ့သည်။ အမျိုးသမီးများအပေါ် အကြမ်းဖက်မှုကို ဆန့်ကျင်သည့် လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များနှင့် အစီရင်ခံစာများတွင် LBT အကြောင်းအရာများကို ရှောင်ရှားလေ့ရှိသည်။ လိင်တူ၊ လိင်နှစ်မျိုးစလုံးကို ချစ်ခင်သူနှင့် ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကွဲသို့ ဝတ်စားပြုမူနေထိုင်သူ (LGBT) တို့နှင့်ပတ်သက်သည့် အစီရင်ခံစာကို ထုတ်ပြန်လျှင်လည်း ကျူးလွန်သူများမှာ မိသားစုဝင်များ၊ အနီးကပ်အဖော်များနှင့် အလုပ်ရှင်များမဟုတ်ဘဲ နိုင်ငံတော်ကိုသာလျှင် အဓိကကျူးလွန်သူဟု ဖော်ပြကြသည်။ လိင်တူ၊ လိင်နှစ်မျိုးစလုံးကို ချစ်ခင်သူ၊ ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကွဲသို့ ဝတ်စားပြုမူနေထိုင်သူနှင့် နပုလ္လိုင် (LGBTI) တို့အကြောင်း အာရုံစိုက်လာသည့်အခါ (အထူးသဖြင့် မိန်းမလျာနှင့် မိန်းမအဖြစ် လိင်ပြောင်းလဲထားသူတို့အကြောင်း) သူတို့၏ ပုဂ္ဂလိကဘဝထဲက အကြမ်းဖက်မှုများအကြောင်း မပါဝင်ပေ။ ၂၀၁၂ ခုနှစ် မတ်လတွင် ဒါဇင်နှင့်ချီပြီး သေဆုံးခဲ့ရသော ထိုင်းနိုင်ငံမှ ယောက်ျားလျာများ အရေးကိစ္စ အကြောင်းကို OutRight International အဖွဲ့က အစိုးရထိပ်တန်းအရာရှိများထံ အသေးစိတ် အစီရင်ခံခဲ့သည်။ အစီရင်ခံစာအရ ၎င်းတို့ကို သတ်ဖြတ်သူများမှာ ရဲဝန်ထမ်းများ (သို့မဟုတ်) လုံခြုံရေးအရာရှိများ မဟုတ်ကြပါ။ အများအားဖြင့် ၎င်းတို့ကို 'tom boys' (ယောက်ျားမိန်း) များဟု ခေါ်ကြသည်။

၁၁.၅ လိင်တူ၊ လိင်နှစ်မျိုးစလုံးကို ချစ်ခင်သူ၊ ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကွဲသို့ ဝတ်စားပြုမူ နေထိုင်သူနှင့် နပုလ္လိုင် (LGBTI) တို့ မြင်သာထင်သာရှိမှုနှင့် ၎င်းတို့၏ တက်ကြွ လှုပ်ရှားမှု

၁၁.၅.၁ အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွက် ဥပဒေရေးရာ ဖော်ပြချက်

အရှေ့တောင်အာရှမှ LGBTI အရေးဆောင်ရွက်သည့် ပထမဦးဆုံးသော တက်ကြွလှုပ်ရှားသည့် အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများသည် ခုခံအားကျဆင်းသည့်ရောဂါ အိပ်ချ်အိုင်ဗွီ၊ အေအိုင်ဒီ အက်စ် ရောဂါများအကြောင်းကို လိင်တူချစ်သူများအား အသိပညာပေးသည့် ကျန်းမာရေးလှုပ်ရှားမှုများကို ဦးတည်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ထိုလုပ်ငန်းအစီအစဉ်များကို လိင်တူချစ်သူ အမျိုးသားများနှင့်သာ ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်။ ကျန်းမာရေးအတွက် ဦးတည်ဆောင်ရွက်ချက်သည် တရားဝင်မြင်သာ ထင်သာနှင့် တက်တက်ကြွကြွ ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်သော လမ်းကြောင်းဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ၂၀၁၁ ခုနှစ်မတိုင်မီအထိ ထိုသို့မလုပ်ဆောင်နိုင်သေးပါ။ နိုင်ငံခြားမှ အလှူရှင်များကသာ HIV/AIDS တိုက်ဖျက်ရေးဆေးခန်းများနှင့် လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များကို ၎င်းတို့ အဖွဲ့အစည်း

နာမည်ဖြင့်သာ လုပ်ကိုင်ကြရပါသည်။ အမေရိကန်မှ ရန်ပုံငွေဖြင့် ဆောင်ရွက်သော Poulation Services International (PSI) အဖွဲ့နှင့် သြစတြေးလျမှ Burnet Institute တို့မှာ ထင်ရှားပါသည်။ အရှေ့တောင် အာရှတွင်ရှိသော HIV/AIDS ကို တိုက်ဖျက်သည့် စွန့်ဦးအဖွဲ့အစည်းများမှာ မလေးရှားနိုင်ငံက PT Foundation နှင့် ထိုင်းနိုင်ငံက FACT အဖွဲ့တို့ ပါဝင်ကြသည်။ အထူးသဖြင့် အဆိုပါ အဖွဲ့အစည်းများသည် ကျန်းမာရေးစီမံကိန်းများကို အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ရန် အစိုးရနှင့် ကောင်းမွန်သောဆက်ဆံရေးကို တည်ဆောက်ကာ နိုင်ငံခြားကရန်ပုံငွေဖြင့် ဆောင်ရွက်ကြခြင်း ဖြစ်သည်။ ဘရူနိုင်းနိုင်ငံတွင်ရှိသော မြင်သာထင်သာရှိသည့် တစ်ခုတည်းသော အဖွဲ့အစည်းမှာ Brunei AIDS ကောင်စီ ဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းတို့အတွက် စီမံကိန်းရန်ပုံငွေကို အစိုးရက ပံ့ပိုးပေးပါသည်။ စင်ကာပူနိုင်ငံက Action for AIDS အဖွဲ့သည်လည်း ပြင်ပမှ ရန်ပုံငွေရယူခြင်း မရှိပါ။

စင်ကာပူနိုင်ငံတွင် LGBTI အခွင့်အရေးကို ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် ‘တို့လို လူသားများ’ (People Like Us - PLU) အဖွဲ့ကို တည်ထောင်ခဲ့ပါသည်။ စင်ကာပူနိုင်ငံတွင် အသင်းအဖွဲ့များ ထူထောင်ရန်အတွက် တရားဝင်မှတ်ပုံတင်ထားရန် လိုအပ်ပါသည်။ မှတ်ပုံတင်ထားခြင်းမရှိသည့် အဖွဲ့အစည်းသည် ဥပဒေကိုချိုးဖောက်မှုဖြင့် အရေးယူနိုင်ပါသည်။ PLU အဖွဲ့၏ မှတ်ပုံတင်ထားရန် ကြိုးပမ်းမှုကို သုံးကြိမ်တိတိ အငြင်းပယ်ခံရပါသည်။ (ပထမတစ်ကြိမ်တွင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းအသွင် မှတ်ပုံတင်ရန်ကြိုးပမ်းပြီး ကျန်နှစ်ကြိမ်တွင် အမြတ်အစွန်းအတွက်မဟုတ်သော အဖွဲ့အစည်းအဖြစ် လျှောက်ထားခဲ့သည်။) သို့သော် လက်မလျှော့ခဲ့ပေ။ အစိုးရအရာရှိများနှင့် သီးခြားအစည်းအဝေးများ၊ တိုင်ပင်ဆွေးနွေးမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ ခေါင်းဆောင် ရပ်ဆဲဟွန်နှင့် PLU မှ လှုပ်ရှားတက်ကြွသူ ၎င်း၏နောက်လိုက်များကို ‘ဆွေးနွေးပွဲပိုင်းပေါ်၌ရှိနေသော အပြစ်သား’များဟုပင် မိမိတို့ကိုယ်ကိုယ် သမုတ်ရသည်အထိဖြစ်သည်။ ယနေ့ခေတ်အထိ စင်ကာပူနိုင်ငံတွင် LGBTI အခွင့်အရေးအတွက် တရားဝင်မှတ်ပုံတင်၍ ကိုယ်စားပြုအရေးဆိုပေးနိုင်သော အဖွဲ့များမပေါ်ပေါက်သေးဟု မှတ်ယူရ ပါသည်။

ယခုအခါ အရှေ့တောင်အာရှ နိုင်ငံကြီးများတွင် ကျန်းမာရေးနှင့် ကိုယ်စားပြုအရေးဆိုပေး နိုင်သော အဖွဲ့တချို့ ရှိလာပြီ ဖြစ်သည်။ ၁၉၈၃ ခုနှစ်တွင် ထူထောင်ခဲ့သော Gaya Nusantara အဖွဲ့သည် အာရှတွင် သက်တမ်းအရင့်ဆုံး လိင်တူချစ်သူအမျိုးသားတို့၏ အခွင့်အရေးကို ဆောင် ရွက်သည့်အဖွဲ့ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။ လိင်တူချစ်သူ အမျိုးသမီးတို့၏ အခွင့်အရေးအတွက်မူ ၁၉၈၉ ခုနှစ်တွင် ထိုင်းနိုင်ငံတွင် တည်ထောင်ခဲ့သော Anjaree အဖွဲ့သည် ပထမဆုံးအဖွဲ့ ဖြစ်သည်။ သို့သော် အများစုမှာ တရားဝင်မှတ်ပုံတင်ထားခြင်း မရှိပါ။ မှတ်ပုံတင်ထားသည့် အဖွဲ့များသည် ၎င်းတို့အဖွဲ့ကို အကဲမဆတ်သော (သိသာထင်ရှားမှုမရှိသော) အမည်များကို ပေးထားပါသည်။ ဥပမာ - ထိုင်နိုင်ငံမှ Rainbow Sky Association အဖွဲ့၊ အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံမှ Rainbow Stream (Arus Pelangi) အဖွဲ့နှင့် မြန်မာနိုင်ငံမှ Colors Rainbow အဖွဲ့တို့ဖြစ်ပါသည်။ (ယခုအခါ သက်တံ ရောင်၏ အဓိပ္ပာယ်မှာလည်း လူသိများထင်ရှားလာပြီဖြစ်သည်။) ဗီယက်နမ်တွင် ရှိသော အဓိက အဖွဲ့အစည်းနှစ်ခုမှာ တရားဝင်မှတ်ပုံတင်ထားပြီး အလွန်တက်ကြွသည့် အဖွဲ့များဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် သူတို့အဖွဲ့၏ အမည်များမှာမူ LGBTI အခွင့်အရေးကို ဦးတည်ဆောင်ရွက်နေသည်ဟု ထင်စရာမရှိလောက်သော အမည်များဖြစ်ကြသည်။ ဗီယက်နမ်နိုင်ငံသည် အရှေ့တောင်အာရှတွင် လိင်တူချစ်သူ အမျိုးသားနှင့် အမျိုးသမီးတို့၏ မိတ်ဆွေများနှင့် မိဘများ (Parents and Friends of Lesbians and Gays) အဖွဲ့ ရုံးခွဲရှိသည့် တစ်ခုတည်းသောနိုင်ငံဟု မှတ်ယူရပါသည်။

၁၁.၅.၂ လူထု လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်ချက်၊ လူထုဖြင့် ကိုယ်စားပြုအရေးဆိုခြင်း

ငြိမ်းချမ်းသော ဆန္ဒထုတ်ဖော်ပွဲများအတွက် စုရုံးခွင့်၊ စုစည်းခွင့်နှင့် ကျင်းပခွင့်ဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများမှာ မည်သို့နည်း။ ဆန္ဒပြပွဲများ၊ စီတန်းလှည့်လည်မှုများနှင့် အခြားသော လူထု လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်မှုနှင့် လူထုဖြင့် ကိုယ်စားပြုအရေးဆိုခြင်းများကို အရှေ့တောင်အာရှ နိုင်ငံ တော်တော်များများတွင် တင်းတင်းကျပ်ကျပ် ထိန်းချုပ်ထားပါသည်။ ပထမဆုံးသော လူထုစီတန်း လှည့်လည်မှုကို ၁၉၉၄ ခုနှစ်တွင် ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံတွင် စတင်ခဲ့ပါသည်။ ပြည်သူပိုင်လမ်းမများ အပေါ်တွင် လူများစွာနှင့် နှစ်စဉ်အခမ်းအနားဖြင့်စီတန်းလှည့်လည်မှုများသည် ယခုအခါ ကမ္ဘောဒီးယား၊ ဖိလစ်ပိုင်နှင့် ထိုင်းနိုင်ငံ (ဟောင်ကောင်၊ ဂျပန်၊ ထိုင်ဝမ်၊ တောင်ကိုရီးယားနှင့် အိန္ဒိယ အပါအဝင်) တို့တွင် ပေါ်ပေါက်လာပြီ ဖြစ်ပါသည်။ အင်ဒိုနီးရှား၊ လာအိုနှင့် ဗီယက်နမ်နိုင်ငံတို့တွင် စီတန်းလှည့်လည်ပွဲများကို အများအားဖြင့် နိုင်ငံခြားသံရုံးများရှိ ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အဆောက်အအုံ များတွင် ကျင်းပလေ့ရှိပါသည်။ (အလံများ၊ ဘောလုံးများနှင့် အမှတ်အသားပါ တီရှပ်များ ကိုင်ဆောင် ဝတ်ဆင်လျက်) နှစ်စဉ် စက်ဘီးဖြင့် စီတန်းလှည့်လည်မှုကို ယခုအခါ ဟန့်တင်းတွင် နှစ်စဉ် ကျင်းပ ပါသည်။ (၎င်းအတွက် ခွင့်ပြုချက်ရယူရန် မလိုပါ။) လူထုပါဝင်သော ‘သက်တံရောင် လမ်းလျှောက်ပွဲ’ ကို ဟိုချီမင်းမြို့တော်တွင် အဆောက်အအုံအတွင်းတွင် ကျင်းပသော လှုပ်ရှားမှုများနှင့်အတူ ပူးပေါင်းပြီး အလံများ၊ ဘောလုံးများနှင့် အမှတ်အသားပါ တီရှပ်များကိုင်ဆောင်ဝတ်ဆင်ကာ ပြုလုပ် ပါသည်။ (ပလက်ဖောင်းပေါ်တွင် စီတန်းလှည့်လည်ရန်အတွက် ခွင့်ပြုချက်မလိုပါ။) ထိုင်းနိုင်ငံတွင် အခါအားလျော်စွာ သက်တံရောင်ထီးများ ကိုင်ဆောင်၍ လူထုချီတက်လမ်းလျှောက်ပွဲများ ပြုလုပ်ပါ သည်။ (ထိုင်းနိုင်ငံတွင်လည်း ခွင့်ပြုချက်မလိုပါ။) လိုင်ပြောင်းလဲမှုနှင့် လိုင်တူချစ်သူများကို ဆန့်ကျင် သည့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ အထိမ်းအမှတ်နေ့များကို မြန်မာနိုင်ငံတွင်လည်း ကျင်းပလျက်ရှိပါသည်။ သို့သော် အဆောက်အအုံအတွင်းတွင်သာ ကျင်းပသောလှုပ်ရှားမှု ဖြစ်သည်။ စင်ကာပူနိုင်ငံတွင် ပန်းရောင်အစက် (Pink Dot) သည် လမ်းမလျှောက်သော ပြည်သူ့ဆန္ဒထုတ်ဖော်မှုများတွင် အထင်ရှားဆုံးသော သာဓကတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။

သာဓက

စင်ကာပူနိုင်ငံက ပန်းရောင်အစက် (Pink Dot)

စင်ကာပူနိုင်ငံ အစိုးရသည် လူထုနိုင်ငံရေးလှုပ်ရှားမှုများကို ခွင့်ပြုရာတွင် စီးပွားရေးအချက်အချာ နေရာများနှင့်ဝေးသည့် ပြည်သူ့ဥယျာဉ်များတွင် ဟောပြောရန်နေရာ သတ်မှတ်ပေးခြင်းဖြင့်သာ ခွင့်ပြုပြီး အများအားဖြင့် တင်းတင်းကျပ်ကျပ် ကန့်သတ်ထားပါသည်။ စင်ကာပူနိုင်ငံတွင် လွတ်လပ်စွာ လူထုဆန္ဒထုတ်ဖော်ခွင့်ရသည့်နေရာတစ်ခုသာ ရှိပါသည်။ (သို့သော် လူမျိုးရေးနှင့် ဘာသာရေးကို ထိခိုက်စေသည့် အကြောင်းအရာများပြောခြင်းကို ကန့်သတ်ထားသည်။) တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများ သည် ထိုပြည်သူ့ဥယျာဉ်တွင် နှစ်စဉ်တွေ့ဆုံပွဲများ ကျင်းပပါသည်။ ဟောပြောမည့်သူများနှင့် တက်ရောက်လာသူတိုင်း ပန်းရောင်ဝတ်စုံ ဝတ်ကြရသည်။ အစိုးရကလည်း စည်းမျဉ်းစည်းကမ်း တချို့ကိုပယ်ဖျက်ပြီး ဖျော်ဖြေရေးအစီအစဉ်များ ထည့်သွင်းမှုကို ခွင့်ပြုပေးခဲ့သည်။ ပန်းရောင်အစက် ဆိုသည်မှာ ထိုနှစ်စဉ်လှုပ်ရှားမှုကို ခေါ်ဆိုခြင်းဖြစ်ပြီး၊ ဟောပြောမှုနှင့် ဖျော်ဖြေရေးအစီအစဉ်များကို နားသောတဆင်ရန် ထောင်ပေါင်းများစွာသော စင်ကာပူနိုင်ငံသားတို့သည် နှစ်စဉ် နာရီအနည်းငယ်မျှ

လာရောက်စုဝေးကြသည်။ ဆည်းဆာချိန်တွင် လူများစွာတို့သည် ဖယောင်းတိုင်မီးများထွန်းခြင်း၊ လက်ကိုင်ဖုန်းများဖြင့် မီးအရောင်ပေးခြင်း၊ ရောင်ပြန်မီးများ (ဖြစ်နိုင်လျှင် ပန်းရောင်မီးသာ) ထွန်းခြင်း ဖြင့် ပန်းရောင်အစက်ပေါင်းများစွာ ပေါ်ပေါက်လာအောင် အလှဆင်ကြသည်။ စင်ကာပူအမျိုးသား တက္ကသိုလ်မှ ဥပဒေပါမောက္ခ လိုင်းနက်ချူးဝါး၏ ‘စင်ကာပူ လိင်တူချစ်သူအမျိုးသားများလှုပ်ရှားမှု’ စာအုပ်မျက်နှာဖုံးအတွက် ဓာတ်ပုံကိုရိုက်ယူရာတွင် ထိုပန်းရောင်အစက်အပြောက်များ ထွန်းလင်းနေ သည်ကို ကောင်းစွာမြင်ရသည့် အနီးအနားရှိ ဟိုတယ်တစ်ခု၏ အမြင့်နေရာမှ ရိုက်ယူထားပြီး အဝေးတွင် စင်ကာပူနိုင်ငံ၏ ကြီးမားသော ရဟတ်ပုံလည်း ပါဝင်ပါသည်။ ပန်းရောင်အစက်ဟူသော အမည်သည် စင်ကာပူနိုင်ငံကို ကမ္ဘာမြေပုံပေါ်မှ အနီရောင် အစက်သာသာဟူသော ရည်ညွှန်းမှုကို အမှတ်ရစေလိုသည့် အရွန်းဖောက်ကာပေးထားသည့် နာမည်လည်း ဖြစ်ပါသည်။

၂၀၁၃ ခုနှစ်တွင် စင်ကာပူနိုင်ငံသား ၂၈၀၀၀ ပါဝင်ခဲ့သည်။ ၂၀၁၆ ခုနှစ်တွင် ထိုလှုပ်ရှားမှုကို Google, Barclays, JP Morgan, Goldman Sachs, Bloomberg, BP, Facebook, Apple, General Electric နှင့် Visa အပါအဝင် နိုင်ငံတကာ စီးပွားရေးလုပ်ငန်း ၁၈ ခုက စပွန်ဆာပေးခဲ့ကြသည်။ ထိုအခါ အစိုးရက ကြေညာချက်တစ်စောင် ထုတ်ပြန်ပါသည်။

စင်ကာပူအစိုးရ၏ တောက်လျှောက်ရပ်တည်ချက်မှာ နိုင်ငံခြားအဖွဲ့အစည်းများနှင့် လုပ်ငန်းများ အနေဖြင့် စင်ကာပူနိုင်ငံ၏ ပြည်တွင်းအရေးတွင် ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ရန် မသင့်တော်ဟု ယူဆထား ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ထိုသူတို့သည် အထူးသဖြင့် နိုင်ငံရေးကိစ္စ (သို့မဟုတ်) နိုင်ငံရေးအရောင်များ ရောယှက်နေသည့် အငြင်းပွားဖွယ်ကိစ္စများတွင် မပါဝင်သင့်ပါ။ နိုင်ငံရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ကိုယ်ကျင့် တရားဆိုင်ရာ ရွေးချယ်မှုများကို စင်ကာပူနိုင်ငံသားတို့ ၎င်းတို့ဘာသာ ဆုံးဖြတ်ရွေးချယ်နိုင်ကြ ပါသည်။ ၎င်းတို့ထဲတွင် LGBTI အကြောင်းအရာသည် ဥပမာတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ သို့ဖြစ်ပါ၍ ပန်းရောင်အစက်ကဲ့သို့သော လူထုစည်းရုံးရေး ဟောပြောလှုပ်ရှားမှုတွင် အစိုးရ၏ စည်းမျဉ်းအရ နိုင်ငံခြားသားများကို ပါဝင်ခွင့်နှင့် ဟောပြောခွင့်ကို ခွင့်မပြုပါ။

ယခု အခန်းကို ရေးသားသည့် စာရေးသူက လိင်တူချစ်ခင်မှုကို ဆန့်ကျင်သည့် ကိုလိုနီခေတ် ပြစ်မှုဥပဒေအကြောင်း ကို၂၀၀၇ ခုနှစ် ပန်းရောင်အစက်လူထုအစည်းအဝေးတွင် ပါဝင်ဟောပြောရန် အစီအစဉ်ရှိသော်လည်း စင်ကာပူအစိုးရက ဟောပြောခွင့်ကို ပိတ်ပင်ခဲ့ပါသည်။

သာဓက

မလေးရှားနိုင်ငံမှ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာလွတ်လပ်မှုမာဒေးကားနော့ (Seksualiti Merdeka)

၂၀၀၈ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လ ၃၁ ရက်နေ့၊ မာဒေးကားနော့ (ကိုလိုနီအုပ်ချုပ်မှုမှ မလေးရှားနိုင်ငံ လွတ်မြောက်ခဲ့ သည့် အထိမ်းအမှတ်နေ့) တွင် အနုပညာရှင်များ၊ တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများ၊ ပညာရှင်များနှင့် လူမှု အဖွဲ့အစည်းများ ပူးပေါင်းပြီး ပြဇာတ်၊ စတိတ်ရှိုး၊ အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲ၊ ရုပ်ရှင်ပြပွဲနှင့် ဟောပြောပွဲ များကို လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာလွတ်လပ်မှု မာဒေးကား အမည်ဖြင့် ကျင်းပခဲ့သည်။ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ လွတ်မြောက်ခွင့်ဟု အဓိပ္ပာယ်ရပါသည်။ ၎င်းသည် လိင်နှင့် ဂျန်ဒါ မတူကွဲပြားချက်များအတွက် နှစ်စဉ်ကျင်းပသည့် အခမ်းအနားတစ်ခု ဖြစ်လာပါသည်။ အနုပညာပြခန်းတစ်ခုတွင် ကျင်းပခြင်း

ဖြစ်ပြီး ထိုနေရာသည် အနုပညာနှင့်လက်မှုများစင်တာ၊ ဗဟိုဈေးနှင့် ကွာလာလမ်ပူ၏ အထင်ကရများ စုဝေးရာနေရာတွင် တည်ရှိပါသည်။ နှစ်စဉ်ပွဲတော်ကို အဗ္ဗဒူလာဘာဒါဝီ ဝန်ကြီးချုပ်ဖြစ်သည့် အချိန်တွင် စတင်ခဲ့သည်။ ဘာဒါဝီသည် ယခင်ဝန်ကြီးချုပ်ဟောင်းများဖြစ်သော မဟာသီလာ မိုဟာမက်ဒ်နှင့် နာဂျစ်ရာဇက်တို့ကဲ့သို့ လိင်တူချစ်ခင်မှုအပေါ် မိမိသဘောထားကို မည်သည့်အခါကမှ လူသိရှင်ကြား မထုတ်ခဲ့ဖူးပါ။ သူ့ကို ခြစားမှုများကိုတိုက်ဖျက်ရန် ဆန္ဒရှိသည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဝါဒီ တစ်ဦးဟု မြင်ကြပါသည်။ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာလွတ်လပ်မှု မာဒေးကားလှုပ်ရှားမှုသည် မလေးရှား ရှေ့နေများကောင်စီ-ဆွာရမ် Malaysian Bar Council Suaram (နာမည်ကြီး လူ့အခွင့်အရေး လူ့အဖွဲ့အစည်း)၊ Amnesty International (အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်အဖွဲ့)၊ ကုလသမဂ္ဂမှ အိပ်ချ်အိုင်ဗီ တိုက်ဖက်ရေးအဖွဲ့နှင့် ဂီတပညာနှင့် အနုပညာရှင်များစွာ ထောက်ခံ အားပေးမှု ရခဲ့ပါသည်။ ၎င်းတို့သည် လူထုဆန္ဒပြပွဲကဲ့သို့သော လှုပ်ရှားမှုမျိုးကို ရှောင်ရှားခဲ့ပါသည်။ ၎င်းတို့၏ နှစ်စဉ်လှုပ်ရှားမှုအကြောင်းကို သတင်းစာများတွင် ရေးသားဖော်ပြကြသည်မှာ အားရဖွယ် ကောင်းပါသည်။ ၂၀၁၀ ခုနှစ် ဆောင်းဦးတွင် 'It Gets Better Project' ဟူသော ယူကျူဗီဒီယို တစ်ခုကြောင့် အငြင်းပွားဖွယ်များ စတင်ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ထိုဗီဒီယိုတွင် မလေးရှားမွတ်ဆလင် လူငယ်တစ်ယောက်သည် သူ့အနေဖြင့် တစ်နေ့တွင် မလေးရှားလိင်တူချစ်သူ အမျိုးသားများကိုယ်တိုင် 'ကျွန်တော်တို့ဟာ ဂေးပါ' ဟု ထုတ်ဖော်ပြောကြားလာမည့်နေ့သို့ ရောက်လာမည်ဟု မျှော်လင့်ကြောင်း ပြောကြားထားသည်ကို ပြသထားပါသည်။ မလေးဘာသာဖြင့် ထုတ်ဝေသော သတင်းစာများတွင် ထိုအကြောင်းအရာကို ပြင်းပြင်းထန်ထန် ဝေဖန်ထားပါသည်။ အဆိုပါ လူငယ်ကို အသက်အန္တရာယ် ခြိမ်းခြောက်မှုများပင် ရှိလာခဲ့သည်။ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာလွတ်လပ်မှု မာဒေးကားက ထိုဗီဒီယိုကို ဖြုတ်ချခဲ့သည်။ အငြင်းပွားမှုများသည် ၂၀၁၁ ခုနှစ်အထိတိုင်အောင် ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ နိုဝင်ဘာလတွင် နှစ်စဉ်ပြုလုပ်နေကျဖြစ်သော အခမ်းအနားကျင်းပရန် ပြင်ဆင်သည့်အခါ ရဲများက လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ လွတ်လပ်မှု မာဒေးကား လှုပ်ရှားမှုသည် 'ငြိမ်းချမ်းရေးကို နှောင့်ယှက်ဖျက်ဆီးသည့် အခမ်းအနား' ဖြစ်သည်ဟူသော အကြောင်းပြချက်ဖြင့် အဖွဲ့အစည်းကိုလည်း ပိတ်ပင်လိုက်သည်။ ပြုပြင် ပြောင်းလဲရေးဝါဒီ ဘာဒါဝီသည်လည်း ဝန်ကြီးချုပ်မဟုတ်တော့သည့် အချိန်ဖြစ်သည်။ ၂၀၀၈ ခုနှစ် ရွေးကောက်ပွဲတွင် အာဏာရနိုင်ငံရေးညွှန်ပေါင်းအဖွဲ့သည် အခြေအနေမကောင်းသည့်တိုင်အောင် ၎င်းတို့အနိုင်ရ၍ အာဏာရမြဲရခဲ့ပါသည်။ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာလွတ်လပ်မှု မာဒေးကားကို ဦးဆောင် ကျင်းပသူများက အမိန့်ဖြင့်တားမြစ်ထားမှုအပေါ် ပြန်လည်သုံးသပ်ပေးပါရန် တရားရုံးတော်သို့ ဦးတိုက်လျှောက်ထားခဲ့သည်။ တရားရုံးတော်က အဖွဲ့အား တားမြစ်ပိတ်ပင်ထားမှုအပေါ် မေးခွန်း ထုတ်လာသည်ကိုဖြေဆိုရန် ငြင်းဆန်ခဲ့သည်။ ဤသို့ဖြင့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာလွတ်လပ်မှု မာဒေးကား လှုပ်ရှားမှုမှာ နိဗ္ဗိတံရလေတော့သည်။

ဘေးဖယ်ခံထားရသော အုပ်စုများ နိုင်ငံရေးတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုကို ပံ့ပိုးပေးရန် ရည်ရွယ် ချက်ဖြင့် ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံသည် အထူးအုပ်စုများပါဝင်သော ပါတီများဖွဲ့စည်းသည့် စနစ်တစ်ခုနှင့် မိတ်ဆက်ခဲ့သည်။ ၎င်းစနစ်သည် ဥပဒေပြုရေးအဖွဲ့တွင် ကိုယ်စားပြုပါဝင်နိုင်ခွင့် အလွန်နည်းသည့် စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးတွင် အင်အားနည်းသောအုပ်စုများ ပါဝင်လာခွင့်ကို ကိုယ်စားပြုထားပါသည်။ ထို့ကြောင့် LGBTI နိုင်ငံရေးပါတီသည်လည်း ထိုသို့ အသိအမှတ်အပြုခံရသင့်သော်လည်း ၎င်းတို့ ပါတီကိုမူ လူမှုကျင့်ဝတ်လက်ခံချက် ရှုထောင့်ကနေ စဉ်းစားပြီး ငြင်းပယ်ခဲ့ပါသည်။ ၂၀၁၀ ခုနှစ်တွင်မူ ဗဟိုတရားရုံးချုပ်က LGBT ပုဂ္ဂိုလ်များ နိုင်ငံရေးတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခွင့်နှင့် တန်းတူညီမျှစွာ

အဆက်ဆံခံရခွင့်အပေါ် အခြေခံထားသည့် Ang Ladlad ကို အထူးအုပ်စုများ ပါဝင်သော ပါတီ အဖွဲ့တွင် မှတ်ပုံတင်ခွင့်ပေးခဲ့ပါသည်။ ထိုပါတီသည် ရွေးကောက်ပွဲနှစ်ကြိမ် ဝင်ရောက်ယှဉ်ပြိုင်ခဲ့သော် လည်း အနိုင်မရရှိခဲ့ပေ။

၁၁.၆ ပြည်သူ့မီဒီယာနှင့် အစိုးရဆင်ဆာ

LGBTI များသည် အများအားဖြင့် လူ့အသိုင်းအဝိုင်းတွင် ၎င်းတို့နှင့်ပတ်သက်သော အကြောင်းအရာများ တရားဝင် ထင်ထင်ပေါ်ပေါ် နေထိုင်ပြောဆိုနိုင်ခွင့်ကို အတော်လေး ရုန်းကန် နေရ၍ လွတ်လပ်စွာထုတ်ဖော်ပြောကြားခွင့်ဆိုသည်မှာ ၎င်းတို့အတွက် အဘယ်နည်း။ စင်ကာပူ အစိုးရသည် လိင်တူချစ်သူများ၏ အမြင်မရိုင်းသော ဓာတ်ပုံများဖော်ပြခွင့်ကိုပင် တားမြစ်ပိတ်ပင် ထားပါသည်။ ထို့ကြောင့် ခရစ်ယာန်ဂေးအဆိုတော် ဂျက်ဆင်နှင့် ဒီမာကိုတို့၏ ပုံများကို အပိတ် ခံထားရပါသည်။ ၂၀၀၈ ခုနှစ်တွင် ကလေးငယ်တစ်ဦးကို မွေးစားထားသော ယောက်ျားလျာစုံတွဲ၏ အိမ်ကို အိမ်အလှဆင်ခြင်း ရုပ်သံအစီအစဉ်အတွက် ရိုက်ကူးထုတ်လွှင့်ခဲ့သော ရုပ်သံလိုင်းတစ်ခုကို အစိုးရက ဒဏ်ရိုက်ခဲ့ပါသည်။ မီဒီယာဖွံ့ဖြိုးရေး တာဝန်ရှိသူများက ထိုရုပ်သံအစီအစဉ်ကို ‘လိင်တူ တို့၏ ဘဝလူနေမှုပုံစံကို သမားရိုးကျမြင်အောင် မြှင့်တင်ပေးနေသည်’ဟု ဆိုခဲ့ကြသည်။ ၂၀၀၉ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီတွင် စင်ကာပူနိုင်ငံသည် လော့ဘ်အင်းဂျလိစ်တွင် ကျင်းပသော အကယ်ဒမီပေးပွဲ အစီအစဉ်ထုတ်လွှင့်မှုတွင် လိင်တူချစ်သူ အမျိုးသားနိုင်ငံရေးသမား ဟာဗေးမစ်ခါ၏ မိန့်ခွန်းများကို ဖြတ်တောက်စေခဲ့သည်။ ၂၀၁၆ ခုနှစ် ဇွန်လတွင် Les Miserables ဇာတ်ကားတွင် လိင်တူချင်း ဖက်နမ်းနေသည့် ဇာတ်ဝင်ခန်းများကိုလည်း ဖြတ်တောက်ခဲ့သည်။ မလေးရှား၊ ဘရူနိုင်းနှင့် လာအို နိုင်ငံတို့တွင်လည်း အလားတူ ပိတ်ပင်မှုများ ရှိပါသည်။ နိုင်ငံခြားဂေမဂ္ဂဇင်းများ အဆိုပါနိုင်ငံများတွင် မတွေ့နိုင်ပါ။ LGBTI အကြောင်းအရာများအကြောင်း ရေးသားသည့် ဇာတ်လမ်းများကိုလည်း ထိုနိုင်ငံများတွင် ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခွင့် မရှိပါ။

ထိုင်းနိုင်ငံသည် အာရှတွင် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြောင်းအရာများကို အများဆုံးဖြေလျှော့ ပေးရာတွင် နာမည်ရသည့်နိုင်ငံတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အတူ လိင်တူချစ်သူအမျိုးသားများသည်လည်း လူမြင်ကွင်းတွင် ထင်ထင်ပေါ်ပေါ် နေနိုင်ခွင့်ရှိပါသည်။ သတင်းစာများ စင်ပေါ်တွင် မဂ္ဂဇင်းနှစ်ခုကို ပုံမှန်မြင်ရလေ့ရှိသည်။ ပထမတစ်ခုမှာ နိုင်ငံရပ်ခြားတွင် ပထမဆုံးထုတ်ဝေသည့် ဗြိတိသျှ ဂေမဂ္ဂဇင်း ဖြစ်သော Attitude ဖြစ်ပြီး ၎င်းကို ထိုင်းဘာသာပြန်ဆိုသည့်အပြင် ထိုင်းနိုင်ငံက အကြောင်းအရာများ ကိုပါ ထည့်သွင်းပြီး ထုတ်ဝေပါသည်။ ဒုတိယတစ်ခုမှာ @Tom Actz ဖြစ်ပြီး ထိုင်းနိုင်ငံ လိင်တူချစ်သူ အမျိုးသမီးများဆိုင်ရာ မဂ္ဂဇင်းဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းကို ထုတ်ဝေလာခဲ့သည်မှာ ငါးနှစ် (သို့မဟုတ်) ခြောက်နှစ်ကြာမြင့်ပြီ ဖြစ်သည်။ အဆိုပါ ပုံနှိပ်မဂ္ဂဇင်းနှစ်စောင်သည် အရှေ့တောင်အာရှတွင် ထူးခြားသော စာစောင်များဖြစ်ခဲ့သည်။ စင်ကာပူနှင့် ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံတို့တွင် LGBTI ဆိုင်ရာ အွန်လိုင်း မဂ္ဂဇင်းများရှိသော်လည်း လူ့အများမြင်သာမှု နည်းပါသည်။

ထိုင်းနိုင်ငံသည် လိင်တူချစ်သူ အမျိုးသားများအကြောင်း ရုပ်ရှင်ပေါင်းများစွာ ထုတ်လုပ်ခဲ့ သည်။ သို့သော် အများစုမှာ အမျိုးသားလိင်တူချစ်သူနှင့် အမျိုးသမီးလိင်တူချစ်သူများကို လျှောင် ပြောင်သည့် ခပ်ညံ့ညံ့ ဟာသကားများသာ ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ဖောက်ထွက်နိုင်သော ဇာတ်ကား အနည်းငယ်လည်း ရှိသည်။ ဥပမာ - Iron Ladies, Beautiful Boxer, Love of Siam, Bangkok

Love Story, Yes or No, Yes or No (2) နှင့် ၂၀၁၅ တွင် ထုတ်လုပ်သော Winning at Checkers (Every Time) တို့ ဖြစ်သည်။ Winning at Checkers (Every Time) မှာ နိုင်ငံခြားဘာသာစကား ပြော ဇာတ်ကားအဖြစ် အော်စကာဆုရွေးချယ်မှုအတွက် ပေးပို့ခဲ့ပါသည်။ အဆိုပါ ထိုင်းရုပ်ရှင်များကို နိုင်ငံအနှံ့က ရုပ်ရှင်ရုံများတွင် ပြသခွင့်ရခဲ့ပါသည်။ ထိုနည်းတူစွာပင် ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံတွင်လည်း လိင်တူ ချစ်သူ အမျိုးသားနှင့် အမျိုးသမီးတို့အကြောင်း ရိုက်ကူးသည့် ရုပ်ရှင်များစွာ ရှိပါသည်။ အရှေ့တောင် အာရှရှိ နိုင်ငံအချို့တွင် ရည်ညွှန်းစရာ တစ်ကား(သို့မဟုတ်)နှစ်ကား ရှိနေတတ်ပါသည်။ ဥပမာ - အင်ဒိုနီးရှားမှ Lost in Paradise in Vietnam, Arisan, Arisan (2) နှင့် Beautiful Man၊ မလေးရှားမှ In a Bottle ဇာတ်ကားနှင့် မြန်မာနိုင်ငံမှ ဟာသကားများဖြစ်ပါသည်။ LGBTI ဆိုင်ရာ ရုပ်ရှင်ပွဲတော် များကို အင်ဒိုနီးရှား၊ ထိုင်းနှင့် မြန်မာနိုင်ငံတို့တွင် ကျင်းပပြီး အခြားနေရာဒေသများတွင်လည်း ပြသကြပါသည်။

၁၁.၇ ခွဲခြားနိမ့်ချဆက်ဆံခြင်း

အရှေ့တောင်အာရှရှိ နိုင်ငံများ၏ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေများတွင် တန်းတူညီမျှခွင့် နှင့် ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းကို တားမြစ်မှုတို့အတွက် ကတိခံထားကြပါသည်။ အထူးသဖြင့် ခွဲခြားနိမ့်ချ ဆက်ဆံတတ်သည့် နယ်ပယ်များကိုလည်း စာရင်းပြုစုဖော်ပြထားကြသည်။ ဥပမာ - ကမ္ဘောဒီးယား နိုင်ငံ အခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၃၁ အရ နိုင်ငံသားများသည် ‘မည်သည့်လူမျိုး၊ အသားအရောင် လိင်၊ ဘာသာစကား၊ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု၊ နိုင်ငံရေးလက်ခံမှု၊ မွေးဖွားရာနေရာ၊ လူမှုအဆင့်အတန်း၊ ဆင်းရဲချမ်းသာ အဆင့်အတန်း’မဟုတ်ဘဲ အားလုံး တန်းတူညီမျှခွင့်ရှိသည်ဟု ဖော်ပြထားပါသည်။ အရှေ့တောင်အာရှရှိ မည်သည့် ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေတွင်မူ ‘လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ တိမ်းညွတ်မှု၊ ‘ကျား-မ ဆိုင်ရာ ဖော်ထုတ်ချက်’ (သို့မဟုတ်) ‘နပုလ္လိင်ဖြစ်သည့် အနေအထား’ စသည့် အမျိုးအစား များကို မထည့်သွင်းထားကြပါ။ ထိုအမျိုးအစားများကို ‘အခြားသော အခြေအနေ’ ဆိုသည့် အောက်တွင် ထည့်သွင်းထားဟန် ရှိပါသည်။ သို့သော် အရှေ့တောင်အာရှရှိ မည်သည့် တရားရုံးကမျှ ထိုအကြောင်းအရာနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေများကို ထောက်မပြုကြပါ။ အစိုးရ၏ လုပ်ဆောင်ချက်နှင့်ဥပဒေများတွင်သာ အခြေခံဥပဒေပါ အချက်အလက်များကို ထည့်သွင်း ကိုးကားပြဋ္ဌာန်းကြပြီး ပုဂ္ဂလိကစီးပွားရေးလုပ်ငန်းများတွင် အလုပ်ခန့်ထားခြင်း၊ နေရာထိုင်ခင်း ပေးခြင်းနှင့် ဝန်ဆောင်မှုပေးခြင်းတို့တွင်မူ လိုက်နာကျင့်သုံးခြင်းမရှိပါ။ သို့ဖြစ်ရာ ထိုသို့သော ခွဲခြားဆက်ဆံမှုကို ပြန်လည်တွန်းလှန်နိုင်ရန်အတွက် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုကို လက်မခံသော သီးခြား ဥပဒေတစ်ရပ် ပြဋ္ဌာန်းရန် လိုအပ်ပါသည်။

စစ်မှုထမ်းသည့် အကြောင်းအရာတွင်လည်း အချို့နိုင်ငံများတွင် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုရှိနေ ကြောင်း ဖော်ပြကြပါသည်။ ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံတွင် လိင်တူချစ်သူအမျိုးသားများ လက်နက်ကိုင်တပ် အတွင်း ဝင်ရောက်ထမ်းဆောင်မှုကို တားမြစ်ထားသည်။ လိင်တူချစ်သူ လိင်ဆက်ဆံမှုကို တောင် ကိုရီးယားတွင် မကန့်ကွက်ထားသော်လည်း လိင်တူချစ်သူတို့ တပ်ထဲတွင် ဝင်ရောက်ထမ်းဆောင်မှု ကိုမူ တားမြစ်ထားပါသည်။ စင်ကာပူနိုင်ငံ စစ်မှုထမ်းမနေရ ဥပဒေအရမူ ဂေးဟု သိထားသူများကို အခြားသော ထမ်းဆောင်မှုတစ်ခုခုပြုလုပ်ရန် ရွေးချယ်ခွင့်ပေးထားပါသည်။ ထိုင်းနိုင်ငံတွင်မူ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ တိမ်းညွတ်မှုနှင့်ပတ်သက်ပြီး စိုးရိမ်ပူပန်စရာ မရှိပါ။ သို့ရာတွင် ဆန့်ကျင်ဘက်

လိင်ကဲ့သို့ ပြုမူနေသူများကို ဆေးစစ်ချက်အရ ‘ကျား-မ ရေးရာ ဝိသေသများ ပုံမှန်မဟုတ်’ ဟု ဖော်ပြထားချက်ဖြင့် စစ်မှုထမ်းခြင်းမှ ခြွင်းချက်ပေးထားသည်။

ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံမှ လှုပ်ရှားတက်ကြွသူများသည် အလုပ်အကိုင်ရရှိရေးတွင် နိုင်ငံတော်ဆိုင်ရာ ခွဲခြားဆက်ဆံမှုမရှိစေရေး ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းရန် ဆယ်စုနှစ်တစ်ခုကြာအောင် ဦးဆောင်ဆွေးနွေး တိုက်တွန်းခဲ့ကြပါသည်။ ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံ တက္ကသိုလ်ပင်မ ပရိဝုဏ်များတည်ရှိရာ နယ်မြေဖြစ်သော မနီလာရှိ ကွေဇွန်စီးတီး Quezon City တွင် ထိုဥပဒေကို ပထမဆုံး ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ကြသည်။ ၂၀၁၆ ခုနှစ် အစောပိုင်းတွင် LGBT များ ခွဲခြားနှိမ်ချဆက်ဆံမှုမှ အကာအကွယ်ပေးနိုင်မည့် ဒေသဥပဒေ များမှာ ဖိလစ်ပိုင်၏ ပြည်နယ်နှစ်ခု၊ မြို့ကိုးမြို့၊ စည်ပင်သာယာနယ်နိမိတ်တစ်ခုနှင့် Quezon City ထဲရှိ ရပ်ကွက်သုံးခုတို့တွင် ပေါ်ပေါက်လာခဲ့ပါသည်။ ထိုင်ဝမ်တွင်မူ အလုပ်အကိုင် ခန့်ထားရေးတွင် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ တိမ်းညွတ်မှုကို ဆန့်ကျင်သည့် အမျိုးသားဥပဒေကို ၂၀၀၂ ခုနှစ်တွင် ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပြီး ပညာရေးတွင် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုမရှိစေရေး ဥပဒေကို ၂၀၀၄ ခုနှစ်တွင် ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပါသည်။

သာဓက

ထိုင်းနိုင်ငံ၏ ဂျန်ဒါတန်းတူညီမျှရေး အက်ဥပဒေ

၁၉၉၇ ခုနှစ်၊ ထိုင်းနိုင်ငံ အခြေခံဥပဒေအရ ထိုင်းဘာသာစကားဖြင့် ‘လိင်’ (သို့မဟုတ်) ‘ဂျန်ဒါ’ ကိုယ်စားပြုသော စကားလုံးဖြစ်သည့် ‘ဖက် (phet)’ အပေါ် ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းကို တားမြစ်ထား ပါသည်။ အခြားသော ဘာသာစကားများကဲ့သို့ပင် ထိုင်းဘာသာစကားတွင်လည်း အဆိုပါအင်္ဂလိပ် ဝေါဟာရနှစ်ခု၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်မှာ ကွဲကွဲပြားပြား မရှိပါ။ ၂၀၀၇ ခုနှစ်တွင် အခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းကို ပြင်ဆင်ရာတွင် ထိုင်းတို့ မကြာခဏခေါ်ဝေါ်အသုံးပြုနေသော ‘လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ မတူကွဲ ပြားမှု’ ဆိုသည့် စကားလုံးကို ထည့်သွင်းရန် ငြင်းခုံဆွေးနွေးမှုများ ရှိခဲ့ပါသည်။ မည်သည့် စကားလုံးမှ ဖြည့်စွက်မထည့်သွင်းခဲ့ပါ။ သို့သော် ဥပဒေမူကြမ်းရေးဆွဲသူတို့၏ ဆုံးဖြတ်ချက်အတွက် ကြေညာချက် တစ်စောင် ထွက်ရှိလာခဲ့ပါသည်။ ထိုကြေညာချက်တွင် ‘ဖက်’ဟု ဆိုရာတွင် ‘လူတစ်ယောက် မွေးဖွားလာစဉ်ကတည်းက ၎င်းနှင့်အတူ ပါရှိလာသော လိင်(ဖက်)သည် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ ဝိသေသ၊ သို့မဟုတ် ဂျန်ဒါ (သို့မဟုတ်) လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ မတူကွဲပြားမှု အဓိပ္ပာယ်နှင့် ကွာခြားကောင်းကွာခြား နိုင်ပါသည်’ဟူသော ရှင်းလင်းချက်ပါရှိပါသည်။ ထိုသို့ အနက်ပြန်ရှင်းလင်းမှုကို ချင်းမိုင်တွင် ဖြစ်ပွားသော အမှုနှစ်ခုတွင် ထိုင်းအုပ်ချုပ်ရေးလွှတ်တော်က လက်ခံကျင့်သုံးခဲ့ပါသည်။ အဆိုပါ အမှုနှစ်ခုသည် အစိုးရက ကြီးမှူးကျင်းပသော လူထုပွဲတော်များတွင် ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ဝတ်စား ပြုမူနေထိုင်သူတို့ ပါဝင်ဆင်နွှဲခွင့်ကို ဖယ်ထုတ်ထားသည့်အမှုဖြစ်သည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် အခြေခံ ဥပဒေတွင် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုမရှိစေရေး စာပိုဒ်ထည့်သွင်းရန် ဥပဒေမူကြမ်းရေးဆွဲမှုသည် တဖြည်းဖြည်း ရုပ်လုံးပေါ်လာပြီး နောက်ဆုံးတွင် ဂျန်ဒါတန်းတူညီမျှရေး အက်ဥပဒေ ပေါ်ပေါက်လာပါသည်။ ထိုအက်ဥပဒေကို စစ်တပ်ဦးဆောင်သော ဥပဒေပြုသည့်အဖွဲ့က အတည်ပြုပေးခဲ့သည်။ ဂျန်ဒါ တန်းတူညီမျှရေး အက်ဥပဒေတွင် အမျိုးသမီးနှင့် ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ဖြစ်သည့် အမျိုးသမီး (သို့မဟုတ်) အမျိုးသားကဲ့သို့ ပြုမူနေထိုင်သူများအပေါ် ခွဲခြားထားမှုအားလုံးကို ဆန့်ကျင်ထားပြီး ၎င်းတို့၏ ကျား-မ ဖော်ပြချက်သည် ၎င်းတို့မွေးဖွားစဉ်က ဒွန်တွဲပါလာသည့် လိင်ဖော်ပြချက်နှင့် ကွဲလွဲခြင်းကို အသိအမှတ်ပြုထားသည်။ ထို့ကြောင့် ဥပဒေသည် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာတိမ်းညွတ်မှုကို

ကျား-မ ဆိုင်ရာ ဝိသေသလက္ခဏာနှင့် ကျား-မ ကျား-မ ဆိုင်ရာ ဖော်ပြချက်များမှ သီးသန့်ခွဲထုတ် လိုက်ကာ၊ ၎င်းတိမ်းညွတ်မှုအပေါ်မူတည်၍ ခွဲခြားခြင်းကိုတားမြစ်သည်ဟု နားလည်ရပါသည်။ ထိုဥပဒေအသစ်ကို အကောင်အထည်ဖော်မှုကို ပံ့ပိုးပေးမည့် ကော်မတီတစ်ခုကိုလည်း ဖွဲ့စည်းခဲ့ ပါသည်။

လူတစ်ဦးတစ်ယောက်သည် ပုဂ္ဂလိကဆိုင်ရာ ဘာသာရေးအမြင်နှင့် ပင်ကိုသိစိတ်အပေါ် အခြေခံပြီး ခွဲခြားမှုဆက်ဆံမှုမပြုရေး ဥပဒေမှ ကင်းလွတ်ပိုင်ခွင့်ကို မည်သည့်အတိုင်းအတာအထိ တောင်းဆိုသင့်သနည်း။ ဥပမာ - ဥပဒေသည် လိင်တူချင်း လက်ထပ်ထိမ်းမြားမှုကို ခွဲခြားချက် အနေဖြင့် ခွင့်ပြုထားသည်။ ထို့ကြောင့် လိင်တူချင်းလက်ထပ်ထိမ်းမြားမှု ဖြစ်မြောက်ရေးအတွက် ဆောင်ရွက်ရာတွင် ဘာသာရေးဩဇာကြီးမားသူတို့ ပါဝင်ရန်မလိုအပ်တော့ပါ။ (ဘာသာရေး ခေါင်း ဆောင်များသည် လိင်တူချင်းလက်ထပ်ထိမ်းမြားမှုကို ခွဲခြားဆက်ဆံလေ့ရှိသည်။) ထို့အတူ ထိုဘာသာ ရေးခေါင်းဆောင်များသည် လိင်အပေါ်မူတည်၍ ခွဲခြားလေ့ရှိကြသည် (အများအားဖြင့် ဘာသာရေး ခေါင်းဆောင်များသည် ခရစ်ယာန်ဘုန်းတော်ကြီးများ (ဆိုလိုသည်မှာ အမျိုးသားများ)သာ ဖြစ်နေ ခြင်း။) ပြင်သစ်၊ အမေရိကန်နှင့် ကနေဒါနိုင်ငံများတွင် ပြည်သူ့ဝန်ထမ်းများသည် လက်ထပ် ထိမ်းမြားမှုအတွက် သက်သေခံပေးရာတွင် ပါဝင်နိုင်ရေးနှင့် အခြားတစ်ဖက်ကလည်း လိင်တူချင်း လက်ထပ်ထိမ်းမြားမှုကို ပြည်သူ့ဝန်ထမ်းများသည် ကိုယ်ပိုင်အတွေးအမြင် အယူအဆအရ မပါဝင်ဘဲ နေနိုင်ရေး စသဖြင့် အငြင်းပွားမှုများ မြင့်တက်လာခဲ့ပါသည်။ အငြင်းပွားဖွယ်များ ဆက်လက်ဖြစ်ပေါ် နေ၍ အစိုးရဝန်ထမ်းများအတွက် ထိုသို့သော ခွဲခြားချက်ထားပေးခြင်းကို ငြင်းပယ်ခဲ့ပါသည်။ ဥပမာပု လူ့အခွင့်အရေး ရုံးတော်က *Ladele, McFarlane v UK (2013)* အမှုတွင် အစိုးရဝန်ထမ်းတစ်ဦးက ၎င်း၏ ပုဂ္ဂိုလ်ရေးခံယူချက်ဖြင့် လိင်တူချင်းလက်ထပ်ထိမ်းမြားမှုကို တရားဝင်စာရင်းသွင်းပေးရန် ငြင်းပယ်ခဲ့သဖြင့် ၎င်းကိုအလုပ်မှဖြုတ်ရန် အရေးယူဆုံးဖြတ်ခဲ့သည်။ ထို့အတူ ပုဂ္ဂလိကလုပ်ငန်း များက ဝန်ဆောင်မှုပေးရန် ငြင်းပယ်ခွင့်၊ ဥပမာ - လိင်တူချင်း လက်ထပ်ထိမ်းမြားပွဲတွင် မင်္ဂလာ ဆောင် စီစဉ်ပေးခြင်း၊ မင်္ဂလာကိတ်မုန့်နှင့် ပန်းများစီစဉ်ပေးခြင်း စသည်တို့ကို လုပ်ဆောင်မပေးဘဲ ငြင်းပယ်ခွင့်အတွက် အငြင်းပွားမှုများ ဆက်လက်ပေါ်ပေါက်လာပါသည်။ အမေရိကန်တွင် ရှိသော အချို့သော သီးခြားပြည်နယ်များတွင် ထိုကဲ့သို့ ပုဂ္ဂိုလ်ရေးဆိုင်ရာ ခွဲခြားချက်များကို ခွင့်ပြုရန် ‘ဘာသာရေးလွတ်လပ်ခွင့်’ကို ပြဋ္ဌာန်းထားပါသည်။ သို့ရာတွင် ထိုလက်တွေ့တွင် အခြေခံဥပဒေ အတိုင်း လိုက်နာနေမှုရှိမရှိကို စမ်းသပ်ခွင့်မကြုံသေးပါ။ *Boy Scouts v Dale (2000)* ဖြစ်ရပ်တွင် အမေရိကန်တရားရုံးချုပ်သည် လွတ်လပ်စွာ သင်းပင်းဖွဲ့စည်းထူထောင်ခွင့် ဥပဒေအရ အမျိုးသား ကင်းထောက်အဖွဲ့အစည်းများကို ၎င်းတို့လုပ်ငန်းအစီအစဉ်ထဲတွင် လိင်တူချစ်သူများကို ဖယ်ချန် ထားခွင့်ကို ခွင့်ပြုခဲ့သည်။ အငြင်းပွားဖွယ်များကြုံခဲ့ရသည့် နှစ်များစွာ လွန်မြောက်ပြီးသောအခါ ထိုအဖွဲ့အစည်းသည် အဆိုပါ ဖယ်ချန်ပိတ်ပင်မှုကို ဖယ်ရှားခဲ့ပါသည်။ စိန့်ပက်ထရစ်နေ့ စီတန်း လှည့်လည်မှု (အိုင်းရစ်အမွေအနှစ် (Irish heritage))နှင့်သက်ဆိုင်မှုရှိသော ဘာသာရေးမဟုတ်သည့် ပြည်သူ့အခမ်းအနားတွင် လိင်တူချစ်သူ အမျိုးသားနှင့် အမျိုးသမီးကို ပိတ်ပင်ခဲ့ဖူးသော်လည်း နောင်တွင် ဖယ်ရှားခဲ့သည်။ ထိုဖြစ်ရပ်တွင် အမေရိကန် တရားရုံးချုပ်သည် လွတ်လပ်စွာဖော်ထုတ် ပြောကြားခွင့် နာမည်အောက်တွင် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများကို ဆက်ထိန်းထားခွင့်ပေးခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် ရှည်ကြာစွာ အငြင်းပွားပြီးသည့်နောက် ထိုကဲ့သို့ ခွဲခြားဆက်ဆံမှုကို စီတန်းလှည့်လည်မှုကို ဦးဆောင်သူတို့ကိုယ်တိုင်ကပင် အဆုံးသတ်ပေးခဲ့သည်။

၁၁.၈ လိင်တူချင်း ချစ်ခင်မှုကို အသိအမှတ်ပြုခြင်း

ကြင်ဖော်မောင်နှံတို့တွင် ၎င်းတို့နှစ်ဦးထဲက တစ်ဦးကွယ်လွန်ပြီးနောက်ပိုင်းတွင် ကလေး အုပ်ထိန်းခွင့်နှင့် ပစ္စည်းဥစ္စာနှင့် ငွေကြေးပိုင်ဆိုင်မှုတို့ကို ရယူပိုင်ဆိုင်ခွင့်အတွက် ၎င်းတို့ဆန္ဒ အလျောက် လက်မထပ်ဘဲ အတူနေထိုင်ခြင်းကိုလည်း ဥပဒေအရ အသိအမှတ်ပြုရန် လိုအပ်ပါ သည်။ လိင်တူချစ်သူ အမျိုးသားနှင့် အမျိုးသမီးတို့တွင် ထိုသို့သော ပိုင်ဆိုင်မှုအတွက် လုံခြုံရေး အာမခံချက် မရှိကြပါ။ ကျန်ရစ်သူအဖော်သည် အိမ်မှနှင်ထုတ်ခံခြင်းသော်လည်းကောင်း၊ ငွေကြေး ပိုင်ဆိုင်ခွင့်ကို ဆုံးရှုံးလိုက်ခြင်းမျိုးသော်လည်းကောင်း၊ ကွယ်လွန်သူ၏ မိသားစုကိုသာ လွှဲပြောင်း ပေးအပ်ခဲ့ခြင်းမျိုးသော်လည်းကောင်း ကြုံတွေ့ရပါသည်။

ဥပမာအားဖြင့် အာရှတွင် လိင်တူချင်းချစ်ခင်သဖြင့် အတူနေထိုင်ဆံ့ခြင်းကို ဥပဒေအရ အသိအမှတ်ပြုရာတွင် (က) ပြည်ဝင်ခွင့်နေထိုင်ရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများနှင့် (ခ) အိမ်တွင်း အကြမ်းဖက်မှု ဥပဒေတို့နှင့် ဆက်စပ်မှုရှိပါသည်။

ဟောင်ကောင်၊ စင်ကာပူနှင့် ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ပြည်ဝင်ခွင့်အရာရှိတို့ (နှင့် အခြားသော ဥပဒေ ပြုခွင့်ရှိသူများ)သည် ၎င်းတို့၏ နိုင်ငံများတွင် လာရောက်တာဝန်ထမ်းဆောင်ကြသော သံရုံးဝန်ထမ်း၊ ပညာရပ်ဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်ပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် နိုင်ငံတကာကော်ပိုရေးရှင်းမှ ရာထူးရာခံရှိသူများနှင့် အတူ ၎င်းတို့၏ လိင်တူလက်တွဲဖော်များအား နေထိုင်ခွင့်ကို ပေးထားကြလေ့ရှိပါသည်။ သာဓကအားဖြင့် ဗီယက်နမ်နိုင်ငံသို့ လာရောက်သော အမေရိကန်သံအမတ်၏ လိင်တူခင်ပွန်းနှင့် ထိုင်းနိုင်ငံက လက်ရှိ ဗြိတိန်သံအမတ်ကြီးတို့ လက်တွဲဖော်များသည် ထိုသို့သော ခွင့်ပြုချက်ဖြင့် နေထိုင်ခွင့်ရထားပါသည်။ သက်ဆိုင်ရာ ပြည်ဝင်ခွင့်ဥပဒေတွင် လိင်တူမောင်နှံများနှင့် စပ်လျဉ်းသော သီးခြားရည်ညွှန်းချက်များ မပါရှိပါ။ လက်တွေ့ကျင့်သုံးမှုတွင်လည်း ထိုသို့နေထိုင်ခွင့်ကို တားမြစ်မထားပေ။ *Taddeucci* နှင့် *McCall v Italy* (2016) ဖြစ်ရပ်တွင် ဥရောပ လူ့အခွင့်အရေး ခုံရုံးက လိင်တူစုံတွဲများ၏ နေထိုင်ခွင့်ကို အာမခံချက်ပေးရန်နှင့် ထိုသို့သော အခွင့်အရေးကို ပုံသဏ္ဍာန်မျိုးစုံသော လိင်တူစုံတွဲများလည်း ရရှိစေရန် ပြဋ္ဌာန်းထားပါသည်။ ဟောင်ကောင်တွင် ၂၀၁၆ ခုနှစ်တွင် လိင်တူစုံတွဲများ၏ အလုပ် လုပ်ကိုင်ခွင့်အတွက် ရုံးတော်တွင် တက်ရောက်အရေးဆိုခြင်းရှိခဲ့ပြီး မတူညီသော လိင်အချင်းချင်း လက်ထပ်ထားသည့် စုံတွဲများကိုသာ ခွင့်ပြုထားသင့် အလုပ်နှင့်ပတ်သက်သော အခွင့်အရေးများ ပေးသင့်ကြောင်း တောင်းဆိုခဲ့သည်။

ယခုအခါ အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှုအတွက် အထူးဥပဒေများ ချမှတ်ခဲ့ကြောင်း နေရာ တော်တော်များများတွင် တွေ့လာရပါသည်။ ထိုဥပဒေများသည် တရားဝင်လက်ထပ်ထားသူ စုံတွဲများ အတွက်သာမဟုတ်ဘဲ အတူတကွ ပေါင်းသင်းနေထိုင်သည့် အဖော်များနှင့်ပါ သက်ဆိုင်မှုရှိပါသည်။ ဟောင်ကောင်နှင့် ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံတို့တွင် အဆိုပါဥပဒေကို လိင်တူစုံတွဲများအတွက်ပါ အသုံးပြုစေခဲ့ သည်။ တရုတ်နိုင်ငံ၏ ၂၀၁၆ ခုနှစ် ဥပဒေတွင် ဂျန်ဒါသတ်မှတ်၍ ဖော်ပြချက် ကင်းလွတ်အောင် ရေးသားထားသည့်အတွက် လိင်တူစုံတွဲများအတွက်ပါ အကျိုးဝင်စေပါသည်။

ကလေးအုပ်ထိန်းခွင့်နှင့် ပစ္စည်းဥစ္စာပိုင်ဆိုင်မှုခွင့်ဝေရာတွင် ဖြစ်တတ်သော အငြင်းပွားမှု များကို ဖြေရှင်းရန်အတွက် ၂၀၁၃ ခုနှစ်တွင် ဗီယက်နမ်အစိုးရသည် လက်မထပ်ထားသော လိင်တူ

(သို့မဟုတ်) လိင်ကွဲစုံတွဲများကို ဥပဒေဖြင့် တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုရန် အဆိုပြုခဲ့သည်။ အဆိုပါ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုအပေါ် နိုင်ငံနှင့်အဝန်းတွင် ငြင်းခုံဆွေးနွေးခဲ့ကြသော်လည်း အဆုံးတွင် ဥပဒေ ပြုပြင်ခွင့်ရှိသူတို့သည် လိင်ကွဲစုံတွဲများအပေါ် အသိအမှတ်ပြုရန်ကို ပယ်ဖျက်ခဲ့ကြသည်။ ခွင့်ပြုချက် မပေးထားသော ပွဲများကျင်းပမှုအပေါ် ကန့်သတ်သည့် သမားရိုးကျမဟုတ်သော ဥပဒေကိုမူ ပယ်ဖျက်ခဲ့သည်။ ခွင့်ပြုချက်မပေးထားသော ပွဲတူဆိုရာတွင် လိင်တူချင်း လက်ထပ်မင်္ဂလာပြုပွဲဟု အများက နားလည်ကြပါသည်။ (ထို့ကြောင့် ထိုအကြောင်းအရာကို သတင်းများစွာတွင် ဗီယက်နမ် သည် ယခုအခါ လိင်တူချင်းလက်ထပ်ထိမ်းမြားမှုကိုခွင့်ပြုပြီဟု မှားယွင်းစွာ ဖော်ပြကြပါသည်။)

လိင်ကွဲစုံတွဲတို့ အခြားသော ဥပဒေပါအခွင့်အရေးနှင့် ခွင့်ပြုချက်များကိုရရှိစေရန် ၎င်းတို့ကို တရားဝင်မှတ်ပုံတင်နိုင်ရေး စနစ်တစ်ခု အစပြုရန်အတွက် ထိုင်းနိုင်ငံလွှတ်တော်ရေးရာ ကော်မတီ တစ်ခုသည် အစည်းအဝေး (သို့မဟုတ်) ကြားနာမှု ငါးကြိမ်ကို နိုင်ငံ၏ နေရာတော်တော်များများတွင် ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ (နောက်ဆုံးအကြိမ်မှာ ၂၀၁၃ ခုနှစ် ဧပြီတွင် ဖြစ်သည်။) သီးခြားအနေဖြင့်လည်း လှုပ်ရှားတက်ကြွသူ တော်တော်များများသည် ထိုင်းနိုင်ငံဥပဒေပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး ကော်မရှင်နှင့် လက်တွဲ အလုပ်လုပ်ခဲ့ကြသည်။ ထိုသို့ လက်တွဲအလုပ်လုပ်ခြင်းမှာ ပစ္စည်းဥစ္စာပိုင်ဆိုင်မှု၊ လူမှုရေး ပံ့ပိုးအစီအစဉ်များနှင့် ကလေးအုပ်ထိန်းခွင့် စသော အကြောင်းအရာတို့နှင့်ပတ်သက်လျှင် စုံတွဲများ အားလုံး ပိုမိုနားလည်ရလွယ်ကူမည့် တရားဝင်မှတ်ပုံတင်ရေး ဥပဒေတစ်ရပ် ပေါ်ပေါက်လာစေရန် ဖြစ်သည်။ ထင်ရှားသော လှုပ်ရှားတက်ကြွသူတစ်ဦးမှာ သီးခြားမှတ်ပုံတင်ခြင်းရေးစနစ်ကို ထောက်ခံ သည့်ယူဆချက်ကို ပယ်ချပြီး အလွတ်သဘောဖြင့် မင်္ဂလာပွဲဆင်နွှဲခဲ့သည်။ မည်သည့် နိုင်ငံရေး ပါတီ (သို့မဟုတ်) ထင်ရှားကျော်ကြားသော နိုင်ငံရေးသမားကမျှ နည်းလမ်းနှစ်သွယ်စလုံးကို ထောက်ခံပြောကြားခြင်း မရှိခဲ့ပါ။ ၂၀၁၄ ခုနှစ် မေလတွင် စစ်တပ်က အာဏာသိမ်းယူချိန်တွင် အဆိုပြုလွှာမူကြမ်းများမှာ မပြည့်မစုံ အဆင့်တွင်သာ ရှိနေပါသေးသည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ မည်သည့် အဆိုပြုလွှာမှလည်း ထပ်မံမပေါ်ထွက်လာတော့ချေ။

နိုင်ငံတကာ ဥပဒေတွင်မူ မည်သို့ပြဋ္ဌာန်းထားသနည်း။ ဂျိုးစလင်းနှင့် နယူးဇီလန်အမှု (၂၀၀၂)တွင် လိင်ကွဲစုံတွဲတို့အနေဖြင့် အခြားစုံတွဲများကဲ့သို့ တန်းတူညီမျှ တရားဝင် လက်ထပ် ထိမ်းမြားခွင့်ကို လက်လှမ်းမီနိုင်စေရေးကို လျှောက်ထားချက်ကို ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေး ကော်မတီက ပယ်ချခဲ့ပါသည်။ ထိုသို့ပယ်ချရာတွင် နိုင်ငံရေးနှင့် နိုင်ငံသားအခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ် အက်ဥပဒေ ၂၃ (၂)တွင် ပါရှိသော ဂျန်ဒါအခြေပြုဘာသာစကားအရဟု အကြောင်းပြခဲ့သည်။ ယန်းနှင့် ဩစတြေးလျအမှု (၂၀၀၃)တွင် ကွယ်လွန်သူ လိင်တူ အိမ်ထောင် ဘက်၏ ပင်စင်လစာကို ကျန်ရစ်သူအဖို့ ခံစားခွင့်မရှိကြောင်း ငြင်းပယ်ခြင်းမှာ တန်းတူညီတူ လူ့အခွင့် အရေးခံစားခွင့်ကို ချိုးဖောက်သည်ဟု အဆုံးအဖြတ်ပေးသည့် ကော်မတီက ဆုံးဖြတ်ပေးခဲ့သည်။ အလားတူပင် အိတ်စ်ခ်နှင့် ကိုလံဘီယာတို့အမှု (၂၀၀၇) တွင် ထိုဆုံးဖြတ်ချက်မျိုး အသက်ဝင်ခဲ့ပြန် သည်။

ဥရောပ လူ့အခွင့်အရေးတရားရုံးကမူ ရှော့က်၊ ကော့ဖ်နှင့် ဩစတြေးလျအမှု (၂၀၁၀) တွင် ဩစတြေးလျဥပဒေအရ လိင်ကွဲစုံတွဲများနှင့် (အပြည့်အဝ လက်ထပ်ခြင်းကို ငြင်းပယ်ခံခဲ့ရသော) လိင်ကွဲစုံတွဲများအကြားတွင် တန်းတူညီမျှမရှိသော အကြောင်းအရာများစွာကို သတိထားမိသွားပြီး

လိင်တူစုံတွဲများကို အသိအမှတ်ပြုရေး မှတ်ပုံတင် ဥပဒေအသစ်တစ်ရပ် ပေါ်ပေါက်လာစေရန် တွန်းအားပေးခဲ့သည်။ ထို့ပြင် အိုလီယာရီနှင့်အီတလီအမှု (၂၀၁၅)တွင် အီတလီနိုင်ငံသည် လက်ထပ် ထိမ်းမြားခြင်းနည်းလမ်းဖြင့်ဖြစ်စေ၊ မှတ်ပုံတင်ခြင်းနည်းလမ်းဖြင့်ဖြစ်စေ လိင်တူစုံတွဲများကို အသိ အမှတ်ပြုနိုင်မည့်စနစ် တစ်စုံတစ်ရာလိုအပ်ကြောင်း တရားရုံးတော်က ထောက်ပြခဲ့သည်။ ရုံးတော် သည် ဥရောပတစ်လွှားနှင့် ကမ္ဘာ့နေရာတော်တော်များများတွင် လျင်မြန်စွာ ပျံ့နှံ့လာသော လိင်တူ စုံတွဲများကို ဥပဒေအရ အသိအမှတ်ပြုရေးလှုပ်ရှားမှုများကို သတိပြုမိခဲ့သည်။ ဆီးနိတ်တွင် ဆန့်ကျင်သူတို့ ကန့်ကွက်သည့်ကြားက အီတလီနိုင်ငံသည် လိင်တူထိမ်းမြားမှု မှတ်ပုံတင်နိုင်ရေး ဥပဒေကို ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။ အီတလီသည် လိင်တူချင်း လက်ထပ်ထိမ်းမြားမှုကိုလည်းကောင်း၊ မှတ်ပုံ တင်ခြင်းကိုလည်းကောင်း ဥပဒေပြုကျင့်သုံးသည့် အနောက်ဥရောပ၏ နောက်ဆုံးနိုင်ငံဖြစ်ခဲ့သည်။

၂၀၀၁ ခုနှစ် နယ်သာလန်နိုင်ငံသည် လိင်တူစုံတွဲများ လက်ထပ်ထိမ်းမြားမှုကို ပွင့်ပွင့် လင်းလင်း ဖြစ်စေခဲ့သည်။ ၎င်းနောက်တွင် အာဂျင်တီးနား၊ ဘယ်လ်ဂျီယံ၊ ဘရာဇီး၊ ကနေဒါ၊ ဖင်လန်၊ ပြင်သစ်၊ အိုက်စလန်၊ အိုင်ယာလန်၊ လျူဇန်ဘာ့၊ မက္ကဆီကို၊ နယူးဇီလန်၊ နော်ဝေ၊ ပေါ်တူဂီ၊ တောင်အာဖရိက၊ စပိန်၊ ဆွီဒီ၊ ဗြိတိန်၊ အမေရိကန်နှင့် ဥရုဂွေးနိုင်ငံတို့ ကျင့်သုံးခဲ့ကြသည်။ ၂၀၁၆ ခုနှစ်တွင် အရှေးကောက်ခံခဲ့ရသော ထိုင်ဝမ်၏သမ္မတအသစ်သည် ပွင့်လင်းစွာ လက်ထပ်ထိမ်းမြားမှု ကို အားပေးထောက်ခံသည်။

၂၀၁၅ ခုနှစ် အာရှ၏ တိုးတက်မှုအနေနှင့် အနည်းငယ်မျှသော အာရှနိုင်ငံ အစိုးရများ ဖြစ်သည့် ပထမဦးစွာ ဂျပန်နိုင်ငံ၊ ထို့နောက် ထိုင်ဝမ်တို့တွင် လိင်တူစုံတွဲများ၏ နောင်ဖွဲ့မှုကို မှတ်ပုံ တင်ထားခွင့်ပြုခဲ့သည်။ မှတ်ပုံတင်ခြင်း၏ ကောင်းကျိုးများမှာ (က) ဆေးကုသမှု အခြေအနေများတွင် လည်းကောင်း၊ ဥပမာ - မိမိ၏အဖော် ဆေးရုံတက်ရာတွင် လူနာစောင့်အဖြစ် ဆေးရုံသို့ တရားဝင် လာခွင့် (သို့မဟုတ်) မိမိလက်တွဲဖော်၏ အရေးပေါ်ဆေးကုသရေး လုပ်ငန်းစဉ်များကို သိရှိပိုင်ခွင့်ကို ရရှိခြင်း၊ (ခ) တိုက်ခန်းများကို နှစ်ဦးစပ်ငှားနိုင်ခွင့် စသော အခွင့်အရေးတို့ ရရှိစေပါသည်။ အကျိုး ဆက်အနည်းငယ်သာ ရှိသော်လည်း ထိုအစီအစဉ်က ၎င်းတို့၏ရပ်တည်မှုကို တရားဝင်ဖြစ် အသိ အမှတ်ပြုခြင်းကို ရသွားစေသည်။

၁၁.၉ ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ဝတ်စားပြုမှုနေထိုင်ခြင်း (Transgender)

‘ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ဝတ်စားပြုမှုနေထိုင်ခြင်း (Transgender)’ ဆိုသည့် ဝေါဟာရကို ၁၉၉၀ ခုနှစ်များတွင် စတင်အသုံးပြုလာကြပြီး၊ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာအရ မွေးရာပါလိင်အင်္ဂါနှင့် ဆက်စပ်ပြီး လူ့အသိုင်းအဝိုင်းက ပြဋ္ဌာန်းထားသည့် အမူအကျင့်နှင့် အဝတ်အစားများကို ငြင်းပယ်သောသူများကို ရည်ညွှန်းရန် ထိုဝေါဟာရကို သုံးခြင်းဖြစ်သည်။ ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ဝတ်စားနေထိုင်သူများ အားလုံးမှာ လိင်တူချစ်သူများဟု သိမ်းကျုံးယူဆခြင်းမှာ မမှန်ပေ။ ဤအမျိုးအစားနှစ်ခုမှာ ကွဲပြား ပါသည်။ ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ဝတ်စားသူများအများစုမှာ လိင်ကွဲကဲ့သို့သက်သူများ ဖြစ်နေ တတ်ပါသည်။ လိင်ပြောင်းလဲပြီးနောက် အများစုသည် လိင်ကွဲများနှင့် ချစ်ကြိုက်ရန် ဆန္ဒရှိကြသည်။

၁၁.၉.၁ လိင်ပြောင်းလဲထားသူ (Transsexuals)

အမျိုးသမီးခန္ဓာကိုယ်ရှိသော်လည်း ထိုသူ၏ ကျား-မ ဆိုင်ရာ ဝိသေသလက္ခဏာမှာ အမျိုးသားလက္ခဏာ ဖြစ်နေတတ်ပါသည်။ ထို့အတူ အမျိုးသားခန္ဓာကိုယ်ရှိသော်လည်း သူ၏ ဝိသေသလက္ခဏာမှာ အမျိုးသမီးလက္ခဏာ ဖြစ်နေနိုင်ပါသည်။ ၎င်းသည် မိန်းမဆန်သော ယောက်ျား နှင့် ယောက်ျားဆန်သောမိန်းမဟူ၍ သတ်မှတ်ချက်များကို ကျော်လွန်သည့် အရှိတရားတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ ထိုဖြစ်ရပ်သည် ၎င်းတို့ကို (က) သူတို့ကိုယ်သူတို့ ခန္ဓာဇီဝဆိုင်ရာ လိင်အင်္ဂါနှင့် မသက်ဆိုင်သော အခြားပုံစံဖြင့် အချိန်ပြည့်ဖော်ပြနေထိုင်ခြင်း၊ (ခ) ဟော်မုန်းမညီမျှမှုအတွက် ဆေးကုသမှုခံယူခြင်း၊ (ဂ) ရင်သားကြီးထွားမှုမရှိအောင် ခွဲစိတ်ခြင်း နှင့် (ဃ) လိင်အင်္ဂါခွဲစိတ်ခြင်း တို့ ဖြစ်စေပါသည်။

လိင်အင်္ဂါခွဲစိတ်ခြင်းသည် ၁၉၆၀ ခုနှစ်များတွင် ပထမဆုံးအနေဖြင့် အနောက်နိုင်ငံများတွင် တွင်တွင်ကျယ်ကျယ် ဖြစ်လာပါသည်။ ထို့ကြောင့် ၎င်းနှင့်သက်ဆိုင်သော အောက်ပါ ဆေးပညာ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများကိုလည်း ချမှတ်လာကြသည်။

- (၁) စိတ်ပညာကျွမ်းကျင်သူများနှင့် စိတ်ရောဂါအထူးကုတို့က သက်ဆိုင်သူတွင် ‘ကျား-မ ဝိသေသ လက္ခဏာ ပုံမမှန်ခြင်းလား’ (သို့မဟုတ်) ‘လိင်စိတ်ပြောင်းလဲခြင်းလား’ ဆိုသည်ကို စမ်းသပ်၍ ရောဂါကို အဖြေထုတ်ကြသည်။
- (၂) လိင်ခွဲစိတ်ပြောင်းလဲသည့် ဖြစ်စဉ်သည် အများအားဖြင့် နှစ်နှစ်ကြာမြင့်ရာ ထိုအတောအတွင်း သက်ဆိုင်သူသည် နှစ်သိမ့်ဆွေးနွေးအကြံပေးခြင်းများ၊ ဟိုမုန်းကုထုံးများ၊ တစ်ခါတစ်ရံ အသေးစားခွဲစိတ်မှုများနှင့် အလိုရှိသော လိင်အတိုင်း နိစ္စဓူဝ နေထိုင်ရန် လမ်းညွှန်ချက်တို့ကို လက်ခံရရှိပါသည်။
- (၃) သက်ဆိုင်သူနှင့် ၎င်း၏ ဆရာဝန်တို့သည် သင့်တော်သော ကုသမှုအတွက် ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်ရာတွင် လိင်ခွဲစိတ်သည့်ဖြစ်ရပ် ပါဝင်ချင်မှပါဝင်နိုင်မည်။

ဝမ်းဗိုက်တွင် သန္ဓေတည်စကည်းက ကျား (သို့မဟုတ်) မ ဟူ၍ ခန္ဓာကိုယ်ဖွံ့ဖြိုးမှု စတင်ခဲ့၍ အမျိုးသားနှင့် အမျိုးသမီးတို့၏ ခန္ဓာကိုယ်သည် အများအားဖြင့် တူညီကြရာ ၎င်းတို့၏ မွေးရာပါ လိင်အင်္ဂါကို ခွဲစိတ်၍ ပြန်လည်ပြုပြင်ရန်မှာ ဖြစ်နိုင်ခြေရှိပါသည်။ ခွဲစိတ်ခြင်းအားဖြင့် ကျားအဖြစ်မှ မ အဖြစ်သို့ ကူးပြောင်းရန် ပိုမိုလွယ်ကူစေပါသည်။ ခက်ခဲသည့်အပိုင်းမှာ မ အဖြစ်မှ ကျား အဖြစ်သို့ ကူးပြောင်းရာတွင် လိင်တံတစ်ခု အောင်အောင်မြင်မြင် ဖွံ့ဖြိုးလာရေး ဖြစ်ပါသည်။ မည်သည့် ဖြစ်ရပ်တွင်မဆို XX သို့မဟုတ် XY ခရိုမိုဆုန်းများ ပြောင်းလဲမည်မဟုတ်ပါ။ လိင်ပြောင်းလဲထားသူတို့ အတွက် နိုင်ငံတကာ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေး သဘောတူစာချုပ်-ပုဒ်မ ၁၂ တွင် ဖော်ပြထားသော ၎င်းတို့၏ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးအရ ၎င်းတို့သည် သင့်တော်ကောင်းမွန်သည့်ကုထုံးနှင့် ဆေးကုသမှုများ ရယူနိုင်ခွင့်ရှိပါသည်။ ဥရောပ လူ့အခွင့် အရေး တရားရုံးက အယ်လ်နှင့် လစ်သူယေးနီးယား (၂၀၀၅)အမှုတွင် လူတစ်ဦးတစ်ယောက်သည် လိင်ပြောင်းလဲမှုအတွက် ဆေးကုသမှုများနှင့် ကုသမှုအဆင့်ဆင့်ကို စတင်ရာတွင် နိုင်ငံတော်က ၎င်း၏ ခွဲစိတ်ကုသမှုခံယူခွင့်အား မငြင်းပယ်သင့်ဟု ဆိုထားပါသည်။ အမေရိကန်နိုင်ငံ စိတ်ရောဂါ

အသင်းအဖွဲ့၏ ရောဂါခွဲခြားခြင်းနှင့် စိတ်ကစဉ်ကလေးသူများ၏ အချက်အလက် (DSM-IV) နှင့် ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေး အဖွဲ့အစည်း (WHO) ၏ (ICD 10) တို့က လိင်ပြောင်းလဲမှုတွင် နိုင်ငံတကာက သဘောတူထားသော ရောဂါရှာဖွေရေးနှင့် ကုသရေးနှင့်စံချိန်စံညွှန်းများနှင့် ပတ်သက်သော နိုင်ငံတကာ သဘောတူညီချက်များကို ကိုယ်စားပြုထင်ဟပ်စေခဲ့သည်။

အင်ဒိုနီးရှား၊ ဗီယက်နမ်နှင့် စင်ကာပူနိုင်ငံတို့တွင် လိင်ခွဲစိတ်ပြောင်းလဲထားသူတို့သည် ခွဲစိတ်ပြောင်းလဲထားသော လိင်ဖော်ပြချက်ကို ထည့်သွင်းပြောင်းလဲထားသည့် နိုင်ငံသားကတ်၊ ယာဉ်မောင်းလိုင်စင်နှင့် နိုင်ငံကူးလက်မှတ် အစရှိသော ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ရေးဆိုင်ရာ စာရွက်စာတမ်း များကို ရယူပိုင်ဆိုင်ခွင့်ရှိပါသည်။ စာရွက်စာတမ်းပြောင်းလဲမှုကို ဂျပန်၊ တရုတ်၊ တောင်ကိုရီးယား၊ ဟောင်ကောင်နှင့် ထိုင်ဝမ်တို့တွင်လည်း ပြုလုပ်နိုင်ပါသည်။ ပြောင်းလဲထားသော စာရွက်စာတမ်း များနှင့် တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုထားသော လိင်နှင့် လက်ထပ်ထိမ်းမြားမှု ပြုလုပ်နိုင်ပေသည်။ ကျား ဘဝမှ မ၊ဘဝသို့ ပြောင်းလဲထားသူသည် အမျိုးသားတစ်ယောက်ကို တရားဝင်လက်ထပ်နိုင်သည်။ ၂၀၀၇ ခုနှစ်တွင် ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံ တရားရုံးချုပ်က သမ္မာကျမ်းစာပါ မူလဘူတများကို ရည်ညွှန်းထား သည့် စာအုပ်ထဲမှ ကောက်နုတ်ချက်ကို ကိုးကားပြီး ကိုယ်ရေးအချက်အလက် စာရွက်စာတမ်း ပြောင်းလဲမှုကိုငြင်းပယ်သည့် စီရင်ချက်ကို ချမှတ်ခဲ့ပါသည်။ ထိုင်းနိုင်ငံတွင်လည်း လိင်ခွဲစိတ်ပြုပြင်ရေး စင်တာရှိသော်လည်း ကိုယ်ရေးဆိုင်ရာ စာရွက်စာတမ်းများကို မပြောင်းလဲနိုင်ပါ။

အနောက်နိုင်ငံများတွင် ကိုယ်ရေးအချက်အလက် စာရွက်စာတမ်းပြောင်းလဲရန်အတွက် ဖြည့်ဆည်းပေးရသည့်အချက်များမှာ အလျင်အမြန် ပြောင်းလဲလျက်ရှိပါသည်။ ပြောင်းလဲမှုသည် ဗြိတိန်နိုင်ငံ၏ ဂျန်ဒါအသိအမှတ်ပြုမှု အက်ဥပဒေ (၂၀၀၄) ဖြင့် စတင်ခဲ့သည်။ ထိုအက်ဥပဒေတွင် လိင်ခွဲစိတ်ပြောင်းလဲထားမှုကြောင့် နဂိုစာရွက်စာတမ်းများကိုလည်း ပြောင်းလဲရန်မလိုဟု ဖော်ပြ ပါရှိသည်။ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများသည် အာဂျင်တီးနား၊ ဒိန်းမတ်၊ အိုင်ယာလန်၊ အီတလီ၊ မက်လ်တာ၊ နယ်သာလန်၊ နော်ဝေနှင့် ဆွီဒင်နိုင်ငံများတွင်လည်း ဆက်တိုက်ဆိုင်ဆိုင် ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ဗြိတိသျှတို့ ၂၀၀၄ ခုနှစ်တွင် ပြုလုပ်ခဲ့သော ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုကို ယခုအခါ ဗြိတိန်အစိုးရက ခေတ်မီတော့သည့်ဥပဒေဟု သတ်မှတ်သည်။ ဥပဒေအသစ်အရ အခြားသော လိင်နှင့် အတူနေသူ လူတစ်ဦးတစ်ယောက်သည် သူ၏ကိုယ်ရေးအချက်အလက် ပြောင်းလဲထားသော စာရွက်စာတမ်း များကို ရယူနိုင်သည်။ ထိုသို့ ရယူရာတွင် (က) ဆေးစစ်ချက်၊ (ခ) လိင်ခွဲစိတ်ပြုပြင်ထားမှု၊ (ဂ) သားသမီးမရနိုင်သော အခြေအနေ၊ (ဃ) ဟိုမုန်း ကုသခံယူမှု (သို့မဟုတ်) (င) လက်ရှိမည်သည့် အိမ်ထောင်နှင့်မဆို ကွာရှင်းထားမှု ဆိုင်ရာအချက်အလက်များကို ပြသစရာမလိုဟု ဆိုထားပါသည်။ အဆိုပါ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုအသစ်များတွင် လူတစ်ဦးချင်းဆီ၏ ‘ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်ချက်ချခွင့်’ ကို အလေးထားကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။ ဝိုင်ဝိုင်နှင့် တူရကီအမှု (၂၀၀၅) တွင် စာရွက်စာတမ်းပေါ်၌ အချက်အလက်ပြောင်း၍ ထည့်နိုင်ရန်အတွက် လူတစ်ဦးတစ်ယောက်ကို သားသမီးမရစေအောင် ခွဲစိတ်ခြင်းထားခဲ့ကြောင်း အထောက်အထားများတင်ပြရခြင်းသည် ထိုသူ၏ မိသားစုဘဝနှင့် ကိုယ်ရေးကိုယ်တာ အချက်အလက်များလုံခြုံရေးကို ချိုးဖောက်ရာရောက်သည်ဟု ဥပဒေပုဂ္ဂိုလ်အဖွဲ့ အရေး တရားရုံးက သတ်မှတ်ခဲ့ပါသည်။ အာရှတွင် ဤအကြောင်းအရာနှင့်ပတ်သက်၍ ပထမဆုံး တရားစီရင်ရသည်မှာ ထိုင်ဝမ်ဖြစ်သည်။ ၂၀၁၃ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာတွင်၊ ကျန်းမာရေးနှင့် လူမှုရေးဖူလုံရေး ဝန်ကြီးဌာနက လူတစ်ဦးသည် ပြောင်းလဲခဲ့သော လိင်အသစ်အတွက် စာရွက်စာတမ်းများ ပြောင်းလဲ

ရာတွင် မည်သည့်စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ စစ်ဆေးမှုနှင့် ခွဲစိတ်ကုသမှုမှတ်တမ်းမှမလိုဘဲ ခွင့်ပြုပေးရန် အမိန့်ချမှတ်ခဲ့သည်။

ဥရောပကောင်စီသို့ ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် တင်သွင်းခဲ့သည့် အစီရင်ခံစာတွင် နိုင်ငံတော် အနေဖြင့် ‘လူတစ်ဦးတစ်ယောက်က တရားဝင်စာရွက်စာတမ်းများတွင် နာမည်နှင့် လိင်တို့ကို ပြောင်းလဲရာတွင် လျင်မြန်သော၊ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိသော၊ လက်လှမ်းမီနိုင်သော လုပ်ထုံးလုပ်နည်း များဖြင့် ဆောင်ရွက်ပေးနိုင်ရမည်ဖြစ်ပြီး ထိုသို့ဆောင်ရွက်ပေးခြင်းဖြင့် လိင်ပြောင်းလဲသူတို့၏ ဘဝသက်တမ်းတစ်လျှောက် အဘက်ဘက်တွင် ဥပဒေအရ အပြည့်အဝ အသိအမှတ်ပြုခံရစေရေး’ ကို အာမခံပေးသင့်သည်ဟု ဆိုထားပါသည်။ ဒိန်းမတ်၊ မော်လ်တာ၊ အိုင်ယာလန်နှင့် နော်ဝေနိုင်ငံ များသည် စာရွက်စာတမ်းပြောင်းလဲရာတွင် အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစဉ်များကို ရှင်းလင်း လွယ်ကူအောင် စီမံထားပါသည်။

ယခင်က စာရွက်စာတမ်းများ လိုအပ်ချက်အရ တောင်းခံခဲ့သော ဆေးစစ်ချက်၊ စောင့်စား ရသည့်ကာလ၊ ကွာရှင်းပြတ်စဲမှု၊ လိင်ခွဲစိတ်ထားမှုနှင့် ကလေးမရရှိအောင် စီမံထားမှု အစရှိသည့် အထောက်အထားများမှာ ထိုသူထံတွင် လိင်ပုံစံ လိင်စနစ် ပြောင်းလဲသွားမှုကြောင့် စိုးရိမ်ကြောင့်ကြမှု ဖြစ်မည့် အခြေအနေကို စစ်ဆေးနိုင်ရန်အတွက်ဟုသာ ယူဆစရာအကြောင်းရှိသည်။ နိုင်ငံတကာ မီဒီယာများက လွန်ခဲ့သည့် ဆယ်စုနှစ်က ‘အမျိုးသား ကိုယ်ဝန်ဆောင်’ဟူ၍ ပထမဆုံးအကြိမ် သတင်း တစ်ပုဒ်တက်လာခဲ့သည်။ ထိုသတင်းမှာ အော်ဂီဂွန်တွင် အမျိုးသားဖြစ်သည်ဟု ကိုယ်ရေးအချက် အလက်ကို ပြောင်းလဲထားပြီးမှ ကလေးမွေးသူတစ်ဦးအကြောင်းကို တင်ပြခဲ့ရာ လူသည်းခြေကြိုက်ကို လိုက်ရေးသော ဇာတ်လမ်းတစ်ပုဒ် ဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ မီဒီယာသည် အခြားသော ဥပမာအသစ်များကို ပေးရန် အားမထုတ်တော့ပေ။ ထို့အတူ ထိုဇာတ်လမ်းသည်လည်း သတင်းဖြစ်မလာတော့ပေ။

၂၀၁၆ ခုနှစ် အစီရင်ခံစာတွင် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုကို စုံစမ်းသည့် ကုလသမဂ္ဂ အထူးစုံစမ်း စစ်ဆေးရေးအရာရှိက ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကွဲသို့ ဝတ်စားပြုမူနေထိုင်သူများ၏ ဂျန်ဒါကို တရားဝင် အသိအမှတ်ပြုရန် ငြင်းပယ်ခြင်းသည် ‘၎င်းတို့ကို ပညာသင်ကြားခွင့်၊ အလုပ်အကိုင်ရရှိရေး၊ ကျန်းမာရေး ကုသမှုခံယူခွင့်နှင့် အခြားသော အရေးပါသည့် လူမှုဝန်ဆောင်မှုများကို လက်လှမ်းမီစေ အောင် ပိတ်ပင်ထားခြင်းဖြစ်၍ ၎င်းတို့၏ လူ့အခွင့်အရေးမှာ ဆုံးရှုံးရပြီး ထိုအခြင်းအရာသည် အဆိုးဘက်သို့ ဦးတည်စေသည်’ဟု မှတ်ချက်ချခဲ့ပါသည်။ ထို့ပြင် ထိုအစီရင်ခံစာတွင် ‘ဂျန်ဒါ ပြောင်းလဲမှုကိုလက်ခံခွင့်ပြုသော နိုင်ငံများတွင် မှတ်ပုံတင်ဆိုင်ရာစာရွက်စာတမ်းများတွင် ပြောင်းလဲမှု အတွက် လိုအပ်သောအရာများကို နိုင်ငံထက်စီးနင်းတောင်းဆိုမှုများ - ဥပမာ အတင်းအကျပ် (သို့မဟုတ်) လိင်ခွဲစိတ်မှုပြုခဲ့ခြင်း အထောက်အထားပြရန် တောင်းဆိုခြင်းကြောင့် စိတ်မပါဘဲ လိင် ခွဲစိတ်ခြင်း၊ သားကြောဖြတ်ရခြင်းနှင့် အခြားသော ဆေးကုသပိုင်းဆိုင်ရာ လုပ်ဆောင်ချက်များ ပြုလုပ်ရခြင်းများဖြစ်ပေါ်တတ်သည်’ဟု ဖော်ပြထားပါသည်။ ယခုအခါ ကျား-မ လက္ခဏာကို ဥပဒေ အရ တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုရန်အတွက် လိင်အင်္ဂါခွဲစိတ်ရန်နှင့် သားအိမ်ထုတ်ရန် တောင်းဆိုချက် သည် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှု ပုံစံတစ်မျိုးဖြစ်ကြောင်း မကြာခဏ ထည့်သွင်းဖော်ပြလာကြပါသည်။

မကြာသေးခင်နှစ်များတွင် ကြီးကောင်မဝင်မီ ကလေးတချို့၏ လိင်ပြောင်းလဲ သတ်မှတ်လိုမှုကို အသိအမှတ်ပြုရန်၊ လေးစားကြရန် သတိထားလာကြပါသည်။ ဆေးကုသမှုတချို့တွင် ခန္ဓာကိုယ်အစိတ်အပိုင်းများ ကြီးထွားမှုကို ရပ်တန့်စေနိုင်ပြီး ၎င်းတို့၏ဆန္ဒအရ မည်သည့်ဂျင်ဒါကို ပြောင်းလဲလိုကြောင်း ရှင်းရှင်းလင်းလင်း သိလာသည့်အချိန်တိုင်အောင် ခန္ဓာကိုယ်အပြောင်းအလဲကို နှောင့်နှေးစေခြင်းဖြစ်သည်။

၁၁.၉.၂ လိင်ပြောင်းလဲထားမှုအပေါ် အခြေပြု၍ ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်း

ပီ၊ အက်စ် နှင့် ကွန်းဝေါနယ်မြေကောင်စီတို့ အမှု(၁၉၉၆)တွင် လိင်ပြောင်းလဲထားမှုအပေါ် အခြေပြု၍ ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းသည်လည်း လိင်အပေါ် အခြေပြု၍ ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းပင်ဖြစ်ကြောင်း၊ သို့ဖြစ်ပါ၍ ဥပဒေပုဒ်မနှင့် ဆန့်ကျင်ရာရောက်ကြောင်း ဥပဒေပုဒ်မရုံးက ဆိုပါသည်။ အမေရိကန်နိုင်ငံ၏ လတ်တလောဆုံးဖြတ်မှုအရလည်း လိင်ပြောင်းလဲထားမှုအပေါ် အခြေပြု၍ ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းသည်လည်း လိင်အပေါ် အခြေပြု၍ ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းဟူ၍ အသိအမှတ်ပြုထားပါသည်။ ဥပဒေပုဒ်မတွင် ကျား-မ ဆိုင်ရာ ဝိသေသလက္ခဏာများအားလုံးကို ခြုံငုံမိသည့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုမရှိသည့် ဥပဒေကို မဖြစ်မနေ ပြဋ္ဌာန်းထားသည်။ ထိုကဲ့သို့ ပြဋ္ဌာန်းမှုကို အနောက်ကမ္ဘာမှ အခြားသော နိုင်ငံတော်များတွင်လည်း တွေ့နိုင်ပါသည်။ ဘိုလီဗီးယားနိုင်ငံ၏ ၂၀၀၉ ခုနှစ် အခြေခံဥပဒေသည် ကျား-မ ဆိုင်ရာ ဝိသေသလက္ခဏာများနှင့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ တိမ်းညွတ်မှုကို အခြေပြုသည့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများကို တားမြစ်သည့် ပထမဆုံးသော အခြေခံဥပဒေ ဖြစ်ပါသည်။ ကြိမ်ဖန်များစွာ ပြောနေရသော ကိစ္စတစ်ခုမှာ လိင်ခွဲခြားထားသော ရေအိမ်များနှင့်ပတ်သက်၍ ဖြစ်သည်။ ၂၀၀၆ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလတွင် နယူးယောက် မြို့ပြသယ်ယူပို့ဆောင်ရေး အာဏာပိုင်များက ကာလရှည်ကြာစွာ ဖြစ်ပေါ်နေသော အငြင်းပွားမှုတစ်ခုကိုဖြေရှင်းခဲ့သည်။ မြေအောက်ရထားနှင့် မီးရထားစနစ်တစ်ခုလုံးတွင် အိမ်သာသုံးစွဲသူများသည် မိမိတို့၏ ဂျင်ဒါဖော်ပြချက်နှင့် ကိုက်ညီသော အိမ်သာကို ရွေးချယ်အသုံးပြုနိုင်သည်ဟု သတ်မှတ်ပေးခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ၂၀၁၆ ခုနှစ်တွင် အမေရိကန်နိုင်ငံရှိ အချို့သော ပြည်နယ်များတွင် ရေအိမ်ကို အသုံးပြုရာတွင် လူတစ်ဦးချင်းစီသည် ၎င်းတို့ မွေးဖွားရာသက်သေခံလက်မှတ်ပေါ်တွင်ပါရှိသည့် လိင်အတိုင်း သီးသန့်ထားသော ရေအိမ်ကိုသာ သုံးစေရန်အတွက် ဥပဒေတစ်ခု ပြဋ္ဌာန်းပေးခဲ့ပါသည်။ အဆိုပါ ဥပဒေသည် စာသင်ကျောင်းများတွင် ဂျင်ဒါဖော်ပြချက်နှင့် ကျား-မ ဆိုင်ရာ ဝိသေသလက္ခဏာပေါ်ကိုသာ မှီတည်ဖော်ပြသည့် ရေအိမ်များ ဆောက်လုပ်ရန်အတွက် ရန်ပုံငွေပေးထားသော ဖက်ဒရယ်အစိုးရအတွက် စိန်ခေါ်မှုတစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ ထိုအကြောင်းကိစ္စအတွက် ပြည်နယ်အစိုးရများ ပူးပေါင်း၍ နိုင်ငံတော် ဗဟိုအစိုးရကို တရားစွဲဆိုရန် စီစဉ်ခဲ့သည်။ အမှုကို ၂၀၁၇ ခုနှစ်တွင် ဗဟိုတရားရုံးချုပ်တွင် ကြားနာစစ်ဆေးမည်။

သာဓက

မလေးရှားနိုင်ငံတွင် ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ဝတ်စားပြုမူနေထိုင်ခြင်း

ဆန့်ကျင်ဘက်လိင် အမျိုးသမီးကဲ့သို့ ဝတ်စားပြုမူနေထိုင်သူအပေါ် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုအကြောင်း လေ့လာမှု အစီရင်ခံစာတစ်ရပ်ကို မလေးရှားရှိ လူ့အခွင့်အရေး လေ့လာစောင့်ကြည့်ရေးအဖွဲ့ Human Rights Watch က ထုတ်ဝေခဲ့ပါသည်။ ‘အမျိုးသမီးတစ်ယောက် ဖြစ်ရသည့်အတွက် ကြောက်လန့်မိပါသည်။ မလေးရှားနိုင်ငံတွင် ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ဝတ်စားပြုမူနေထိုင်သူများ အပေါ် လူ့အခွင့်အရေးဖောက်ဖျက်မှု’ (I’m Scared to be a Woman: Human Rights Abuses against Transgender People in Malaysia) ဟူသော ခေါင်းစဉ်ဖြင့် ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် ထုတ်ဝေခဲ့ပါသည်။

နီဂီရီဆမ်ဘီလမ်တွင် ဆန့်ကျင်ဘက်လိင် အမျိုးသမီးကဲ့သို့ ဝတ်စားပြုမူနေထိုင်သူ သုံးဦးရှိရာ၊ ၎င်းတို့သည် အမျိုးသမီး အဝတ်အစားများကို ဝတ်ဆင်သဖြင့် နိုင်ငံတော်၏ ရှုရိယာဥပဒေဖြင့် သူတို့ကို ဖမ်းဆီးအရေးယူခဲ့သည်။ အဆိုပါ ရှုရိယာဥပဒေသည် မလေးရှား၏ အခြေခံဥပဒေတွင် ပါရှိသော လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ထည့်သွင်းချက်များနှင့် ငြိစွန်းမှုရှိသည်ဟု ၎င်းတို့က ပြန်လည် စိန်ခေါ်ခဲ့ကြသည်။ မလေးရှားတွင် ပြည်နယ်အဆင့် အစိုးရများသည် အစွလာမ်ဘာသာရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်တို့အတွက် ဥပဒေပြုရန် အခွင့်အာဏာ ရှိကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပြည်နယ် ၁၃ ခုတွင် မွတ်ဆလင်အမျိုးသားများကို အမျိုးသမီးကဲ့သို့ ဝတ်စားဆင်ယင်မှုကို ခွင့်မပြုကြပါ။ ပြည်နယ်သုံးခု တွင်မူ အမျိုးသမီးများကို အမျိုးသားကဲ့သို့ ဟန်ရေးပြခြင်းကို တရားစွဲအရေးယူနိုင်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ သော အမှုမျိုးကို ရှုရိယာတရားရုံးများတွင် ကြားနာစစ်ဆေးသည်။ အဖမ်းခံရသော သူများက တရားရေးစနစ်ကို စနစ်တကျ ပြန်လည်စိန်ခေါ်ရာတွင် ၎င်းတို့ကို လူ့အဖွဲ့အစည်းဖြစ်သော Justice for Sisters (ညီအစ်မများအတွက် တရားမျှတရေး) က အားပေးထောက်ခံပါသည်။ တရားရုံးက အမေရိကန်စိတ်ရောဂါကုသရေးအဖွဲ့ the American Psychiatric Association \ DSM-IV အရ ကျား မ သိမှတ်ပုံဆိုင်ရာ ပုံမှန်မဟုတ်ခြင်းအား အမျိုးအစားများခွဲခြားခြင်းကို အသုံးပြုကာ ထိုသူတို့၏ အခြေအနေကို စစ်ချက်ယူကာ သက်သေပြစေခဲ့ကြသည်။ ထိုသူတို့ထံတွင် ကျား-မ ဆိုင်ရာ ဝိသေသ လက္ခဏာများ ပုံမှန်မဟုတ်သည့် GID ရှိကြောင်း ထိုအခြေအနေသည် ထိုသူတို့၏ ပုဂ္ဂလိကရေးချယ်မှု မဟုတ်သလို ကုထုံးရှာပြီးဆေးကုသရန်လည်း မလိုအပ်ဟု သက်သေများက ထွက်ဆိုခဲ့သည်။ လူမှုဗေဒ ပညာရှင်တစ်ဦးကမူ Mak Nyah (ကာလရှည်ကြာစွာ အသိအမှတ်ပြုထားသည့် ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ဝတ်စားပြုမူနေထိုင်သူများ အဖွဲ့အစည်း) ကို ဥပမာပေးကာ သက်သေထွက်ဆိုပါသည်။ ဘာသာရေးခေါင်းဆောင်တစ်ဦးကမူ ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ဝတ်စားခြင်းသည် အစွလာမ်ဘာသာတွင် ကန့်ကွက်ထားကြောင်း ကန့်ကွက်ထွက်ဆိုပါသည်။ ထိုအမှုမှာ ရုံးတော်တွင် ရှုံးနိမ့်ခဲ့သော်လည်း အယူခံဝင်ရာတွင် အောင်မြင်ခဲ့သည်။ ၂၀၀၄ ခုနှစ် အယူခံရုံးတော်က နိုင်ငံတော်အဆင့် ရှုရိယာဥပဒေသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပါဝင်သော ဘဝနှင့်ပုဂ္ဂိုလ်ရေး လွတ်လပ်ခွင့်၊ တန်းတူညီမျှခွင့် ဂျန်ဒါအပေါ် ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းမှ ကင်းလွတ်ခွင့်၊ လွတ်လပ်စွာ စီတန်းလှည့်လည် ဆန္ဒထုတ်ဖော်ခွင့်နှင့် လွတ်လပ်စွာ ဟောပြောစည်းရုံး အသင်းအဖွဲ့ဖွဲ့ခွင့် စသည့်အချက်များနှင့် ဝိရောမိဖြစ်နေသည်ဟု ဆုံးဖြတ်ချက်ချခဲ့သည်။

လူတစ်ဦးတစ်ယောက်၏ ‘လိင်’ နှင့် ‘ကျား-မ ဆိုင်ရာ ဝိသေသလက္ခဏာများ’ အပေါ် ခွဲခြားနှိမ်ချဆက်ဆံမှုကို ပိတ်ပင်ခဲ့သည့် အိန္ဒိယနိုင်ငံရှိ ဗဟိုတရားရုံးချုပ်၏ စီရင်ချက်ကို အယူခံဝင်ချိန် တွင် ဆုံးဖြတ်ရာ၌ ကိုးကားခဲ့ကြသည်။ ထို့ပြင် ကုလသမဂ္ဂ အထွေထွေညီလာခံရှိ HIV/AIDS ရောဂါ တိုက်ဖျက်ရေးအထူးကဏ္ဍများသို့ မလေးရှားက အစီရင်ခံစာပေးပို့ရာတွင် ပါရှိသည့်အချက်တစ်ခု ဖြစ်သော ‘တိုင်းပြည်ထဲတွင်ရှိသော လိင်ပြောင်းလဲထားသူတို့မှာ လူမှုဖိအားကြောင့် အလုပ်အကိုင် ကောင်းများမရရှိဘဲ အဆုံးတွင် လိင်လုပ်သားဘဝသို့ ရောက်ရှိရသည်’ဟု ဆိုသော ဝါကျကို ရည်ညွှန်းကိုးကားခဲ့သည်။ ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ဝတ်စားပြုမူနေထိုင်သူတို့နှင့် လိင်တူချစ်သူ တို့သည် သဘောတရားအတူတူပင် ဖြစ်သည်ဟူသော တရားရုံးတော် စီရင်ထုံးများနှင့်ပတ်သက်၍ ‘လိင်တူစိတ်ဝင်စားသူဖြစ်ရင် ဘာမှ လုပ်လို့မရသလောက်ပဲဟု’ ဝေဖန်လျက် အယူခံစီရင်ချက်က ယခင်တရားရုံး၏ စီရင်ချက်ကို ဝေဖန်ရှုတ်ချခဲ့သည်။ အယူခံမှုကို အဆုံးအဖြတ်ပေးခဲ့ပုံမှာ ပုဒ်မ ၃၇၇ အပေါ် ပွင့်ပွင့်လင်းလင်း စိန်ခေါ်လိုက်ခြင်းဖြစ်သည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလတွင် ဖယ်ဒရယ်ရုံးတော် (မလေးရှားနိုင်ငံ တရားစီရင်ရေးတွင် အကြီးဆုံးတရားရုံးတော်)က လုပ်ထုံး လုပ်နည်းသက်သက်ပေါ်တွင် အခြေခံပြီး ပြန်လည်စီရင်ကြရာ ထိုကဲ့သို့ အယူခံရုံးက ဆုံးဖြတ်ခြင်းမှာ တရားမဝင်ဟု ပယ်ချခဲ့သည်။

ထိုရုံး၏ စီရင်ချက်တွင်မူ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်ဆိုင်သော အမှုများကို ဖယ်ဒရယ်တရားရုံး ကသာ ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်ဟု ဆိုသည်။ အခြားသော တရားရုံးများ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာဖြင့် ချမှတ်သော စီရင်ချက်မှာ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်ဆက်စပ်သော ကိစ္စများအတွက် မလုံလောက်ဟု ဆိုကြသည်။ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာလွတ်လပ်ခွင့် မာဒေးကားနေ အမှုတွင်မူ တရားစီရင် ချက်ကို ပြန်လည်သုံးသပ်ရာတောင်းဆိုမှုအား မည်သည့်လူ့အခွင့်အရေးအကြောင်းကိုမျှ ဆွေးနွေးခွင့် မရှိဟူသော အကြောင်းပြချက်ဖြင့် ပယ်ချခဲ့သည်။ ဤတရားရေးစနစ်ကိုကြည့်လျှင် တရားရုံးများ၏ အဆုံးအဖြတ်ကို ပြန်လည်စိစစ်ပေးရန် တောင်းဆိုရာတွင် မည်သည့်အားထုတ်မှုမျိုးကိုမဆို ဖယ်ဒရယ်တရားရုံးက ပယ်ချနိုင်ကြောင်း တွေ့ရသည်။

၁၁.၉.၃ ထင်ရှားသော လိင်ပြောင်းလဲထားသော ဝိသေသများ

အရှေ့တောင်အာရှဒေသတွင် အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ပုံစံတူ ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ဝတ်စားပြုမူ နေထိုင်သူများ ပေါင်းစုထားသော အုပ်စုကို ‘တတိယလိင်’ ဟု ခေါ်ပါသည်။ ၎င်းတို့ကို လူသိများကြသည်မှာ ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံတွင် ဘက်လာ (bakla)၊ မလေးရှားနိုင်ငံတွင် မာညာ (Mak Nyah)၊ အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံတွင် ဝါရီရာ (Waria) နှင့် ထိုင်းနိုင်ငံတွင် ကက်သွေး (kathoe) ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံတကာတွင် လူအသိအများဆုံးနှင့် အကြီးဆုံး တတိယလိင်အုပ်စုမှာ အိန္ဒိယ၊ ပါကစ္စတန်နှင့် ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်တို့တွင် ဟီဂျာ (Hijra) ဖြစ်သည်။ အဆိုပါ အုပ်စုများသည် မျက်မှောက် ခေတ် အနောက်ကမ္ဘာနှင့် အရှေ့အာရှတွင် ကွန်ဖြူးရှပ်ဝါဒအလွှမ်းမိုးခံရသော လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင် ရှိသော ဘဝတူများကဲ့သို့ တန်းတူနေရာမရကြပါ။ အချို့ကို ထိုင်းနိုင်ငံတွင် မိန်းမလျာကဲ့သို့ ဝတ်စား ဆင်ယင်ဖျော်ဖြေသော ပွဲများကဲ့သို့ ဖျော်ဖြေရေးလုပ်ငန်းများတွင် တွေ့ရသည်။ သို့မဟုတ်လျှင် အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ နိုင်ငံရေးစိတ်လှည့်လည်ပွဲများတွင် ဖျော်ဖြေသူများအဖြစ် တွေ့ရတတ်ပါသည်။ အချို့မှာ အလှပြင်ဆိုင်ကဲ့သို့ အသေးစားစီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ (သို့မဟုတ်) အလှပြင်ပစ္စည်းရောင်း

သောဆိုင်များတွင် လုပ်ကိုင်လျက်ရှိသည်။ ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံတွင် ၎င်းတို့ကို အလှူဖန်တီးရှင်များဟု ခေါ်သည်။ အခြားအလုပ်များတွင် ဝင်ရောက်လုပ်ကိုင်ခြင်းကို တားမြစ်ထားသဖြင့် တောင်အာရှနှင့် အရှေ့တောင်အာရှတွင် ၎င်းတို့သည် မကြာခဏဆိုသလို လိင်ဖျော်ဖြေရေး လုပ်ငန်းများတွင် ဝင်ရောက်လုပ်ကိုင်ကြရသည်။

သို့ရာတွင် ပြောင်းလဲမှုနှစ်ရပ် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့ပါသည်။ အချို့သော အစိုးရအဖွဲ့များသည် ထိုအုပ်စု များကို လူမှုရေးနှင့်စီးပွားရေးတွင် ဘေးဖယ်ခံအုပ်စုများအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုပေးခဲ့သည်။ တစ်ချိန် တည်းမှာပင် မလေးရှားနှင့် အင်ဒိုနီးရှားအစိုးရ လူမှုဖူလုံရေးဌာနသည် ၎င်းတို့အတွက် သင်တန်းများ စီစဉ်ပံ့ပိုးပေးခဲ့ပါသည်။ တောင်အာရှတွင် အချို့အစိုးရက 'တတိယလိင်' ဟူ၍ အမျိုးအစားခွဲထား ခြင်းကို အသိအမှတ်ပြုသော်လည်း အရှေ့တောင်အာရှတွင် အသိအမှတ်မပြုထားပါ။

၁၁.၁၀ နပုလ္လိင်များ

ကျားမဟုတ်၊ မမဟုတ် ဖြစ်နေခြင်း (နပုလ္လိင်ဖြစ်ခြင်း)သည် မွေးဖွားစဉ်ကတည်းက ကျား အင်္ဂါ (သို့မဟုတ်) မ၊အင်္ဂါ အပြည့်အစုံပါမလာသော အခြေအနေမျိုးစုံကို ဆိုလိုပါသည်။ နပုလ္လိင် ဖြစ်နေသည့် အချို့သော အခြေအနေများသည် ကြီးကောင်ဝင်လာသည့်အခါကျမှသာ သိသာ ထင်ရှားလာတတ်ပါသည်။ နပုလ္လိင်နှင့် ကလေးတစ်ယောက် မွေးဖွားလာလျှင် မိဘတို့သည် စိတ်ရှုပ်ထွေး အရှက်ရခြင်းကို ခံစားရတတ်ကြသည်။ ယခင်က ဆရာဝန်များသည် ပုံမှန်အားဖြင့် ကျား (သို့မဟုတ်) မဖြစ်အောင် ကလေးငယ်၏လိင်ကို ခွဲစိတ်ပြုပြင်ရန် ထောက်ခံကြသည်။ နပုလ္လိင် ဖြစ်ခဲ့ရခြင်း အတိတ်ကအဖြစ်အပျက်ကို ကလေးငယ် မသိအောင် ဖုံးကွယ်ထားလျှင် သူ ကြီးပြင်းလာ သည့်အခါ ဝေဖန်ချက်မျိုးစုံ တွေ့ကြုံရပြန်သည်။

နပုလ္လိင် တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများက ကျား သို့မဟုတ် မ တစ်ဦးအဖြစ် ပုံမှန်လူတစ်ဦး ဖြစ်သွားအောင် ခွဲစိတ်မှုအားလုံးနီးပါးသည် သဘာဝကျသော အပြင်ပန်းကြည့်ကောင်းရုံ ကုထုံး သက်သက်သာဖြစ်သည်ဟု ငြင်းချက်ထုတ်ပါသည်။ ထိုသို့ပြုရန် ဆေးပညာအရလည်း မလိုအပ်ပါဟု ဆိုကြသည်။ ဆရာဝန်တို့အနေဖြင့် လူတစ်ဦးတစ်ယောက် လိုလားသည်မှာ မည့်သည့်လိင် ဖြစ်သည် ကို မသိရှိနိုင်ပါ။ နပုလ္လိင်ရှိသူ အများစုသည် မွေးဖွားစဉ်တွင် ၎င်းတို့၏လိင်ကို သတ်မှတ်ပြီး ခွဲစိတ် လိုက်သည်မျိုး မလိုလားကြပါ။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် သူတို့မလိုလားသည့်ပုံစံ ဖြစ်မည်ကို စိုးရိမ် သောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ လှုပ်ရှားတက်ကြွသူများက ထိုနပုလ္လိင်များကို ထိုသို့ဆေးကုသမှုပေးခြင်းကို ကလေးငယ် ကြီးကောင်ဝင်ပြီးနောက်ပိုင်း ၎င်းဘာသာ အပြည့်အဝဆုံးဖြတ်နိုင်ချိန် ရောက်မှသာ ပေးသင့်သည်ဟု ဆိုပါသည်။ တစ်နည်းအားဖြင့် မိမိကိုယ်မိမိ ပုလ္လိင်ကိုယူမည်၊ ကုတ္တိလိင်ကိုယူမည်၊ နပုလ္လိင်အဖြစ်သာ ရှိမည်ဆိုသည်မှာ လူတစ်ဦးချင်းစီ၏ ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်ခွင့်ဖြစ်ပါသည်။

နပုလ္လိင်အရေးကိစ္စနှင့်ပတ်သက်သော အငြင်းပွားမှုများကို တုန့်ပြန်ရန်အတွက် ဥရောပနှင့် မြောက်အမေရိကမှ ကလေးသူငယ် ကိုယ်တွင်းအင်္ဂါလေ့လာရေး ကျွမ်းကျင်ပညာရှင် (၅၀) ဦးသည် လူနာဗဟိုပြု လှုပ်ရှားတက်ကြွသူများနှင့် ပူးပေါင်းရန် ထိုအကြောင်းအရာကို လေ့လာမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့ သည်။ ၂၀၀၆ ခုနှစ်တွင် နပုလ္လိင် ကုသစီမံခန့်ခွဲမှုအတွက် သဘောတူညီချက်ဟူသော လေ့လာရေး

ရလဒ် ထွက်ပေါ်လာခဲ့သည်။ ထိုစာတမ်းက သဘောတူညီချက်ပေးရန်မှာ လူနာ၏ အခွင့်အရေး ဖြစ်သည်ဟု ဖော်ပြပါသည်။ ၂၀၀၆ ခုနှစ်၊ ယော်လျကာတာ မူဝါဒတွင် ‘မည်သည့်ကလေးသူငယ်၏ ခန္ဓာကိုယ်ကို ကလေး၏သဘောတူခွင့်ပြုချက် အပြည့်အဝမပါဘဲ ဆေးကုထုံးများဖြင့် လိင်သွင်ပြင် လက္ခဏာတစ်ခုခု ဖော်ဆောင်ခွင့်မရှိ’ ဟူ၍ ဖော်ပြရန် လိုအပ်ပါသည်။ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ အထူးစုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအရာရှိသည် နပုလ္လိုင်နှင့် ကလေးငယ်အပေါ် ခွင့်ပြုချက်မပါ သော ခွဲစိတ်မှုများသည် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်သည့် ပုံသဏ္ဍန်တစ်ခုဖြစ်သည်ဟု ဆိုပါသည်။ အမျိုး သမီးများအပေါ် ခွဲခြားဆက်ဆံမှု ပပျောက်ရေးကော်မတီနှင့် ကလေးသူငယ်အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ကော်မတီတို့ကလည်း ကလေးငယ်၏ လိင်အင်္ဂါကို ပုံစံသွင်းရန် ခွဲစိတ်မှုကို ဝေဖန်ဆန့်ကျင်ပါသည်။ နိုင်ငံအလိုက် လူ့အခွင့်အရေးအခြေအနေပုံမှန်သုံးသပ်ရေး (Periodic review) အစီအစဉ်တွင် အစိုးရများမှာ ထိုသို့သောခွဲစိတ်မှုများ ဆက်လက်ဖြစ်ပေါ်အောင် ခွင့်ပြုထားခြင်းအပေါ် ပြစ်တင် ဝေဖန်ခံရပါသည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ် မော်လတာသည် ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ပြုမူနေထိုင်သူများနှင့် နပုလ္လိုင်အရေးကိစ္စတို့တွင် ဦးဆောင်၍ ဥပဒေပြုရာ၌ ထိုသို့သော ခွဲစိတ်မှုများကို ပိတ်ပင်ခဲ့သည်။

အရှေ့တောင်အာရှတွင် ဆရာဝန်များနှင့် ဆေးဘက်ဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများသည် နိုင်ငံ တကာစံနှုန်းအတိုင်း လိုက်နာမှု ရှိ မရှိမှာ သတင်းအချက်အလက် အနည်းငယ်သာ ရရှိပါသည်။ နပုလ္လိုင်ရှိထားသူများသည် ၎င်းတို့၏ကိုယ်ရေးအချက်အလက် စာရွက်စာတမ်းများကို မှန်မှန်ကန်ကန် ရယူနိုင်ပါသည်။ အချို့နိုင်ငံများမှာဆိုလျှင် ခွဲစိတ်ပြီးချိန်အထိပင် စာရွက်စာတမ်းများကို မပြောင်းလဲ နိုင်သေးပေ။ အမျိုးသမီးဟု မွေးဖွားစဉ်တွင် သတ်မှတ်ထားသော်လည်း ခွဲစိတ်ပြီးနောက် အမျိုးသား အဖြစ် ပြောင်းလဲသွားသော အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံမှ အော်တာရီနာ၏ အဖြစ်အပျက်သည်လည်း လူသိများ ပါသည်။ သူသည် အမျိုးသမီးတစ်ဦးကို လက်ထပ်သောအခါ အမျိုးသမီး၏ မိခင်က သူ့ကို အမျိုးသား တစ်ဦးမဟုတ်ဟူ၍ တရားစွဲပါသည်။ အင်ဒိုနီးရှား မီဒီယာတွင် ထိုအကြောင်းကို စိတ်လှုပ်ရှားဖွယ် သတင်းအဖြစ် ဖော်ပြကြပြီးနောက်တွင် ရုံးတော်က ပြစ်ဒဏ်ကို မရုတ်သိမ်းမချင်း ရက်သတ္တပတ် များစွာ သူ အချုပ်နှောင်ခံခဲ့ရပါသည်။ ၂၀၀၈ ခုနှစ်တွင် ဖိလစ်ပိုင် တရားရုံးချုပ်သည် ကာဂန်ဒါဟန် ဖြစ်ရပ်တွင် နပုလ္လိုင်နှင့် လျှောက်ထားသူက အမျိုးသားအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုရန် အယူခံလွှာကို လက်ခံခဲ့ပါသည်။ အယူခံလွှာတင်သူသည် မွေးဖွားစဉ်က အမျိုးသမီးအဖြစ် သတ်မှတ်ခံရသူ ဖြစ်သော်လည်း နောက်ပိုင်းတွင် ခန္ဓာကိုယ်ကြီးထွားရင့်သန်လာသည်နှင့်အမျှ ကျားဝိသေသ လက္ခဏာများ ပေါ်ထွက်လာပါသည်။ အယူခံလွှာတင်သူအနေနှင့် ထိုအချိန်က ကျား (သို့မဟုတ်) မ ပုံစံ သတ်မှတ်မှတ်မှတ် မရှိသေးသော်လည်း တရားရုံးတော်သည် လူတစ်ဦးတွင် လိင်အင်္ဂါအမျိုး အစားမှာ ကျား သို့မဟုတ် မ သာလျှင် ဖြစ်ရမည်ဟု တင်းကျပ်စွာလက်ခံမှုကို စွဲကိုင်ထားခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် အယူခံတင်သူက သူ့ကိုယ်သူ အမျိုးသားဟု သတ်မှတ်စေသည့်အခါ ရုံးတော်ကလည်း ထိုအတိုင်း အမိန့်ချခဲ့သည်။

၁၁.၁၁ နိဂုံး

ယနေ့ခေတ်တွင် LGBTI အခွင့်အရေးနှင့်ပတ်သက်လျှင် ကမ္ဘာ့နေရာဒေသတချို့တွင် ဟု ဆိုသော်လည်း ၎င်းတို့အခွင့်အရေးအတွက် သိသာထင်ရှားစွာ ပြောင်းလဲခဲ့သည်များရှိသည်။ ထို့ပြောင်းလဲမှုက လွန်ခဲ့သော နှစ်ပေါင်း ၆၀ ခန့်က တစ်လောကလုံး ဆန့်ကျင်နေသော အယူအဆကို

အဝေးသို့ မောင်းထုတ်နိုင်ခဲ့သည်။ ယခုအခါ ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေးကောင်စီတွင် အပြောင်းအလဲကို ထောက်ခံသော အင်အားအသင့်အတင့်ရှိနေပြီ ဖြစ်သည်။ အရှေ့တောင်အာရှတွင် ကြီးပြင်းရသော လူငယ်များအတွက်မူ လိင်နှင့် ကျား-မ ရေးရာ (ဂျန်ဒါ) ၏ ကွဲပြားမှုအပေါ် အသိအမှတ်ပြုရန်နှင့် အားပေးထောက်ခံရန် အခွင့်အရေးတချို့ ရလာခဲ့ပါသည်။

က။ အနှစ်ချုပ်နှင့်အဓိကအချက်များ

မိတ်ဆက်

အမျိုးသမီးချင်း စိတ်ဝင်စားသူ၊ အမျိုးသားချင်း စိတ်ဝင်စားသူ၊ လိင်တူလိင်ကွဲ စိတ်ဝင်စားသူ၊ ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကွဲသို့ ဝတ်စားပြုမူနေထိုင်သူနှင့် နပုလ္လိင်များ (LGBTI) အပေါ် ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းနှင့် မနှစ်မြို့ကြခြင်း မူလအကြောင်းအရင်းမှာ ဘာသာရေးကြောင့်ဟု အများအားဖြင့် ရှင်းပြနိုင်ပါသည်။ အချို့သော ဘာသာတရားများတွင် လိင်တူချစ်ခင်မှုကို ဆန့်ကျင်သော ရိုးရာအစဉ်အလာရှိသော်လည်း မျက်မှောက်ခေတ်တွင် ထိုယုံကြည်မှုမှာ ရှင်းရှင်းလင်းလင်း မရှိတော့ပေ။ အဓိကဘာသာရေးအဖွဲ့အစည်း တော်တော်များများတွင် ယခုအခါ LGBTI များ၏ လူ့အခွင့်အရေးနှင့် ပတ်သက်၍ အဖွဲ့အတွင်း ငြင်းခုံမှုများ၊ ပိုင်းခြားလိုက်မှုများ ဖြစ်ပေါ်လျက်ရှိပါသည်။ လိင်တူချစ်သူများနှင့် ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကွဲသို့ ဝတ်စားပြုမူသူများ ဆန့်ကျင်ရေးသမိုင်းကို ပွင့်ပွင့်လင်းလင်း လက်ခံသောခေတ်ဖြစ်လာသော်လည်း မနှစ်မြို့ခြင်းဟူသည်မှာလည်း ခေတ်စားလာသော ပုံစံတစ်ခုဖြစ်သည်။ ဆိုရပါလျှင် ယခုအခါ LGBTI လူသားတို့ တည်ရှိမှုကို လူ့အသိုင်းအဝိုင်းက မနှစ်မြို့သော်လည်း မမြင်ချင်ယောင် လျစ်လျူရှုထားကြလေသည်။

စစ်ပြီးခေတ်နောက်ပိုင်း အပြောင်းအလဲ

၁၉၄၈ ခုနှစ်တွင် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေး ကြေညာစာတမ်းချမှတ်ပြီးချိန်မှစ၍ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးအတွက် အံ့ဩဖွယ်ပြောင်းလဲမှုများ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့လေသည်။ ထိုအချိန်တွင် ကမ္ဘာ့နေရာဒေသများ၏ ထက်ဝက်ခန့်တွင် လိင်တူချစ်ခင်မှုကို ဆန့်ကျင်သော ဥပဒေများ ပြဋ္ဌာန်းထားပြီး များသောအားဖြင့် လိင်တူချစ်ခင်မှုကို ရောဂါဝေဒနာဟု သတ်မှတ်ကြလေသည်။ ယနေ့ခေတ်တွင်မူ နိုင်ငံများစွာတွင် ထိုသို့သောဥပဒေတော်တော်များများ ပယ်ဖျက်ပြီး လိင်တူချင်း ထိမ်းမြားလက်ထပ်ခွင့်ကိုလည်း ခွင့်ပြုထားပါသည်။ သို့သော် အာဖရိက ဆာဟာရဒေသ၊ ရုရှ၊ အရှေ့အလယ်ပိုင်း၊ အာဖရိကမြောက်ပိုင်းနှင့် အစ္စလာမ်ဘာသာကိုးကွယ်သော အဖွဲ့အစည်းများရှိရာ နိုင်ငံတော်တော်များများတွင်မူ ပြောင်းပြန်အခြေအနေဖြစ်ပါသည်။ အရှေ့တောင်အာရှတွင် ကိုလိုနီခေတ်ဥပဒေများနှင့် ရှင်သန်နေရသော်လည်း မည်သည့်နိုင်ငံကမှ ထိုဥပဒေများ အသက်ဝင်ရေးကို အင်တိုက်အားတိုက် မပြုလုပ်ကြပါ။ ဒေသတွင်းတွင် အမျိုးသားချင်း စိတ်ဝင်စားသူ (မိန်းမလျာ) နှင့် ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကွဲသို့ ဝတ်စားပြုမူသူများကို ဆန့်ကျင်သည့် ရဲဝန်ထမ်းတို့၏ နှောင့်ယှက်မှုများမှာ ဆက်လက်ဖြစ်ပေါ်နေဆဲ ဖြစ်ပါသည်။ မိသားစုဝင်များက လက်မခံခြင်းမှာ လိင်တူနှင့်

လိင်နှစ်မျိုးလုံး တပ်မက်သူ၊ ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ပြုမူဝတ်စားနေထိုင်သူနှင့် နပုလ္လိင်ရှိသူတို့ အတွက် အဓိကပြဿနာသဖွယ်ရှိနေသည်ဟု သိရပါသည်။ ထို့အတူ နိုင်ငံတော်နှင့် ဘာသာရေး အယူအဆကလည်း ၎င်းတို့အပေါ် ပံ့ပိုးမှုမရှိသလောက်၊ ရှိလျှင်လည်း အနည်းငယ်သာ ပံ့ပိုးပေးပါ သည်။ စာသင်ကျောင်းများတွင် ၎င်းတို့ အနိုင်ကျင့်ခံရခြင်းမှာလည်း ဒေသဆိုင်ရာ ပြဿနာသဖွယ် ဖြစ်နေပါသည်။ အစိုးရခေါင်းဆောင်များ၏ အမြင်များမှာလည်း အမျိုးမျိုး ကွဲပြားလျက်ရှိသည်။

ကုလသမဂ္ဂတွင် အပြောင်းအလဲ

ကုလသမဂ္ဂတွင် ၁၉၉၃ ခုနှစ်တွင် Toonen v Australia ဖြစ်ရပ်မှ စတင်ပြီး လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ တိမ်းညွတ်မှုနှင့် ကျား-မ ဆိုင်ရာ ဝိသေသလက္ခဏာဆိုင်ရာ ဖြစ်ရပ်တို့အတွက် အမျိုးမျိုးသော အဖွဲ့အစည်းများ စတင်ဆွေးနွေးလာကြသည်။ ခါးသီးသော ဖိနှိပ်မှုများရှိသော်လည်း ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေးကောင်စီသည် LGBTI လူ့အခွင့်အရေးကို ပံ့ပိုးမည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များကို ချမှတ်ခဲ့ သည်။ အခြားသော အဖွဲ့အစည်းများဖြစ်သည့် UNDP၊ UNSC နှင့် ကုလသမဂ္ဂ အထွေထွေ အတွင်းရေးမှူးတို့သည်လည်း ထောက်ခံအားပေးခဲ့ကြပါသည်။

ပြစ်မှုဆိုင်ရာ ဥပဒေ

သမ္မာကျမ်းစာတွင် လိင်တူချစ်ခင်မှုကို တားမြစ်ထားပြီး ၎င်းဖော်ပြချက်သည် ရောမနှင့် ရိုမန်ကတ်သလစ်တို့၏ ဘာသာရေးဥပဒေ၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ဖြစ်လာပြန်သည်။ နပိုလီယန် ပြစ်မှုဆိုင်ရာဥပဒေ ၁၈၁၀ သည် အဓိကပြောင်းလဲပြင်ဆင်ထားသော ဥပဒေဖြစ်ပြီး ၎င်းသည် လိင်တူချစ်ခင်မှုအပေါ် တားမြစ်သော ဥပဒေကို ပယ်ဖျက်လိုက်သည်။ ထို့နောက် ပြောင်းလဲမှုသည် ဥရောပနိုင်ငံတစ်ဝက်သို့ ပြန့်နှံ့သွားလေသည်။ ထို့ကြောင့် ကိုလိုနီ အင်အားကြီးနိုင်ငံများနှင့် ၎င်းတို့၏ ကိုလိုနီနိုင်ငံများတွင် လိင်တူချစ်ခင်မှုအပေါ် တားမြစ်သည့်ဥပဒေ မရှိတော့ပေ။ သို့သော် ဗြိတိသျှ တို့၏ ကိုလိုနီဖြစ်ခဲ့ဖူးသော နိုင်ငံများသည် ဗြိတိသျှဥပဒေများကို ဆက်လက်ခံယူ ကျင့်သုံးဆဲဖြစ်သည်။ ဥပမာ - အိန္ဒိယတွင် နာမည်ကျော်လှသော ပြစ်မှုဆိုင်ရာဥပဒေ ပုဒ်မ ၃၇၇ တွင် ယခင် ဗြိတိသျှတို့ ကျင့်သုံးသည့်အတိုင်း ‘ဓမ္မာတာနှင့် ဆန့်ကျင်သော’ ဟူသော စကားလုံး ထည့်သွင်းအသုံးပြုခြင်းသည် အများအားဖြင့် လိင်တူဆက်ဆံသူများနှင့် သက်ဆိုင်နေသည်။ လိင်တူချစ်ခင်သူများ အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ လှုပ်ရှားမှုကို (၁၉)ရာစုတွင် ဥရောပ၌ ဘာလင်တွင် အခြေပြုခဲ့သည်။ ဦးဆောင်ခဲ့သည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးသည့်အခါ အနောက်နိုင်ငံ တော်တော်များများတွင် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးများ စတင်ခဲ့သည်။ အိန္ဒိယနှင့် စင်ကာပူ တရားရုံးချုပ်က အမှုအခင်းတို့တွင်မူ စိန်ခေါ်မှုများရှိနေဆဲ ဖြစ်သည်။

လိင်တူ၊ လိင်နှစ်မျိုးစလုံးကို ချစ်ခင်သူ၊ ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ဝတ်စားပြုမူနေထိုင်သူနှင့် နပုလ္လိင် (LGBTI) တို့ မြင်သာထင်သာရှိမှုနှင့် ၎င်းတို့၏ တက်ကြွလှုပ်ရှားမှု

အရှေ့တောင်အာရှမှ LGBTI အရေးဆောင်ရွက်သည့် ပထမဦးဆုံးသော တက်ကြွလှုပ်ရှား သည့် အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများသည် ခုခံအားကျဆင်းသည့်ရောဂါ အိပ်ချ်အိုင်ဗီ/အေအိုင် ဝီအက်စ် ရောဂါများအကြောင်း လိင်တူချစ်သူများကို အသိပညာပေးသည့် ကျန်းမာရေးလှုပ်ရှားမှု

များကို ဦးတည်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ယခုအခါ ပြည်သူပိုင် လမ်းမများအပေါ်တွင် လူများစွာနှင့် နှစ်စဉ် အခမ်းအနားဖြင့် စီတန်းလှည့်လည်မှုများသည် မြို့ကြီးများစွာတွင် ပေါ်ပေါက်လာပြီ ဖြစ်ပါသည်။ စင်ကာပူနှင့် မလေးရှားအစိုးရသည် ထိုသို့သော စီတန်းမှုကို တားမြစ်ခဲ့ပါသည်။ အချို့သော အစိုးရများက လိုင်တူချစ်ခင်သူများ၏ ရုပ်ပုံဖော်ပြခြင်းကို ပိတ်ပင်ထားသော်လည်း အချို့နိုင်ငံများတွင်မူ ဖြေလျော့ပေးထားသည်။

ခွဲခြားနိမ့်ချဆက်ဆံခြင်း

အရှေ့တောင်အာရှရှိ နိုင်ငံတော်အခြေခံဥပဒေ တော်တော်များများတွင် စစ်မှုထမ်းခြင်း ကိစ္စတွင် ခွဲခြားမှုများရှိသော်လည်း အများအားဖြင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုကို တားမြစ်ကြောင်းနှင့် တန်းတူ ညီမျှအခွင့်အရေးကို အလေးထားကြောင်း ဖော်ပြကြသည်။ ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံသည် ထိုသူတို့အတွက် အလုပ်အကိုင်ကဏ္ဍတွင်ပါ မခွဲခြားသောဆက်ဆံရေးရှိစေရန် နိုင်ငံတော်ဥပဒေ ပြဋ္ဌာန်းရန် ရှေ့ဆောင်ဆွေးနွေးခဲ့သည်။ ပုဂ္ဂလိက စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများက လိုင်တူများအတွက် မင်္ဂလာဆောင် စီစဉ်ပေးခြင်းကဲ့သို့ ဝန်ဆောင်မှုများပေးရန် ငြင်းပယ်သကဲ့သို့ လိုင်တူချင်း လက်ထပ်ထိမ်းမြားမှု မှာလည်း အငြင်းပွားစရာ ဖြစ်နေပါသည်။

လိုင်တူများ၏ ချစ်ခင်မှုကို အသိအမှတ်ပြုမှု

ဇနီးမောင်နှံတို့တွင် အိမ်ထောင်ဖက် ကွယ်လွန်ပြီးနောက်ပိုင်းတွင် ကလေးအုပ်ထိန်းခွင့်နှင့် ပစ္စည်းဥစ္စာနှင့် ငွေကြေးပိုင်ဆိုင်မှုတို့ကို ရယူပိုင်ဆိုင်ခွင့်အတွက် ၎င်းတို့အချင်းချင်း ချစ်ခင်သဖြင့် အတူတကွ နေထိုင်ခြင်းကို ဥပဒေအရ အသိအမှတ်ပြုရန် လိုအပ်ပါသည်။ လိုင်တူချစ်သူ အမျိုးသားနှင့် အမျိုးသမီးတို့တွင် ထိုသို့သောပိုင်ဆိုင်မှုအတွက် လုံခြုံရေးအာမခံချက် မရှိကြပါ။ ယခုအခါ အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှုအတွက် ဥပဒေများသည် အတူတကွ ပေါင်းသင်းနေထိုင်သည့် အဖော်များနှင့်ပါ သက်ဆိုင်မှုရှိပါသည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ် အနည်းငယ်မျှသော ဒေသအစိုးရများ ဖြစ်သည့် ဂျပန်နှင့် ထိုင်ဝမ်နိုင်ငံတို့က လိုင်တူစုံတွဲများ ၎င်းတို့၏နှောင်ဖွဲ့မှုကို မှတ်ပုံတင်ထားခွင့်ပြုခဲ့သည်။ မှတ်ပုံတင်ခြင်း၏ ကောင်းကျိုးများမှာ ဆေးကုသမှု အခြေအနေများတွင်လည်းကောင်း၊ ဥပမာ - မိမိ၏အဖော် ဆေးရုံတက်ရာတွင် လူနာစောင့်အဖြစ် ဆေးရုံသို့ တရားဝင်လာခွင့် (သို့မဟုတ်) မိမိအဖော်၏ အရေးပေါ်ဆေးကုသရေး လုပ်ငန်းစဉ်များကို သိရှိပိုင်ခွင့်ကို ရရှိခြင်း၊ (ခ) တိုက်ခန်း များကို နှစ်ဦးစပ်ငှားနိုင်ခွင့် စသော အခွင့်အရေးတို့ ရရှိစေပါသည်။

ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ဝတ်စားပြုမှုနေထိုင်ခြင်း

‘ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ဝတ်စားပြုမှုနေထိုင်ခြင်း (မညွှန်ညီနမ)’ ဆိုသည့် ဝေါဟာရကို ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာအရ မွေးရာပါလိင်အင်္ဂါနှင့် ဆက်စပ်ပြီး လူ့အသိုင်းအဝိုင်းက ပြဋ္ဌာန်းထားသည့် အမူအကျင့်နှင့် အဝတ်အစားများကို ငြင်းပယ်သောသူများကို ရည်ညွှန်းရန် ထိုဝေါဟာရကိုသုံးခြင်း ဖြစ်သည်။ အရှေ့တောင်အာရှဒေသတွင် အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ပုံစံတူ ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ဝတ်စားပြုမှုနေထိုင်သူများ ပေါင်းစုထားသော အုပ်စုကို ‘တတိယလိင်’ဟု ခေါ်ပါသည်။ ၎င်းတို့ကို လူသိများကြသည်မှာ ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံတွင် ဘက်လာ (bakla)၊ မလေးရှားနိုင်ငံတွင် မာ့ညာ (Mak

Nyah) အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံတွင် ဝါရီရာ (Waria) နှင့် ထိုင်းနိုင်ငံတွင် ကတ်သိုအေး (kathoey) ဟူ၍ ဖြစ်ပါသည်။ နိုင်ငံတကာတွင် လူအသိအများဆုံးနှင့် အကြီးဆုံး တတိယလိင်အုပ်စုမှာ အိန္ဒိယ၊ ပါကစ္စတန်နှင့် ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်တို့တွင် ဟီဂျာရ (Hijra) ဖြစ်သည်။ လိင်တူချစ်သူများကို ဆန့်ကျင်ဘက် လိင်ကဲ့သို့ ဝတ်စားပြုမူနေထိုင်သူများလိမ့်မည်ဟု လှေ့နံ့စားထစ်ယူဆချက်မှာ မှားယွင်းပါသည်။ ဤအမျိုးအစားနှစ်ခုမှာ ကွဲပြားပါသည်။ ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ဝတ်စားသူများအများစုမှာ လိင်ကွဲကိုနှစ်သက်သူများ ဖြစ်နေတတ်ပါသည်။ လိင်ပြောင်းလဲထားသူ အများစုက လိင်ကွဲများနှင့် ချစ်ကြိုက်ရန် ဆန္ဒရှိကြသည်။ လိင်အင်္ဂါခွဲစိတ်ခြင်းသည် ၁၉၆၀ ခုနှစ်များတွင် ပထမဆုံးအနေဖြင့် အနောက်နိုင်ငံများတွင် တွင်တွင်ကျယ်ကျယ် ဖြစ်လာပါသည်။ အင်ဒိုနီးရှား၊ ဗီယက်နမ်နှင့် စင်ကာပူနိုင်ငံတို့တွင် လိင်ခွဲစိတ်ပြောင်းလဲထားသူတို့သည် ခွဲစိတ်ပြောင်းလဲထားသော လိင် ဖော်ပြချက်ကို ထည့်သွင်းပြောင်းလဲထားသည့် နိုင်ငံသားကတ်၊ ယာဉ်မောင်းလိုင်စင်နှင့် နိုင်ငံကူး လက်မှတ် အစရှိသော ၎င်းတို့၏ကိုယ်ရေးဆိုင်ရာ စာရွက်စာတမ်းများကို ရယူပိုင်ဆိုင်ခွင့်ရှိပါသည်။

လိင်ပြောင်းလဲထားမှုအပေါ် အခြေပြု၍ ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်း

ကျား-မ ဆိုင်ရာ ဝိသေသလက္ခဏာများအပေါ်ခွဲခြားမှုကို ဆန့်ကျင်သော ဥပဒေများသည် ယနေ့ခေတ်ကမ္ဘာတွင် တိုးတက်ထွန်းကားလျက်ရှိပါသည်။ ဘေးဖယ်ထားခံရသော LGBTI များ၏ စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးအတွက် ဝန်ဆောင်မှုများနှင့် လူမှုဖူလုံရေး ဌာနများအတွက် သင်တန်းအစီအစဉ် ပံ့ပိုးပေးခြင်း အစရှိသော ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများသည် တောင်အာရှ (အရှေ့တောင်အာရှ မဟုတ်)တွင် ဖြစ်ပေါ်လျက်ရှိပါသည်။ ထို့ပြင် ၎င်းတို့ကို 'တတိယလိင်' အမျိုးအစားအဖြစ် သတ်မှတ်ပေးသည်။ (တချို့နိုင်ငံများတွင်သာ ဖြစ်သည်။) ထပ်မံစဉ်းစားစရာ အကြောင်းအရာမှာ လိင်ခွဲခြားထားသော ရေအိမ်များနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဖြစ်သည်။

နပုလိင်များ

ကျားမဟုတ်၊ မမဟုတ် ဖြစ်နေခြင်း (နပုလိင် ဖြစ်ခြင်း) သည် မွေးဖွားစဉ်ကတည်းက ကျားအင်္ဂါ (သို့မဟုတ်) မအင်္ဂါ အပြည့်အစုံ ပါမလာသော အခြေအနေမျိုးစုံကို ဆိုလိုပါသည်။ နပုလိင်ဖြစ်နေသည့် အချို့သော အခြေအနေများသည် ကြီးကောင်ဝင်လာသည့်အခါကျမှသာ သိသာထင်ရှားလာတတ်ပါသည်။ ယနေ့ခေတ်တွင် ကြီးကောင်ဝင်စ ကလေးငယ်တစ်ဦး၏ လိင်ပြောင်းလဲမှုကို အသိအမှတ်ပြု၍ အလေးထားလာကြပါသည်။ ယခင်က ဆရာဝန်များသည် ပုံမှန်အားဖြင့် ကျား (သို့မဟုတ်) မ ဖြစ်အောင် ကလေးငယ်၏ လိင်ကို ခွဲစိတ်ပြုပြင်ရန် ထောက်ခံကြသည်။ နပုလိင် တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများက ပုံမှန်ခွဲစိတ်မှုအားလုံးနီးပါးသည် သဘာဝအားဖြင့် လှပအောင် ပြုပြင်နေမှုများဖြစ်သည်ဟု ငြင်းချက်ထုတ်ပါသည်။ ၎င်းတို့သည် ဆေးပညာအားဖြင့် မလိုအပ်ပါ။ ယခုအခါ မခွဲစိတ်မီတွင် လူနာ၏ သဘောတူညီချက် ယူသင့်ကြောင်းနှင့် လူနာ၏ အခွင့်အရေးကို အသိအမှတ်ပြုရန် လိုလားကြပါသည်။

ခ။ စာမေးပွဲ သို့မဟုတ် အက်ဆေးမေးခွန်းများ

- ဤအခန်းပါ အကြောင်းအရာနှင့်ပတ်သက်ပြီး သင့်နိုင်ငံတွင် ခံယူကျင့်သုံးနေသော လူမှုဝန်းကျင်၏သဘောထားနှင့် အစိုးရ၏မူဝါဒနှင့်ဥပဒေများမှာ မည်သို့ရှိသနည်း။ ကုလသမဂ္ဂတွင် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာအကြောင်းကိစ္စနှင့် ပတ်သက်လျှင် သင့်နိုင်ငံမှာ မည်သည့်နေရာတွင် ရပ်တည်နေသနည်း။
- သင့်နိုင်ငံတွင် LGBTI အခွင့်အရေးအတွက် ကိုယ်စားပြုအရေးဆိုသူများသည် ပွင့်ပွင့်လင်းလင်း ထင်ထင်ပေါ်ပေါ် လှုပ်ရှားခွင့် ရှိပါသလား။
- မည်သည့်နိုင်ငံ (သို့မဟုတ်) ဥပဒေပြုခွင့်ရှိသူများက (က) အရွယ်ရောက်ပြီးသူ နှစ်ဦးအကြား လိင်တူဆက်ဆံမှုကို တားမြစ်သော ဥပဒေများ၊ (ခ) ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ အဝတ်အစား ပြောင်းလဲဝတ်ခြင်းကို ဆန့်ကျင်သော ဥပဒေများ၊ (ဂ) အမျိုးသားချင်း စိတ်ဝင်စားသူ (မိန်းမလျာ) များနှင့် အဝတ်အစား ပြောင်းလဲဝတ်သူများ ရှိရာနေရာသို့ ညများတွင် အလည်အပတ်သွားခြင်းကိုဆန့်ကျင်သော ဥပဒေများ၊ (ဃ) အမျိုးသားချင်း စိတ်ဝင်စားသူ (သို့မဟုတ်) အမျိုးသမီးချင်း စိတ်ဝင်စားသူ (သို့မဟုတ်) ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ဝတ်စားပြုမူနေထိုင်သူ တို့၏ အရက်ဘားများကို ပိတ်ပင်သော ဥပဒေများ (သို့မဟုတ်) မူဝါဒများ၊ (သို့မဟုတ်) (င) LGBTI နှင့်ဆိုင်သော ရုပ်ပုံများ မီဒီယာတွင် ဖော်ပြခြင်းကို ပိတ်ပင်ခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်နေပါသနည်း။
- နိုင်ငံများက လိင်တူချစ်ခင်မှုကို တားမြစ်သော ဥပဒေများကို တင်းကျပ်ခြင်းမပြုသော်လည်း ဆက်လက်ထားရှိနေခြင်းမှာ အဘယ်ကြောင့်နည်း။
- လိင်တူချစ်ခင်မှုကို ဆန့်ကျင်သော ဥပဒေသည် လိင်အပေါ်မူတည်၍ ခွဲခြားမှု မြောက်ပါသလား။ (ဥပမာ - Toonen v Australia ဖြစ်ရပ်နှင့် Naz v India ဖြစ်ရပ်များ)
- သင့်နိုင်ငံတွင် LGBTI တစ်မျိုးမျိုးတွင် အကျုံးဝင်နေသော ကျောင်းသူ၊ ကျောင်းသားကို အနိုင်ကျင့်ခံနေရသည့် ပြဿနာ ဖြစ်နေပါသလား။
- ဆန့်ကျင်ဘက်လိင်ကဲ့သို့ ဝတ်စားပြုမူနေထိုင်သူများ သင့်နိုင်ငံတွင် ရင်ဆိုင်နေရသော အချိုးဖောက်ခံရသည့်ကိစ္စများ မည်သည့်အရာများ ဖြစ်မည်နည်း။ အစိုးရနှင့် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများက ထိုအရေးကိစ္စတွင် မည်သို့ တုံ့ပြန်ကြသနည်း။
- အကယ်၍ တစ်စုံတစ်ယောက်က သူ၏ လိင်ကဲ့သို့စိတ်ပြုပြင်ခဲ့လျှင် ခွဲစိတ်ပြီးနောက် သူပိုင်ဆိုင်သောလိင်ကို ဖော်ပြနိုင်ရန် သူ၏မွေးစာရင်းကို ပြောင်းသင့်သည်ဟု သင်ထင်ပါသလား။ ပြောင်းလဲသင့်သည်ဟုထင်လျှင် အဘယ်ကြောင့်နည်း။ မထင်လျှင် အဘယ်ကြောင့်နည်း။

ဂ။ ထပ်မံလေ့လာဖတ်ရှုရန်များ

လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများအကြောင်း

- Lynette Chua
- Peter Jackson
- Julian Lee
- Michele Ford
- Douglas Sanders
- Mergawati Zulfakar

သုတေသန အဖွဲ့အစည်းများ

The UNDP has many useful publications on sexuality in the Asia Pacific. They produce country reports under the "Being LGBT in Asia" program including for Cambodia, Indonesia, Philippines, Thailand, and Vietnam.

The UNDP and the Asia Pacific Forum have produced recent big report: *Promoting and Protecting Human Rights in Relation to Sexual Orientation, Gender Identity and Sex Characteristics* (2016).

Other UNDP reports include:

Leave No One Behind: Advancing Social, Cultural and Political Inclusion of LGBTI People in Asia and the Pacific (2015)

DiscuQion Paper: *Transgender Health and Human Rights* (2013)

Council of Europe, *Protecting Human Rights of Transgender Persons: A Short Guide to Legal Gender Recognition* (2015).

Human Rights Watch and Amnesty International have programs on LGBT rights with advocacy notes and research reports. Some relevant HRW reports include:

I'm Scared to be a Woman: Human Rights Abuses against Transgender People in Malaysia (2014).

'These Political Games Ruin Our Lives': Indonesia's LGBT Community Under Threat, (2016).

The OHCHR has some publications including a *Fact Sheet on Intersex, and Born Free and Equal: SOGI in International Human Rights Law*.

OutRight International is an NGO with research and reports including: "Letter to Thai Officials: Killings of Lesbian Women and Transgender People in Thailand" (March 22, 2012) and *Violence: Through the Lens of Lesbians, Bisexual Women and Trans People in Asia* (2014).

The ICJ has a *SOGI Case Book* of court cases and the *SOGI UN Database* of reports, resolutions, and findings from treaty bodies.

The International Council on Human Rights Policy has a study on *Sexuality and Rights*

Other organizations include ILGA, Sexual Rights Initiative (SRI), and WHO's programs on Sexuality, and Gender and human rights.

